UCHWAŁA NR VIII/72/2024
RADY GMINY SKĄPE

z dnia 29 listopada 2024 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Innych Instrumentów Terytorialnych dla Partnerstwa gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego

Na podstawie art. 36 ust. 4 i ust. 7 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. z 2022r. poz. 1079 w związku z Porozumienia nr 1/2023 z dnia 3 marca 2023r. r. w sprawie utworzenia Partnerstwa gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego oraz opracowania i wdrożenia strategii terytorialnej (zwanej strategią IIT) określającego zasady współpracy w ramach partnerstwa przy opracowaniu i przyjęciu oraz wdrożeniu strategii IIT w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 ***uchwala się, co następuje:***

§ 1. Przyjmuje się Strategię Innych Instrumentów Terytorialnych dla Partnerstwa gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Skąpe.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Wiesław Zawiślak

ZWIĄZEK MIAST POLSKICH

FUNDACJA FUNDUSZ WSPÓŁPRACY

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Centrum Wsparcia Doradczego

Załącznik
do Uchwały nr VIII/72/2024
Rady Gminy Skąpe
z dnia 29 listopada 2024 r.

Strategia IIT

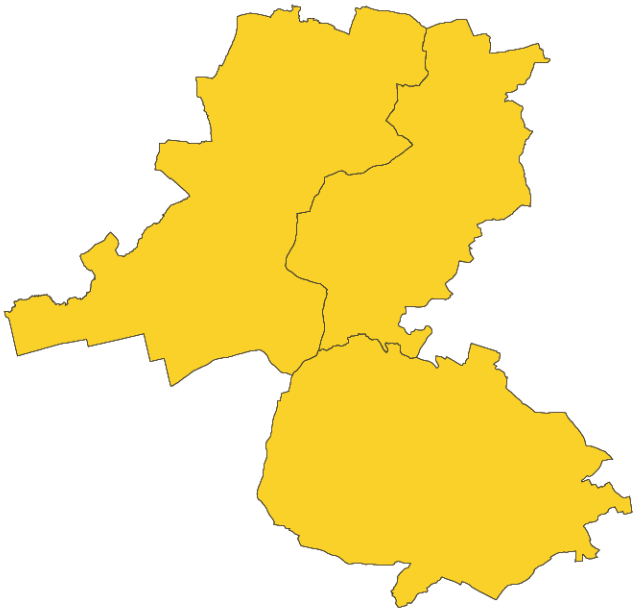

Partnerstwo gmin Łagów, Lubrza, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego

listopad 2024

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska Fundusz Spójności

gmina Lubrza

gmina Łagów

gmina Skąpe

Powiat Świebodziński

Strategia IIT

Partnerstwo gmin
Łagów, Lubrza, Skąpe
i Powiatu Świebodzińskiego

Strategia terytorialna
Partnerstwa gmin Łagów, Lubrza, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego

Opracowanie
Związek Miast Polskich

Zespół autorski
Piotr Jański, Krzysztof Koman,

Zespół wspierający
Joanna Sikorska, Justyna Wieczorkiewicz-Molendo, Justyna Pietrzykowska, Piotr Górka

Kierownik projektu CWD
Jarosław Komża

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus" jest drugą edycją programu Centrum Wsparcia Doradczego, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Obecna edycja CWD wdrażana jest przez Fundację Fundusz Współpracy oraz Związek Miast Polskich. Bezpośrednim wsparciem doradczym ekspertów FFW i ZMP objęto 77 partnerstw samorządowych. Program ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego oraz budowanie kompetencji samorządów lokalnych do strategicznego planowania rozwoju we współpracy z innymi JST i planowania kompleksowych przedsięwzięć, rozwiązujących problemy rozwojowe i odpowiadających zidentyfikowanemu potencjałowi obszaru partnerstwa.

Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, Fundacji Fundusz Współpracy, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla partnerstw samorządowych, w tym z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi, przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie różnego typu strategie rozwoju oraz pakiety przedsięwzięć podnoszących jakość życia mieszkańców, a także dokumentacja konieczna do pozyskania dofinansowania.

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus" realizowany jest w okresie od kwietnia 2022 do czerwca 2023 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

2023 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa

1. Gmina Lubrza,
2. Gmina Łagów,
3. Gmina Skąpe.
4. Powiat Świebodziński

Skład Rady Partnerstwa

1. Czesław Kalbarczyk, wójt gminy Łagów,
2. Ryszard Skonieczek, wójt gminy Lubrza,
3. Zbigniew Woch, wójt gminy Skąpe.
4. Zbigniew Szumski, starosta świebodziński

Skład Grupy Roboczej

1. Arkadiusz Jurusz, Referent ds. Promocji Kultury i Sportu,
   Marlena Wójcik, Referent ds. Promocji Kultury i Sportu,
2. Paweł Czepukowicz, inspektor ds. Promocji i Turystyki, Obrony i Ochrony Cywilnej,
3. Alicja Hoppen – Anyszko, zastępca wójta gminy Skąpe,
4. Marta Kincel-Olejnik, inspektor ds. rozwoju lokalnego i promocji gminy,
5. Anna Zielińska, samodzielne stanowisko ds. Promocji,
6. Elwira Bałenkowska, Wydział Zarządzania Projektami Europejskimi i Zamówień Publicznych.

Spis treści

1.1. Wprowadzenie ... 8

2. Synteza diagnozy, analiza uwarunkowań i powiązań strategicznych ... 9

2.1. Podstawowe informacje o partnerstwie – opis obszaru geograficznego, którego dotyczy strategia ... 9

2.2. Analiza zdiagnozowanych uwarunkowań rozwojowych ... 11

2.3. Analiza powiazań gospodarczych, społecznych i środowiskowych w obszarze Partnerstwa – przepływ ludzi, dóbr i kapitału ... 22

2.4. Powiązania międzygminne, współpraca JST ... 47

3. Cele partnerstwa i ich operacjonalizacja ... 49

3.1. Cele strategii Partnerstwa ... 49

3.2. Szczegółowy opis celów strategii ... 51

3.3. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych ... 65

3.4. Mapa pokazująca przestrzennie planowane działania/wizualizacja kluczowych działań. ... 70

3.5. Rezultaty strategiczne ... 71

4. Projekty ... 73

4.1. Proces identyfikacji i wyboru projektów ... 73

4.2. Lista projektów ... 74

4.3. Powiązanie pomiędzy projektami (wiązki projektów) - podejście zintegrowane ... 93

4.4. Produkty i rezultaty poszczególnych projektów oraz ich wskaźniki ... 100

5. Wdrażanie: warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii – system zarządzania i wdrażania ... 108

5.1. Zarządzanie wdrażaniem strategii ... 108

5.2. Monitorowanie i ocena wdrażania ... 112

6. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych ... 114

6.1. Opis procesu zaangażowania w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii - Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania strategii ... 114

6.2. Partycypacja społeczna na etapie realizacji strategii ... 118

6.3. Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów strategii ... 119

7. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko ... 120

8. Źródła finansowania ... 121

9. Wykazy i spisy ... 126

9.1. Spis tabel ... 126

1.1. Wprowadzenie

Jednym z celów polityki spójności Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej na lata 2021-2027 jest zwiększenie wpływów lokalnych wspólnot na kształtowanie polityki terytorialnej. Cel 5 "Europa bliżej obywateli" skupia się na wzmocnieniu roli samorządów terytorialnych w stymulowaniu procesów rozwojowych w oparciu o działania wynikające ze strategii terytorialnych. Fundamentem do podejmowania tych interwencji jest współpraca samorządów na bazie zawiązywanych partnerstw, w ramach odpowiednich instrumentów terytorialnych polityki spójności, tj. ZIT i IIT.

Niniejsza strategia terytorialna Partnerstwa Gmin Łagów, Lubrza, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego zgodnie z brzmieniem art.36 ust.8 p.1 ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 stanowi odpowiedź na problemy, potrzeby rozwojowe, wyzwania i szanse wskazane w przeprowadzonej diagnozie obszaru partnerstwa. Strategia i jej proces przygotowywania są zgodne z ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027.
Strategia zawiera m.in. syntezę diagnozy, cele, do których partnerstwo dąży oraz odpowiadające im kierunki działań, wskaźniki, listę projektów wraz z informacją o ich wyborze, system partycypacji, źródła finansowania i opis systemu wdrażania.

Wskazane w dokumencie projekty mają charakter zintegrowany w oparciu o założenia Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej przedstawione w dokumencie pn. *„Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie 2021 - 2027"*. Z kolei prezentowane w strategii podejście zintegrowane oparte jest na autorskiej koncepcji wiązek projektowych, stanowiących fundament do wykazania powiązań między projektami, celami oraz działaniami. Zakres strategii, w szczególności w odniesieniu do wzoru listy projektów, podejścia zintegrowanego, wskaźników, został skonsultowany w toku prac nad strategią z przedstawicielami Instytucji Zarządzającej Województwa Lubuskiego. Strategia została opracowana także w oparciu o procedurę opiniowania strategii IIT wskazaną przez IZ programu regionalnego.

Projekt strategii terytorialnej (IIT) został przygotowany przez partnerów i zespół ekspertów Związku Miast Polskich w okresie listopad 2022 r. – kwiecień 2023 r. w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego Plus, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. W prace nad dokumentem zaangażowani zostali przedstawiciele samorządów tworzących partnerstwo (Rada Partnerstwa oraz Grupa Robocza) oraz partnerzy społeczno-gospodarczy i interesariusze różnych środowisk. Ostateczny kształt projektu strategii został zatwierdzony przez Radę Partnerstwa i Lidera Porozumienia.

2. Synteza diagnozy, analiza uwarunkowań i powiązań strategicznych

2.1. Podstawowe informacje o partnerstwie – opis obszaru geograficznego, którego dotyczy strategia

W skład partnerstwa pierwotnie wchodziły trzy gminy wiejskie z powiatu świebodzińskiego: Łagów, Lubrza, Skąpe. Partnerstwo funkcjonowało na podstawie porozumienia międzygminnego z dnia 4 lutego 2022 roku w sprawie opracowania i wdrożenia Planu Działań na lata 2021-2027 (FEWL 21-27) dla Gmin Lubrza, Łagów, Skąpe.

Inicjatywa samorządów będąca podstawą zawiązania partnerstwa miała na celu wzmacnianie i rozwój wzajemnych więzi partnerskich oraz integrację terytorialną społeczności lokalnych w celu sprzyjania zrównoważonemu rozwojowi, w tym efektywnemu wykorzystaniu środków Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej 2021-2027 w oparciu o Inne Instrumenty Terytorialne.

Zarząd Województwa Lubuskiego, podjął decyzję o zgłoszeniu Partnerstwa do udziału w projekcie Centrum Wsparcia Doradczego Plus w marcu 2022 r.

Dodatkowo zgodnie z zapisami Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego wszystkie trzy gminy zaliczono do wiejskich obszarów wymagających wsparcia procesów rozwojowych, a gmina Łagów została zaliczona do gmin zagrożonych trwałą marginalizacją (co powoduje, że partnerstwo spełnia warunek zaliczenia do OSI[1] krajowych).

W grudniu 2022 podjęto decyzję o rozszerzeniu składu partnerstwa o Powiat Świebodziński.

W dniu 3 marca 2023 r. zawarto *Porozumienie gminno-powiatowe nr 1/2023 w sprawie utworzenia partnerstwa gmin Łagów, Lubrza, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego oraz opracowania i wdrożenia strategii terytorialnej (zwanej strategią IIT).* Porozumie jest formalną podstawą działań partnerstwa.

[1] OSI – obszar strategicznej interwencji

Wszystkie trzy gminy posiadają zbliżoną charakterystykę. Łączy je zbliżona powierzchnia, ilość mieszkańców, ukształtowanie terenu, dominujące rodzaje aktywności ekonomicznej, niska gęstość zaludnienia.

Przystąpienie Powiatu Świebodzińskiego do partnerstwa ma na celu wzmocnienie inicjatywy samorządów gminnych i wsparcie ich wspólnych działań oraz wzajemną koordynację polityki rozwojowej. Z tego powodu cały powiat nie jest przedmiotem analiz diagnostycznych.

Obszar partnerstwa jest funkcjonalnie powiązany przede wszystkim ze Świebodzinem, ponad 20 tysięcznym miastem. Na wschód od partnerstwa znajdują się także Sulechów i Międzyrzecz, ośrodki miejskie o podobnej skali, jednakże przeprowadzone analizy nie wykazują istotnych powiązań obszaru partnerstwa z tymi ośrodkami.

Obszar jest dość dobrze skomunikowany, przez teren gmin Łagów i Lubrza w kierunku wschód zachód przebiega autostrada A2 i droga krajowa nr 92. Najbliższe zjazdy z autostrady znajdują się w Jordanowie i Torzymiu.

Droga ekspresowa S3 przebiega w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru partnerstwa (zahaczając o wschodni kraniec gminy Skąpe), blisko jego wschodnich granic. Najbliższe zjazdy znajdują się w Sulechowie i Świebodzinie.

Przez obszar partnerstwa przebiega linia kolejowa nr 3 relacji Frankfurt nad Odrą – Poznań. W miejscowości Mostki (gmina Lubrza) funkcjonuje przystanek kolejowy. Również w gminie Lubrza w miejscowości Toporów znajduje się stacja kolejowa, skąd do Łagowa odchodzi linia nr 375 (czynna jedynie w weekendy w sezonie letnim).

Gmina Łagów jest najbardziej atrakcyjna turystycznie, głównie dzięki jeziorom Ciecz (Trześniowskie) i Łagowskiemu, na przesmyku między którymi znajduje się malownicza miejscowość Łagów z zamkiem Joannitów. Łagów zwany jest Perłą Ziemi Lubuskiej. Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 z dnia 15 lutego 2021[2]. rozpoczęto starania o utworzenie w Łagowie uzdrowiska. Zadanie to znalazło się na liście przedsięwzięć strategicznych województwa.

Gmina Lubrza także posiada istotny potencjał turystyczny dzięki znajdującym się na jej terenie jeziorom Goszcza, Lubie, Lubrza, Wilkowo oraz Niesłysz (największe w

[2] Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXVIII/397/21 Sejmiku Województwa Lubuskiego z dnia 15 lutego 2021 r.

województwie lubuskim), a także poniemieckim umocnieniom tzw. Pętli Boryszyńskiej, stanowiącej fragment Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego (MRU).

Gmina Skąpe również posiada walory przyrodnicze. Na jej terenie przepływa rzeka Obłok oraz znajdują się 4 jeziora: Ciborze, Trzeboch, Niedźwiedno, Niesłysz (wykorzystywane turystycznie dzięki najpiękniejszym plażom). Dodatkową atrakcją gminy są fortyfikacje MRU oraz jedyne w województwie lubuskim pełnowymiarowe pole golfowe – Kalinowe Pola.

2.2. Analiza zdiagnozowanych uwarunkowań rozwojowych

2.2.1. Kluczowe problemy rozwojowe Partnerstwa

Najbardziej niekorzystne zjawisko zdiagnozowane w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, dotykające tych terenów to odpływ ludności, a główne bariery rozwojowe to: niska dostępność usług publicznych, zły stan techniczny zabudowy, słaba jakość infrastruktury technicznej oraz niska dostępność komunikacyjna.

W ramach prac diagnostycznych w projekcie CWD Plus, na podstawie danych statystycznych i analiz eksperckich oraz przeprowadzonego w dniu 23 sierpnia 2022 r. warsztatu, zostały zidentyfikowane kluczowe problemy obszaru partnerstwa i pogrupowane w trzech wymiarach: instytucjonalnym, środowiskowo-przestrzennym, społeczno-gospodarczym (najistotniejsze problemy zostały podkreślone grubszą czcionką).

2.2.2. Społeczne

- **starzenie się społeczeństwa**
- **wykluczenie komunikacyjne wewnątrzgminne i międzygminne (niska dostępność transportowa, głównie w zakesie transportu publicznego)**
- **mała integracja społeczna i zaangażowanie społeczne**
- **brak wspólnej informacji i oferty turystycznej**
- brak skoordynowanych działań międzygminnych
- niewystarczająco atrakcyjna oferta edukacyjna
- niewystarczająco atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu dla młodzieży

2.2.3. Gospodarcze

- **niski poziom przedsiębiorczości**
- **brak dużych, strategicznych firm**
- **przewaga drobnych firm usługowych**

- **niewystarczający rozwój sektora turystycznego**
- **niewystarczające wykorzystanie posiadanych zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego w celu rozwoju gospodarczego**

2.2.4. Środowiskowo-przestrzenne

- **małe wykorzystanie OZE**
- **niska świadomość ekologiczna wśród mieszkańców**
- **ograniczony dostęp do linii brzegowej jezior**
- **niski poziom rozwoju infrastruktury dla alternatywnych form komunikacji (w tym brak wspólnej sieci ścieżek rowerowych)**
- **zły stan infrastruktury drogowej (w tym stan dróg lokalnych, brak parkingów, (głównie dla turystów),** hałas i nadmierna prędkość samochodów w sezonie letnim (w miejscach wypoczynkowych)
- **zaśmiecanie przestrzeni**
- mało miejsc przeznaczonych dla dzieci i młodzieży (boiska, place zabaw) oraz ich niewystarczająca atrakcyjność
- brak wyznaczonych ścieżek, np. przez park krajobrazowy, lub inny obszar objęty jedną z form ochrony przyrody
- niewystarczająca ilość planów zagospodarowania przestrzennego

2.2.4.1. Mobilność i problemy dostępności komunikacyjnej

Obszar partnerstwa jest funkcjonalnie powiązany przede wszystkim ze Świebodzinem, na wschód od partnerstwa znajdują się także Sulechów i Międzyrzecz - ośrodki miejskie o podobnej skali.

Obszar jest dość dobrze skomunikowany jedynie drogami wyższego rzędu, przez teren gmin Łagów i Lubrza w kierunku wschód zachód przebiega autostrada A2 i droga krajowa nr 92. Najbliższe zjazdy z autostrady znajdują się w Jordanowie i Torzymiu.

Droga ekspresowa S3 przebiega w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru partnerstwa (zahaczając o wschodni kraniec gminy Skąpe), blisko jego wschodnich granic najbliższe zjazdy znajdują się w Sulechowie i Świebodzinie.

Przez obszar partnerstwa przebiega linia kolejowa nr 3 relacji Frankfurt nad Odrą – Poznań. W miejscowości Mostki (gmina Lubrza) funkcjonuje przystanek kolejowy. Również w gminie Lubrza w miejscowości Toporów znajduje się stacja kolejowa, skąd do Łagowa odchodzi linia nr 375, czynna jedynie w weekendy w miesiącach letnich.

Sieć dróg lokalnych nie jest zbyt gęsta, skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami i większymi miastami jest niewystarczające, komunikacja i transport zbiorowy

są nisko oceniane i stanowią czynnik zachęcający, szczególnie młodzież do emigracji. Lepsze połączenia komunikacyjne pomiędzy miejscowościami, ale też z regionem i światem są najczęściej wskazywane jako priorytetowe przedsięwzięcia do realizacji.

Jedną z istotnych barier rozwojowych wskazywanych przez mieszkańców obszaru partnerstwa jest problematyka wykluczenia komunikacyjnego i niskiej dostępności transportowej w obrębie partnerstwa i regionu. Wykluczenie to wynika z następujących przyczyn:

- braku dostosowanego do potrzeb mieszkańców systemu transportu zbiorowego, z wyłączeniem transportu szkolnego realizowanego dla uczniów placówek edukacyjnych. Publiczny transport zbiorowy partnerstwa cechuje niezwykle uboga liczba połączeń komunikacyjnych zarówno wewnętrznych, tj. łączących poszczególne miejscowości każdej z gmin, jak i zewnętrznych łączących gminy z jednostkami wyższego rzędu, np. miastem powiatowym czy wojewódzkim. W ciągu 30 minut samochodem z obszaru partnerstwa można dojechać jedynie do okolicznych miast takich jak Świebodzin, Sulechów, Międzyrzecz, Sulęcin. Jednogodzinny czas dojazdu obejmuje Poznań i Frankfurt nad Odrą oraz Zieloną Górę i Gorzów Wielkopolski. Przyczyną tego stanu rzeczy jest brak odpowiedniej interwencji publicznej na szczeblu centralnym oraz niewystarczające środki własne poszczególnych samorządów partnerstwa
  na realizację adekwatnego do potrzeb mieszkańców transportu publicznego. Pomimo funkcjonowania Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych, którego celem jest wspieranie samorządów w realizacji zadań własnych dotyczących zapewnienia funkcjonowania publicznego transportu zbiorowego w zakresie przewozów autobusowych, fundusz nie spełnia pokładanych w nim oczekiwań, szczególnie w zakresie wysokości stawek dopłat
  do wozokilometrów oraz terminów możliwego korzystania z przyznanego dofinansowania, tzn. odbywa się ono jedynie w cyklu rocznym;
- braku indywidualnych możliwości transportowych samych mieszkańców wynikających z niewystarczającej liczby samochodów przypadających na jedno gospodarstwo domowe. Mimo masowej motoryzacji po roku 2004 oraz wysokiego wskaźnika rodzin dysponujących własnym środkiem transportu, tj. 1 auto w rodzinie, w sytuacji aktywności zawodowej poza miejscem zamieszkania większej liczby członków gospodarstwa domowego i ich pracy w różnych lokalizacjach, możliwości transportowe stają się wówczas mocno ograniczone, pozbawiając większą część rodziny dostępności komunikacyjnej z wykorzystaniem transportu zmechanizowanego.

Przejawem wykluczenia komunikacyjnego jest brak możliwości skorzystania z wysokiej jakości oferty usług publicznych, w tym m.in. administracyjnych, zdrowotnych, społecznych, edukacyjnych itp. oraz oferty kulturalnej czy sportowo-rekreacyjnej.

Rozwiązaniem tego problemu powinno być stworzenie alternatywnych form komunikacji, np. w ramach mobilności indywidualnej realizowanej przy udziale infrastruktury pieszej i rowerowej, z wykorzystaniem jednośladów, w tym jednośladów elektrycznych oraz urządzeń transportu osobistego, co znajduje swoje uzasadnienie w kontekście odległości między poszczególnymi miejscowościami wewnątrz gmin partnerskich, tj. 2-3 km, oraz między gminami a jednostkami wyższego rzędu, tj. 12-65 km.

Dzięki utworzeniu na obszarze Partnerstwa ww. infrastruktury pieszo-rowerowej możliwe będzie stworzenie dogodnych warunków indywidualnego dotarcia przez mieszkańców – poza systemem publicznego transportu zbiorowego, w tym także poza indywidualnym transportem samochodowym – w dogodnym dla nich terminie i porze do obiektów użyteczności publicznej i skorzystanie z oferty usług publicznych.

Planowane działania gmin partnerskich w powyższym zakresie znajdują swoje uzasadnienie w podejmowanych na poziomie krajowym inicjatywach komplementarnych na rzecz rozwoju dobrych praktyk transportowych, w tym np. w ogłoszonym w roku 2024 przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, będący krajowym operatorem Funduszu Modernizacyjnego, programie priorytetowym na lata 2025-2029 pt. „Mój rower elektryczny”, którego celem jest uniknięcie niskiej emisji i obniżenie zużycia paliw emisyjnych w transporcie oraz rozwój zdrowego trybu życia wśród uczestników ruchu poprzez wsparcie zakupu rowerów elektrycznych i wózków elektrycznych. Program przewiduje bezzwrotną formę dofinansowania dla 46.667 sztuk pojazdów w kraju. Gminy partnerskie dostrzegając szansę zwiększenia oddziaływania swoich planów inwestycyjnych dotyczących budowy infrastruktury pieszo-rowerowej w związku z dodatkowymi możliwościami wsparcia mieszkańców w urządzenia transportowe, tj. rowery elektryczne, będą aktywnie uczestniczyć w pomocy doradczej i informacyjno-promocyjnej świadczonej na rzecz mieszkańców obszaru Partnerstwa w zakresie aplikowania o bezzwrotną pomoc finansową w ramach przedmiotowego programu.

Dzięki wdrożeniu tych uzupełniających się działań, rozwój aktywnej mobilności indywidualnej na obszarze Partnerstwa winien przyczynić się do znaczącego zwiększenia dostępności i konkurencyjności transportu zeroemisyjnego, tj. pieszego i rowerowego, w tym do znaczącego zwiększenia jego udziału w ogólnej liczbie wszystkich form komunikacji na tym terenie.

2.2.5. Instytucjonalne

- **niskie standardy dostępności - bariery architektoniczne**
- **ograniczenia w dostępności komunikacyjnej (transpotowe ograniczenia w dotarciu do instytucji publicznych)**
- **słaby internet, sieć telefoniczna**
- **ograniczona dostępność do służby zdrowia**
- brak mieszkań, w tym socjalnych
- **ograniczone środki finansowe samorządów**
- brak żłobków
- nierównomierna liczba miejsc w przedszkolach
- **słaba dostępność lokalowa urzędów (z wyjątkiem Lubrzy)**
- brak odpowiedniej infrastruktury domów kultury (w gminie Skąpe brak domu kultury)

2.2.6. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Jakość środowiska Walory przyrodniczo-krajobrazowe Walory kulturowe i turystyczne (umiarkowane) Zasoby środowiskowe dające podstawę do utworzenia uzdrowiska Przywiązanie mieszkańców do miejsca zamieszkania Potencjalnie wysoka atrakcyjność osiedleńcza Potencjał organizacji pozarządowych do świadczenia usług publicznych	Mała ilość usług rynkowych Depopulacja Wzrost kosztów świadczenia usług publicznych Niska dostępność transportowa Niski poziom rozwoju alternatywnych środków transportu Niska dostępność cyfrowa Duża ilość wysokoemisyjnych źródeł ciepła

SZANSE	ZAGROŻENIA
Zatrzymanie mieszkańców Rozwój nowoczesnego, w tym ekologicznego rolnictwa Rozwój przemysłów czasu wolnego (turystyka, rekreacja, rozrywka) Zintensyfikowanie współpracy samorządów na szczeblu ponadgminnym w celu zapewnienia wyższej jakości usług Wzrost jakości życia na obszarze szansą przyciągnięcia nowych mieszkańców Utworzenie uzdrowiska w Łagowie Efektywne wykreowanie marki turystycznej lub produktowej	Zanik usług rynkowych Brak dostatecznej ilości siły roboczej Susza Wysysanie zasobów ludzkich do bardziej atrakcyjnych ośrodków miejskich Pogorszenie koniunktury gospodarczej, w szczególności w rolnictwie Wzrost kosztów świadczenia usług publicznych Pogłębienie wykluczenia komunikacyjnego Pogorszenie parametrów środowiskowych

2.2.7. Kluczowe potrzeby rozwojowe Partnerstwa

Kluczowe potrzeby rozwojowe są z jednej strony lustrzanym odbiciem kluczowych problemów, z drugiej zaś wynikają z analizy SWOT i zmierzają do zniwelowania słabych stron i zagrożeń oraz wykorzystania mocnych stron i szans. Kluczowe potrzeby rozwojowe zostały pogrupowane w 4 wymiarach.

2.2.8. Potrzeby społeczne

- Dostosowanie usług publicznych do potrzeb starzejącego się społeczeństwa
- Zwiększenie dostępności do usług i obiektów publicznych, w tym przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu w dostępie do oferty publicznej poprzez rozwijanie alternatywnych form komunikacji
- Utrzymanie podstawowego zakresu usług publicznych (głównie medycznych i edukacyjnych) na satysfakcjonującym poziomie
- Utrzymanie kosztów świadczenia usług publicznych na akceptowalnym poziomie
- Wzmocnienie dialogu, integracji i zaangażowania społecznego
- Wzmocnienie atrakcyjności osiedleńczej
- Rozwój komunalnych zasobów mieszkaniowych
- Rozwój atrakcyjnej oferty edukacyjnej dla młodzieży

- Zatrzymanie i/lub przyciągniecie zasobów ludzkich
- Rozwój usług opiekuńczych (żłobki, opieka nad seniorami)

2.2.9. Potrzeby gospodarcze

- Wykorzystanie walorów środowiskowo-przestrzennych do rozwoju gospodarczego (rolnictwo, przemysły czasu wolnego)
- Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrzgminnej i międzygminnej (głównie w zakresie transportu publicznego)
- Rozwój alternatywnych środków transportu i dedykowanej im infrastuktury
- Stworzenie wspólnej informacji i oferty turystycznej
- Wykreowanie lokalnego produktu turystycznego
- Stworzenie warunków dla rozwoju atrakcyjnych miejsc pracy poza sezonem turystycznym
- Rozwój odnawialnych źródeł energii, przejście na zeroemisyjny transport i ogrzewanie

2.2.10. Potrzeby środowiskowo-przestrzenne

- Zapewnienie infrastruktury ruchu turystycznego (w tym parkingów)
- Ochrona zasobów przyrodniczych i czystości krajobrazu (walka z zaśmiecaniem przestrzeni, szczególnie przez turystów, niską emisją, zanieczyszczeniami transportowymi i rolniczymi)
- Wzmocnienie świadomości ekologicznej mieszkańców
- Zwiększenia wykorzystania OZE
- Rozwój infrastruktury społecznej i przeznaczonej do spędzania czasu wolnego (glównie miejsc dla dzieci i młodzieży jak boiska, place zabaw)
- Zapewnienie zrównoważonego dostępu do linii brzegowej jezior
- Wyznaczenie ścieżek i szlaków rowerowych i pieszych, np. przez park krajobrazowy lub inny obszar objęty jedną z form ochrony przyrody
- Rozwój infrastruktury komunikacyjnej, w tym przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów
- Przebudowa infrastruktuy drogowej w celu ograniczenia nadmiernego hałasu i prędkości samochodów w sezonie letnim w miejscach wypoczynkowych, oraz w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i poprawy dostępności wewnątrz partnerstwa
- Wzmocnienie systemu planowania przestrzennego

2.2.11. Potrzeby instytucjonalne

- Poprawa standardów dostępności - likiwdacja barier architektonicznych
- Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej (internet, sieć telefoniczna)

- Rozwój e-usług
- Zapewnienie atrakcyjnej i dostępnej oferty usług publicznych, głównie w obszarze służby zdrowia, usług prawnych i administracyjnych, domów kultury
- Modernizacja i rozwój komunalnego zasobu mieszkaniowego (w tym mieszkań socjalnych)
- Dbanie o stabilność finansową samorządów
- Podjęcie skoordynowanych działań międzygminnych

2.2.12. Wnioski - podsumowanie

Biorąc pod uwagę wielkość oraz rolę gmin tworzących partnerstwo w strukturze osiedleńczej oraz trendy demograficzne i gospodarcze, w średniookresowej perspektywie nie należy oczekiwać dynamicznego rozwoju obszaru partnerstwa. Głównymi celami tworzących partnerstwo samorządów powinny być działania zmierzające do dostosowania świadczonych usług do postępujących zmian demograficznych i zapewnienie jak najlepszych warunków zamieszkiwania oraz poprawa dostępności komunikacyjnej (poprzez stworzenie alternatywy dla indywidualnego transportu samochodowego), które mogą przyciągnąć nowych mieszkańców. Istotnym czynnikiem wpływającym na efektywność wysiłków zmierzających do złagodzenia niekorzystnych trendów demograficznych będą działania służące szeroko rozumianej poprawie jakości życia mieszkańców. Bez wątpienia szansą na rozwój tych terenów jest efektywne i odpowiedzialne wykorzystanie walorów przyrodniczych i potencjału turystycznego. Szczególne znaczenie pod tym względem odgrywa potencjał Gminy Łagów, nazywanej Perłą Ziemi Lubuskiej.

Bez wątpienia działania samorządów Partnerstwa powinny skupić się na obszarach zapewnienia mieszkańcom dostępu do możliwie najwyższej jakości i zróżnicowanej oferty **usług publicznych** (dostępnych na poziomie gmin), budowaniu **marki miejsca**, jako atrakcyjnej przestrzeni turystycznej i osiedleńczej oraz konsekwentnej poprawie stanu **środowiska naturalnego**.

Współpraca gmin tworzących partnerstwo jest niewątpliwie szansą na wzmocnienie posiadanych przez nie potencjałów. Realizacja wspólnych projektów powinna przyczynić się do większej efektywności podejmowanych działań. Współpraca partnerska poszerza także możliwości finansowania działań rozwojowych i stwarza większe możliwości zrealizowania zidentyfikowanych potrzeb.

2.2.13. Kluczowe potencjały rozwojowe Partnerstwa

Potencjały obszaru partnerstwa to przede wszystkim posiadane zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynieść korzyści bezpośrednie

(dochody) lub pośrednie poprzez wytworzenie wartości dodanej dla mieszkańców i interesariuszy partnerstwa.

Podczas warsztatów 23 sierpnia 2022 roku, w których wzięło udział 12 osób, w tym przedstawiciele partnerów, sektora samorządowego, pozarządowego, przedsiębiorcy, radni dokonano identyfikacji zasobów, które zostały następnie poddane ocenie znaczenia dla obszaru partnerstwa.

2.2.14. Zasoby

ZASOBY - zasoby lokalne to czynniki o charakterze materialnym lub niematerialnym, które mają lub mogą mieć znaczenie dla rozwoju gminy lub większego obszaru, często o charakterze specyficznym, unikatowym, właściwym wyłącznie lub prawie wyłącznie gminie/ albo jakiemuś obszarowi.

Tab. 1. Kluczowe zasoby

kluczowe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	**kluczowe znaczenie / mały potencjał rozwojowy na przyszłość**
Jeziora **lasy** **bunkry MRU** **ścieżki rowerowe, edukacyjne, historyczne** **pole golfowe Kalinowe Pola**	zamek Joannitów - Łagów baza turystyczna (hotele, zamek, Pałac Przełazy) kluby sportowe
małe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	**małe znaczenie/ mały potencjał rozwojowy na przyszłość**
domy kultury **plaże** **amfiteatr w Łagowie**	boiska sportowe biblioteki Łagowsko-Sulęciński Park Krajobrazowy Młodzieżowa Rada Gminy rzeka parki kościoły zabytkowe plenery szkoły, przedszkola Stowarzyszenie Artystów -Łagów zespoły śpiewacze Stowarzyszenie Turystyki Pieszej sale spotkań dla mieszkańców OSP Leon Pineck Jerzy Duda-Gracz Aleksander Dziedzic Sergiusz Jackowski przedsiębiorstwa usługowe

Opracowanie własne

2.2.15. Produkty

PRODUKTY- usługi i produkty materialne lub niematerialne, generujące wartość dodaną dla mieszkańców, organizacji społecznych, instytucji publicznych i samego samorządu.

Tab. 2. Kluczowe produkty

kluczowe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	**kluczowe znaczenie / mały potencjał rozwojowy na przyszłość**
Lubuskie Lato Filmowe **turystyka rowerowa** **zawody dla biegaczy (Grand Prix Powiatu Świebodzińskiego)** **usługi agroturystyczne** **festyny i dożynki**	sportowe aktywności: MTB-rowery, zawody LZS, SKS
małe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	**małe znaczenie/mały potencjał rozwojowy na przyszłość**
kina plenerowe **wydarzenie „Noc Nenufarów"** **wycieczki historyczne** **sporty wodne** **zlot motocyklowy** **wydarzenia historyczno-patriotyczne**	gastronomia, usługi restauracyjne i hotelarskie festiwal „Przedsionek Raju" spotkania autorskie jarmark Joannitów festiwale muzyczne Kalinowe Pola – turniej golfowy konkursy dla szkół wędkarstwo grzybobranie usługi zdrowotne (szpital psychiatryczny) firmy i zakłady produkcyjne (meblarstwo, leśnictwo)

Opracowanie własne

2.2.16. Wnioski – kluczowe potencjały

Jak widać identyfikowane **potencjały** (zasoby oraz produkty) koncentrują się na **walorach środowiska naturalnego, atrakcjach turystycznych** (opartych o zasoby środowiskowe oraz kulturowe) a także **na usługach, aktywnościach i infrastrukturze społecznej i czasu wolnego**. Warto zauważyć, że walory środowiskowe, to przede wszystkim duża korzyść dla mieszkańców, baza do budowy warunków dla wysokiej jakości życia a dopiero w drugiej kolejności baza dla rozwoju potencjałów turystycznego sektora gospodarki.

Z tego powodu gminy Partnerstwa stanowią potencjalnie atrakcyjną przestrzeń osiedleńczą i rekreacyjno-wypoczynkową dla mieszkańców ośrodków miejskich. Posiadany przez wszystkie samorządy Partnerstwa **potencjał środowiskowy**, jak również ich **renta lokacyjna** (jeziora, lasy, bliskość Świebodzina, względnie dobra dostępność samochodowa) sprawiają, iż **stanowią one atrakcyjną przestrzeń do zamieszkania oraz rekreacji weekendowej**, w szczególności dla mieszkańców otaczających je **większych miast**. Ponadto, ugruntowana marka turystyczna Łagowa wraz z istniejącą w nim infrastrukturą zapewnia **dalsze możliwości rozwoju funkcji turystycznych**. W tym celu konieczne jest jednak wykorzystanie posiadanych zasobów dziedzictwa zarówno kulturowego jak i naturalnego w celu stworzenia dodatkowych atrakcji i produktów turystycznych.

2.3. Analiza powiazań gospodarczych, społecznych i środowiskowych w obszarze Partnerstwa – przepływ ludzi, dóbr i kapitału

2.3.1. Dostęp do usług (publicznych i rynkowych), zapotrzebowanie na usługi w kontekście zmian demograficznych – relacje wiążące na podstawie przepływu osób

Jak pokazują badania mieszkańców podstawowe usługi są zasadniczo dostępne w gminach zamieszkania, tam najczęściej ankietowani robią codzienne zakupy, korzystają z podstawowej opieki zdrowotnej oraz mają możliwość zapewnienia opieki dzieciom (przedszkola i szkoły podstawowe). Warto jednak zauważyć, że aż 16% badanych zapewnia opiekę dzieciom poza obszarem partnerstwa (brak żłobków), a z podstawowej opieki zdrowotnej poza partnerstwem korzysta ponad połowa ankietowanych. Oferta usług zdrowotnych w oczach liderów to jedna z najsłabszych stron obszaru partnerstwa. Miejsce zamieszkania nie jest najczęstszą lokalizacją miejsca pracy. Zaskakującym jest fakt, że poza partnerstwo do pracy dojeżdża aż 60% badanych. Również realizacja własnych pasji czy uprawianie sportu i rekreacji wiąże się z koniecznością wyjazdu dla ponad połowy ankietowanych. Zakupy na targowiskach,

zakupy w sklepach sieci handlowych (w tym artykuły przemysłowe, AGD itp.) oraz bardziej wyspecjalizowane usługi np. prawne, bankowe lub medyczne dostępne są w Świebodzinie, poza partnerstwem korzysta z nich około 90% badanych. Wizyty w stolicy województwa najczęściej wymagają usługi z zakresu kultury wysokiej, edukacji na poziomie wyższym a także specjalistyczne zabiegi medyczne. Ogólnie bilans usług kształtuje się ujemnie, co oznacza, że mieszkańcy większość potrzeb zaspokajają poza obszarem partnerstwa.

Również aktywność społeczna i kulturalna realizowana jest w ośrodkach wyższego szczebla, ewentualnie w miejscu zamieszkania. Można postawić wniosek, że powiązania funkcjonalne pomiędzy poszczególnymi gminami wiejskimi są niewielkie, natomiast miasta są w naturalny sposób ogniskami skupiającymi ofertę usługową i życie lokalnej społeczności, co powoduje, że większość spraw załatwia się w Świebodzinie.

W kontekście zmian demograficznych wzrastać będzie popyt na usługi związane z tak zwaną srebrną gospodarką, czyli usługi senioralne, jednakże wobec faktu, że już dziś nasycenie usługami obszaru partnerstwa jest niewielkie, a większość usług dostępnych jest w ośrodkach miejskich i nawet z podstawowej opieki zdrowotnej mieszkańcy w dużej mierze korzystają poza obszarem partnerstwa, nie należy spodziewać się dynamicznego rozwoju tej branży.

2.3.1.1. Edukacja

W zakresie opieki nad dziećmi na obszarze partnerstwa nie występują publiczne żłobki. Gmina Lubrza nie posiada także przedszkola, w Łagowie funkcjonuje przedszkole oraz oddział przedszkolny w Toporowie, a w gminie Skąpe przedszkole w Ciborzu z filiami w Ołoboku, Radoszynie i Niekarzynie.

Na terenie partnerstwa występują jedynie szkoły podstawowe. W Łagowie i Lubrzy dwie, przy czym w Lubrzy jedna ze szkół jest niepubliczna, w Skąpem zaś funkcjonują trzy szkoły publiczne.

Liczba uczniów szkół podstawowych w każdej z gmin waha się pomiędzy 200 a 350 osób. Dość niski (81,89,73%) jest współczynnik skolaryzacji brutto, co oznacza, że część dzieci zameldowanych na obszarze partnerstwa wybiera szkoły poza jego terenem, na przykład w Świebodzinie (wskaźnik skolaryzacji ponad 100 %).

Wyniki egzaminu ósmoklasisty kształtują się następująco (średni wynik):

- Łagów 53,41%
- Lubrza 55,96%
- Skąpe 61,95%

W Łagowie i Lubrzy są więc niższe zarówno od średniej wojewódzkiej 65,04%, jak i powiatowej 61,86%, w Skąpem zaś nieznacznie wyższe od średniej powiatowej.

Oferta edukacyjna zachęca do opuszczenia partnerstwa niemal 60% młodzieży. Jest to zrozumiałe, wobec faktu, że aż 45% uczniów szkół średnich zamierza kontynuować naukę, a podjąć pracę jedynie 30% z nich.

2.3.1.2. Usługi opiekuńcze

Usługi opiekuńcze są na obszarze partnerstwa słabo rozwinięte. Jedyny Dom Pomocy Społecznej, dysponujący 75 miejscami znajduje się w Toporowie, na terenie gminy Łagów (jest to instytucja powiatowa). W gminie Skąpe zaś ma swoją siedzibę Wojewódzki Szpital Specjalistyczny dla Nerwowo i Psychicznie Chorych SPZOZ w Ciborzu.

2.3.1.3. Usługi zdrowotne

Poza wspomnianymi wyżej instytucjami na obszarze partnerstwa występują jedynie ośrodki podstawowej opieki zdrowotnej i praktyki lekarzy rodzinnych.

Problemem w mniejszych gminach jest zapewnienie pożądanego poziomu opieki zdrowotnej głównie ze względu na braki kadrowe i problem z zatrudnieniem lekarzy, zwłaszcza specjalistów np. dentystów.

Oferta usług zdrowotnych jest postrzegana przez większość mieszkańców (60%) jako słaba strona gmin. Dodatkowo, ponad połowa ankietowanych z podstawowej opieki zdrowotnej korzysta poza obszarem partnerstwa. W oczach liderów oferta usług medycznych to, poza komunikacją i transportem zbiorowym, najsłabsza strona obszaru partnerstwa.

2.3.1.4. Usługi administracyjne

Na obszarze partnerstwa usługi administracyjne świadczone są wyłącznie przez urzędy gmin i sołectwa. Działania i jakość pracy samorządu lokalnego dobrze oceniana jest przez 35% badanych, negatywnie przez 48% z nich. Zdania w tej materii nie ma 18% ankietowanych. Lepiej administracja wygląda w oczach liderów, bowiem aż 76% z nich uważa działania i jakość pracy samorządu lokalnego za silną stronę obszaru partnerstwa.

2.3.1.5. Usługi społeczne

Usługi społeczne są świadczone przez gminne ośrodki pomocy społecznej. Oferta usług społecznych i opiekuńczych oceniana jest dość krytycznie (41% liderów i 49% mieszkańców uważa ją za słabą stronę obszaru partnerstwa). Jak wynika z danych statystycznych ilość udzielanych świadczeń ulega systematycznemu zmniejszeniu.

Usługi społeczne świadczone są także przez organizacje pozarządowe np. Stowarzyszenie na Rzecz Edukacji „Pomost”.

2.3.1.6. Usługi kulturalne

Świadczone głównie przez Gminne Ośrodki Kultury, a także biblioteki. Brak innych instytucji kultury na obszarze partnerstwa. Ważnym obiektem jest znajdujący się u podnóża zamku Joannitów amfiteatr w Łagowie, a najważniejszym wydarzeniem Łagowskie Lato Filmowe. Ze względu na swoją funkcję jako centrum turystyczne Łagów oferuje zdecydowanie bardziej rozbudowany program wydarzeń kulturalnych o zasięgu regionalnym.

Badania społeczne i rozmowy z włodarzami wskazują, że pomimo iż mieszkańcy mogą realizować w swojej gminie hobby, uczestniczyć w zajęciach artystycznych a także lokalnych imprezach i wydarzeniach artystycznych i sportowych, aktywności kulturalne i sportowo-rekreacyjne realizują głównie poza obszarem partnerstwa.

2.3.1.7. Usługi sportowe

W każdej gminie działa przynajmniej kilka klubów sportowych. Najpopularniejszą dyscypliną jest piłka nożna. W każdej gminie znajduje się przynajmniej jeden kompleks boisk, zazwyczaj występuje pełnowymiarowe trawiaste boisko do piłki nożnej, a także boiska typu „Orlik”. Infrastrukturę sportową uzupełniają szkolne boiska i sale gimnastyczne.

Na obszarze partnerstwa funkcjonują kluby sportowe i dostępna jest dość dobrze rozwinięta infrastruktura. Mimo to badania społeczne oraz rozmowy z włodarzami wskazują, że większość badanych aktywności sportowe, czy to w formie zorganizowanej, czy indywidualnej realizuje poza obszarem partnerstwa.

Ryc. 1. Rozmieszczenie podstawowych usług społecznych na terenie partnerstwa

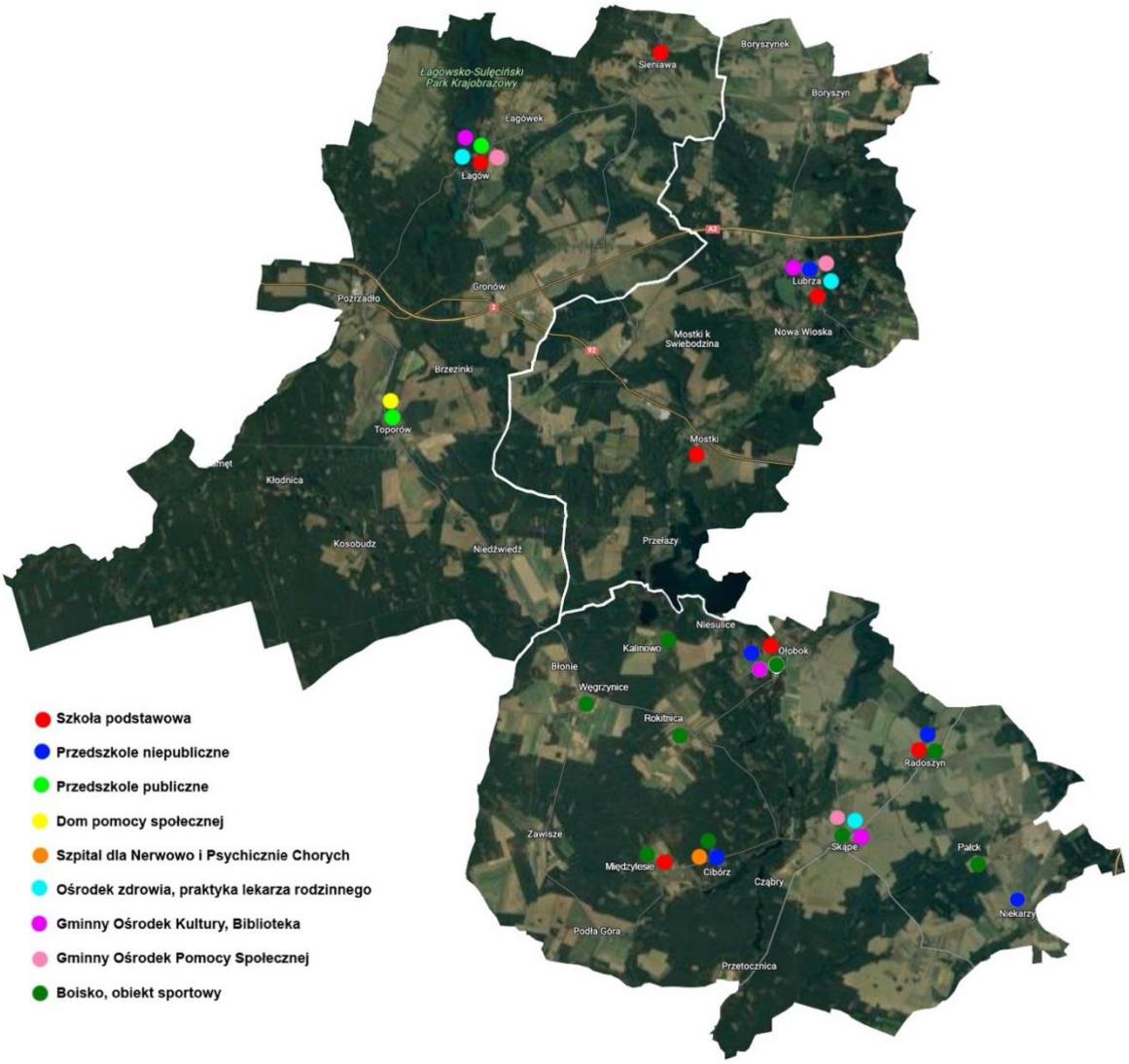

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od samorządów partnerstwa i googlemaps

2.3.1.8. Podsumowanie

Na terenie partnerstwa rozmieszczenie obiektów podstawowych usług społecznych: szkół podstawowych, przedszkoli, przychodni POZ i innych jest zgodne z zapotrzebowaniem wynikającym z rozmieszczenia ludności. Największa koncentracja obiektów usługowych występuje w siedzibach gmin. Widoczny jest brak żłobków. Badania ankietowe wskazują również na niewystarczający poziom i zakres usług medycznych, również w obszarze POZ co powoduje, że wielu mieszkańców korzysta z tych usług poza obszarem partnerstwa.

Biorąc pod uwagę niską gęstość zaludnienia i bliskość Świebodzina nie dziwi fakt, że na terenie partnerstwa koncentracja usług jest niewielka, a odległość od obiektu usługowego nieraz znaczna.

Badania ankietowe wskazują, że najbardziej oczekiwane byłoby zwiększanie dostępu do opieki zdrowotnej (47%) oraz atrakcyjna oferta kulturalna i spędzania czasu wolnego (43%).

2.3.2. Powiązania określające przyrodniczy obszar funkcjonalny

Obszar partnerstwa wchodzi w skład pasa nizin w obrębie Niziny Wielkopolskiej. Jego rzeźba jest rezultatem działalności lodowców (lądolód północnopolski) oraz wód dorzecza Warty i Odry. W północnej części obszaru wznoszą się zróżnicowane obszary wysoczyzn do 200 m n.p.m. Cały obszar urozmaicają jeziora polodowcowe będące części pojezierza Łagowskiego. Powierzchnia lasów oscyluje wokół 50% powierzchni w każdej z gmin.

Na obszarze partnerstwa występuje dość łagodny klimat, lato trwa ponad 100 dni. Opady są niewielkie, stąd pojawiają się deficyty wody. Dominują wiatry z zachodu.

Średnia roczna temperatura wynosi około 8 st. Celsjusza. Pokrywa śnieżna zalega między 40 a 50 dni.

Obszar partnerstwa charakteryzuje się dużą jeziornością, a jakość wód ulega systematycznej poprawie, co jest związane z rozwojem gospodarki wodno-ściekowej. Główne zagrożenie dla jakości wód stanowią zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego.

Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP) to struktury geologiczne wykazujące najwyższą wodonośność i zasobność, wytypowane jako wymagające ochrony obszary, spełniające określone wymagania ilościowe i jakościowe oraz stanowiące istotne w skali kraju rezerwuary dla zaopatrzenia ludności w wodę. Na terenie partnerstwa występują zbiorniki nr 144 Dolina Kopalna Wielkopolska, 148 Sandr rzeki Pliszka i 150 Pradolina Warszawa-Berlin.

Zasoby kopalin.

Zasoby węgla brunatnego występują w gminie Łagów i są eksploatowane w odkrywkowej kopalni Sieniawa. Na terenie Gminy Skąpe są 2 zakłady wydobycia ropy naftowej - funkcjonujące pod nazwą Kopalnia Ropy Naftowej i Gazu Radoszyn i filia Ołobok. Na terenie gminy Skąpe występują drugie co do wielkości złoża ropy w województwie lubuskim. Zasobem mogącym stanowić dźwignię rozwoju są wody termalne udokumentowane w otworze Łagów Lubuski IG-1, aktualnie nieeksploatowane.

W ostatnich latach dają się zaobserwować niskie zasoby wód powierzchniowych związane m.in. z niekorzystnym bilansem wodnym, stanowią istotne zagrożenie dla

środowiska, a w dłuższej perspektywie także dla rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym prowadzenia gospodarki rolnej. Wynika to z niekorzystnych uwarunkowań klimatycznych oraz ograniczonych hydrogeologicznych możliwości retencyjnych. Obszar zagrożony jest występowaniem suszy atmosferycznej, a w konsekwencji także suszy glebowej (rolniczej) i hydrologicznej.

Znaczna powierzchnia partnerstwa objęta jest różnymi **formami ochrony przyrody**. Na obszarach chronionych obowiązują zróżnicowane ograniczenia lub zakazy dotyczące korzystania z zasobów przyrodniczych - zależnie od formy ochrony.

Występują dość liczne, poniższe formy ochrony przyrody:

- Obszary Natura 2000:
    - PLH080008 „Buczyny Łagowsko-Sulęcińskie”
    - PLH080003 „Nietoperek”

- Rezerwaty przyrody:
    - Pniewski Ług
    - Specjalny obszar ochrony (SOO) Nietoperek
    - Specjalny obszar ochrony (SOO) Dębowe aleje w Gryżynie i Zawiszach
    - Specjalny obszar ochrony (SOO) Buczyny Łagowsko – Sulęcińskie
    - Specjalny obszar ochrony (SOO) Lasy Dobrosułowskie
    - Specjalny obszar ochrony (SOO) Dolina Pliszki
    - Specjalny obszar ochrony (SOO) Dąbrowa w Korytach
    - Nad jeziorem Trześniowskim
    - Pawski Ług
    - Buczyna Łagowska
- Parki Krajobrazowe:
    - Gryżyński Park Krajobrazowy
    - Łagowsko – Sulęciński Park Krajobazowy
- Obszary Chronionego Krajobrazu:
    - Rynna Paklicy i Ołoboku
    - Dolina Jeziornej Strugi
    - Puszcza nad Pliszką
    - Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierze Lubniewicko-Sulęcińskie
- Użytki ekologiczne.
    - Uroczysko zagaje
    - Żurawie trzciny
    - Bagno w Olszynach
    - Szlak wydry
    - W dolinie Jabłonnej

- Jezioro Bobrze
- Kijewo
- Torfowisko Barcikowo
- Grzęzawisko
- Wiktorówka
- Futory

Ważnym elementem spójnego systemu przyrodniczego łączącym obszar partnerstwa z terenami zewnętrznymi są korytarze ekologiczne o randze krajowej - dolina rzeki Warty i Odry, a także o znaczeniu regionalnym wzdłuż dolin rzek: Obry i Pliszki.

Ryc. 2. Środowisko przyrodnicze – formy ochrony przyrody

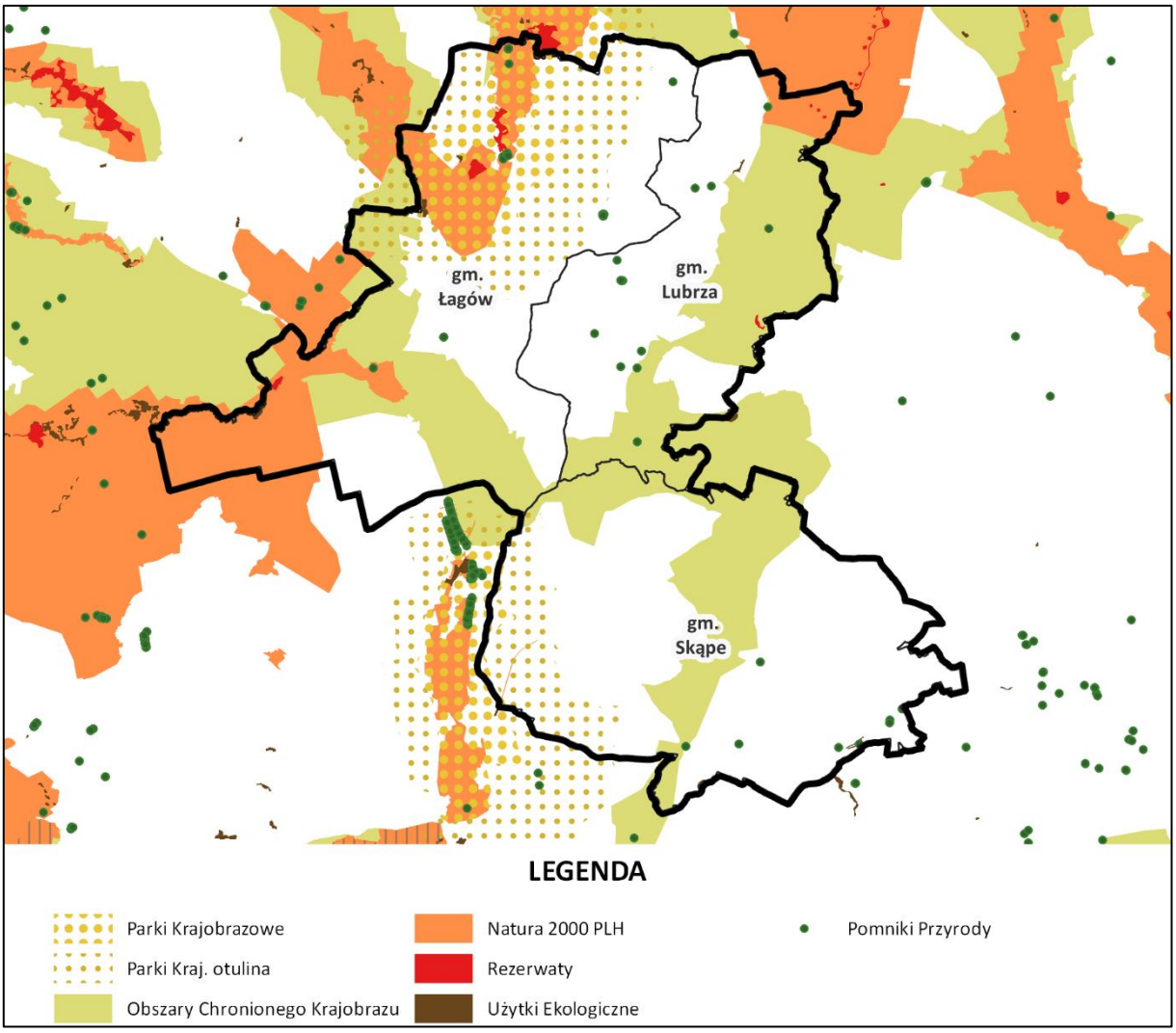

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony

Ryc. 3. Środowisko przyrodnicze – formy ochrony przyrody

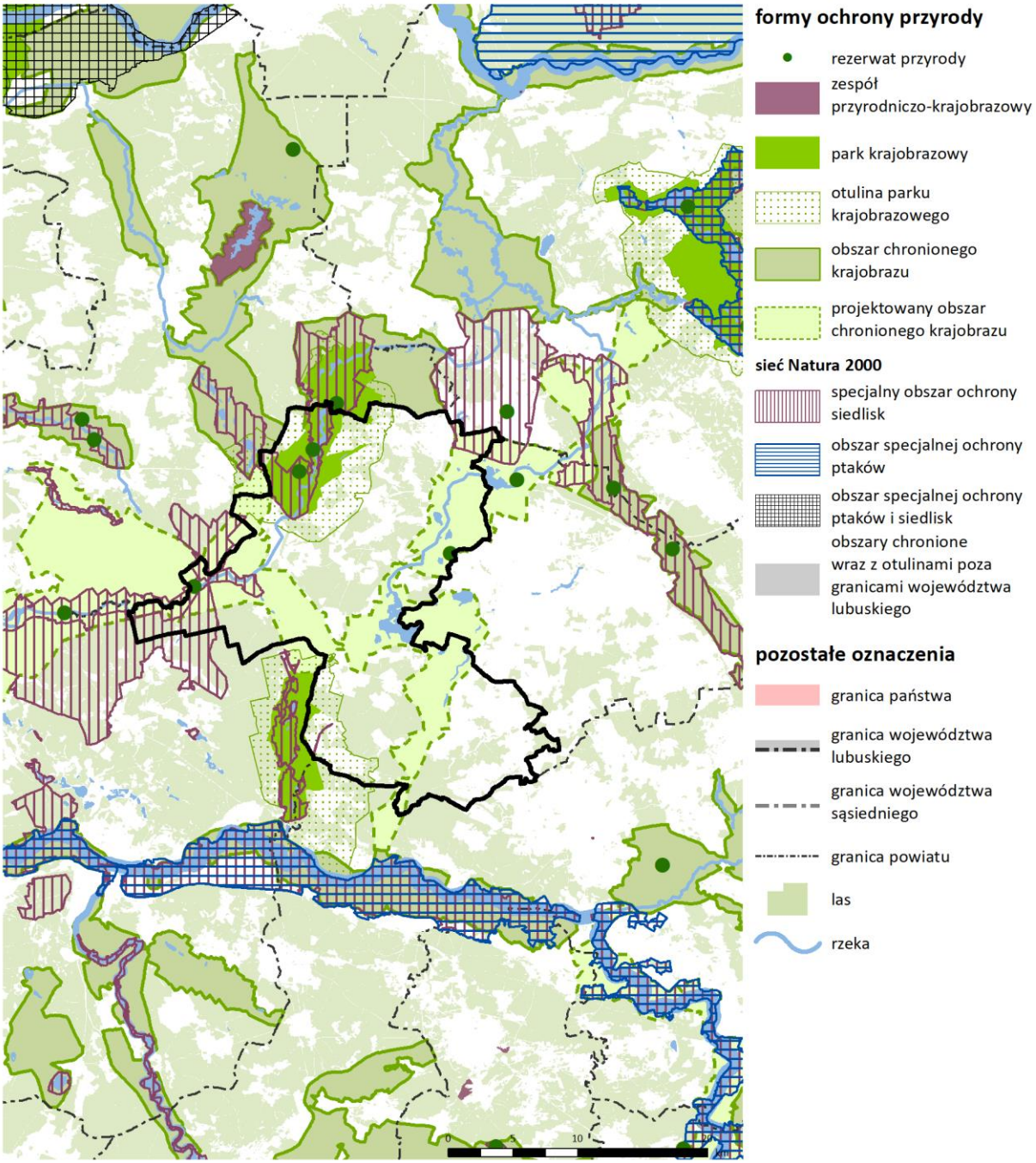

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego

.

Warto zauważyć, że walory środowiskowe (jakość i czystość środowiska) są wskazywane jako główny z czynników zachęcających młodzież do pozostania na obszarze partnerstwa (74%).

2.3.3. Powiązania określające gospodarczy obszar funkcjonalny

2.3.3.1. Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego

Syntetyczny wskaźnik rozwoju w wymiarze społecznym wskazuje zmiany zachodzące w następujących podobszarach:

- potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki;
- rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej;
- sytuacja materialna mieszkańców;
- stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju).

W wymiarze gospodarczym wskaźnik przyjmuje wartości dodatnie, co świadczy o tym, że gospodarczo gminy tworzące partnerstwo rozwijają się szybciej niż inne o zbliżonej charakterystyce.

Ryc. 4. Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego

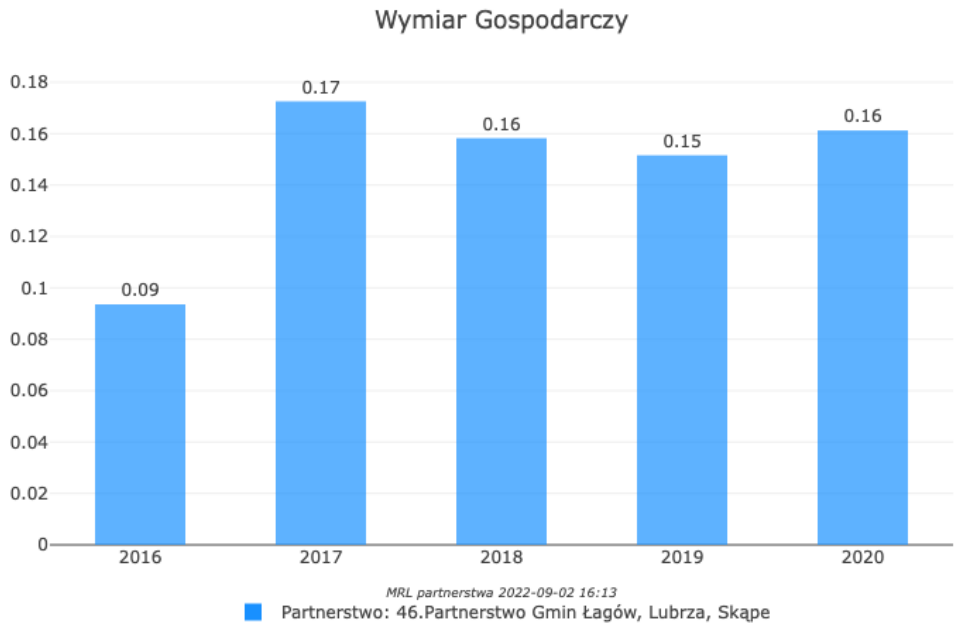

Źródła: opracowanie własne ZMP

Jak widać na poniższej mapie szybszy rozwój gospodarczy charakteryzuje w zasadzie całą zachodnią Polskę, ale województwo lubuskie rozwija się generalnie wolniej niż Dolny Śląsk i Wielkopolska. Ważnym czynnikiem jest tutaj położenie w sąsiedztwie dynamicznej metropolii, gdyż jak łatwo zauważyć najlepiej rozwijają się gminy położone wokół dużych miast. Niestety ośrodki wojewódzkie w lubuskiem nie generują aż takiego oddziaływania jak Poznań czy Wrocław.

Ryc. 5. Syntetyczny wskaźnik rozwoju gospodarczego

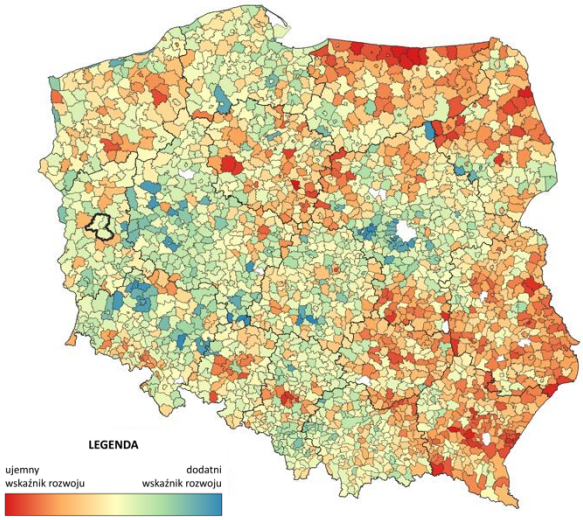

Źródła: opracowanie własne ZMP

Pomimo korzystnego wskaźnika syntetycznego, obszar partnerstwa nie jest terenem o dużej aktywności gospodarczej. Ma na to wpływ zarówno peryferyjne położenie jak i warunki geograficzne np. bardzo duża lesistość województwa lubuskiego 49,3% (największa w Polsce) jak i samego partnerstwa Łagów 49,6%, Lubrza 40,1%, Skąpe 49,2%.

Znaczną ilość terenów partnerstwa pokrywają lasy, dlatego też gospodarka leśna jest ważnym składnikiem aktywności ekonomicznej. Pozostałe tereny są w większości wykorzystywane rolniczo.

Ryc. 6. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP)

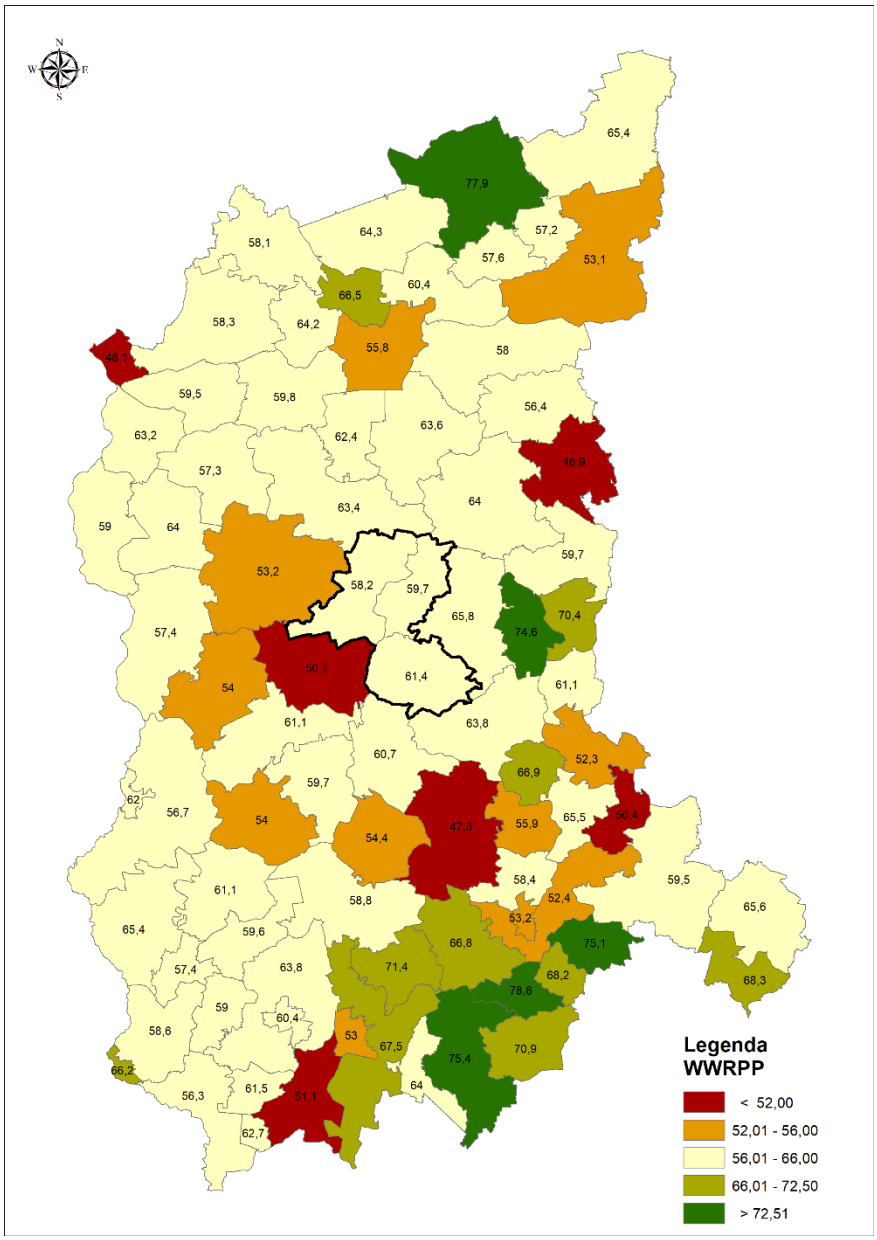

Źródła: Opracowanie ZMP na podstawie danych Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy 2018

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej jest generalnie niski, na terenie partnerstwa nie przekracza 66 stopni w 120 stopniowej skali. Na większości terenów występują słabe gleby ubogie w składniki mineralne.

Skupiska zwartej zabudowy są nieliczne i niewielkie. W zasadzie brak jest większych stref aktywności gospodarczej i terenów przemysłowych, z wyjątkiem kopalni odkrywkowej węgla brunatnego „Sieniawa" na terenie gminy Lubrza. Istotnym składnikiem lokalnej gospodarki jest także turystyka, z ośrodkami zlokalizowanymi głownie nad jeziorami.

Ryc. 7. Klasy pokrycia terenu

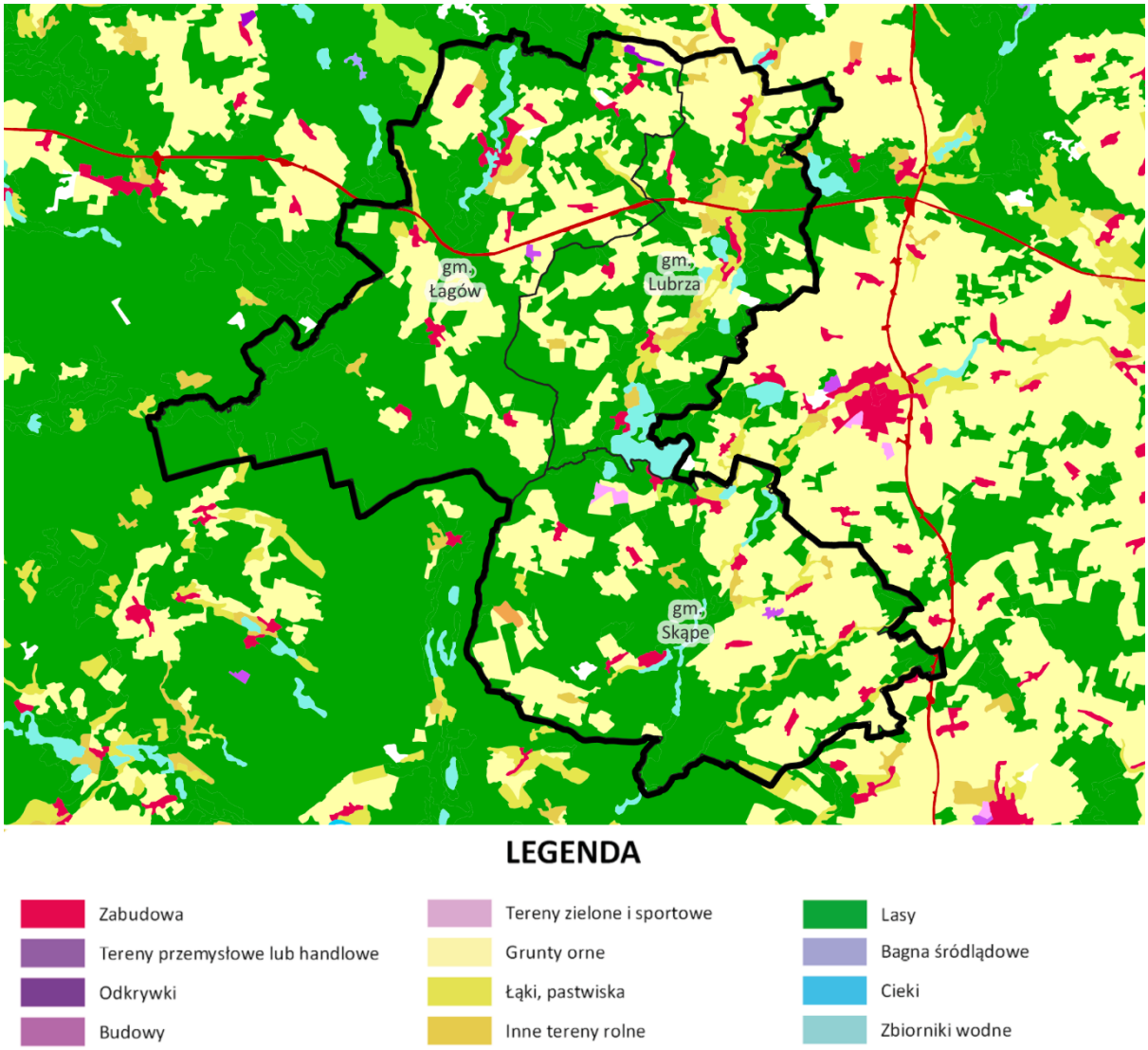

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych CLC_2018. Projekt Corine Land Cover 2018 w Polsce został zrealizowany przez Instytut Geodezji i Kartografii i sfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Wyniki porojektu zostały pozyskane ze strony internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska clc.gios.gov.pl

Ruch inwestycyjny jest niewielki. Dominuje budownictwo mieszkaniowe. Inwestycje w gospodarstwach rolnych stanowią bardzo nieznaczny wolumen ogółu inwestycji.

Tabela 1. Struktura inwestycji (dla całego partnerstwa) [m^2]

	2010	2015	2020
Mieszkania	23 412	22 173	18 983
Budynki działalności gospodarczej	14 506	12 439	12 474
Budynki gospodarstw rolnych	924	1 438	1 225
Budynki usług publicznych i kultu religijnego	2 147	1 935	1 340

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Jak widać w poniższej tabeli, wśród inwestycji związanych z działalnością gospodarczą zdecydowanie dominuje branża turystyczna. Dynamicznie rozwijała się także branża handlowa (są to prawdopodobnie obiekty popularnych sieci handlowych), ale widać malejącą w tym sektorze dynamikę. Działalność przemysłowa i biurowa praktycznie nie generuje nowych inwestycji.

Tabela 2. Struktura inwestycji dla rodzajów działalności gospodarczej (dla całego partnerstwa) [m²]

	2010	2015	2020
Budynki dla działalności usług turystycznych	4 882	7 609	9 086
Budynki dla działalności przemysłowej	263	283	0
Budynki dla działalności handlu i usług	7 220	3 828	686
Budynki biurowe	0	0	1 438
Budynki magazynowe, zbiorniki i silosy	1 665	0	250
Budynki garaży	476	719	564
Pozostałe budynki niemieszkalne, gdzie indziej niewymienione	0	0	450

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

2.3.3.2. Rynek pracy, potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

2.3.3.3. Rynek pracy

Na podstawie danych powiatowych można stwierdzić, że ponad połowa zatrudnionych pracuje w usługach, dużą grupę stanowią zatrudnieni w przemyśle i budownictwie (około 30%), natomiast rolnictwo daje zatrudnienie jedynie 10% pracowników. Niewiele miejsc pracy oferuje także specjalistyczna działalność usługowa, tj. finanse, ubezpieczenia, obsługa rynku nieruchomości. Stosowne dane zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 3. Struktura zatrudnienia dla całego partnerstwa (dane powiatowe)

Gmina	2011	2015	2020
działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	3,13	3,06	2,51
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	26,23	25,78	26,16
Pozostałe usługi	28,04	28,93	28,49
Przemysł i budownictwo	32,04	31,33	32,86
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	10,56	10,90	9,98

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl.

Na potencjał lokalnej gospodarki duży wpływ ma ilość mieszkańców w wieku produkcyjnym, która niestety systematycznie spada.

Ryc. 8. Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym

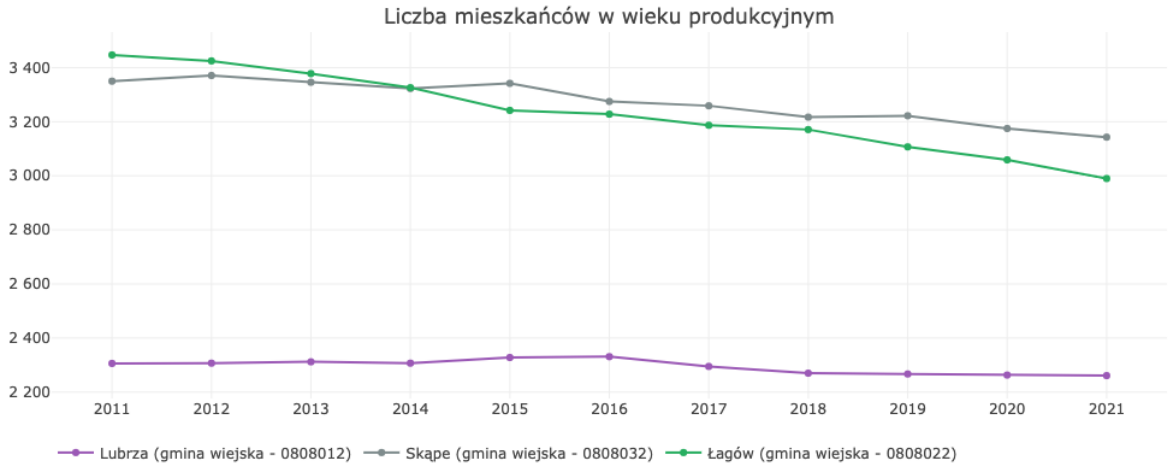

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwoju.pl

Równie niepokojący jest wykres obrazujący stosunek liczby mieszkańców wchodzących na rynek pracy do tych którzy z niego ubywają. Jak widać od 2017 roku zdecydowanie przeważa liczba osób wchodzących w wiek emerytalny.

Ryc. 9. Różnica liczby mieszkańców w wieku 20-24 i 60-64 lat

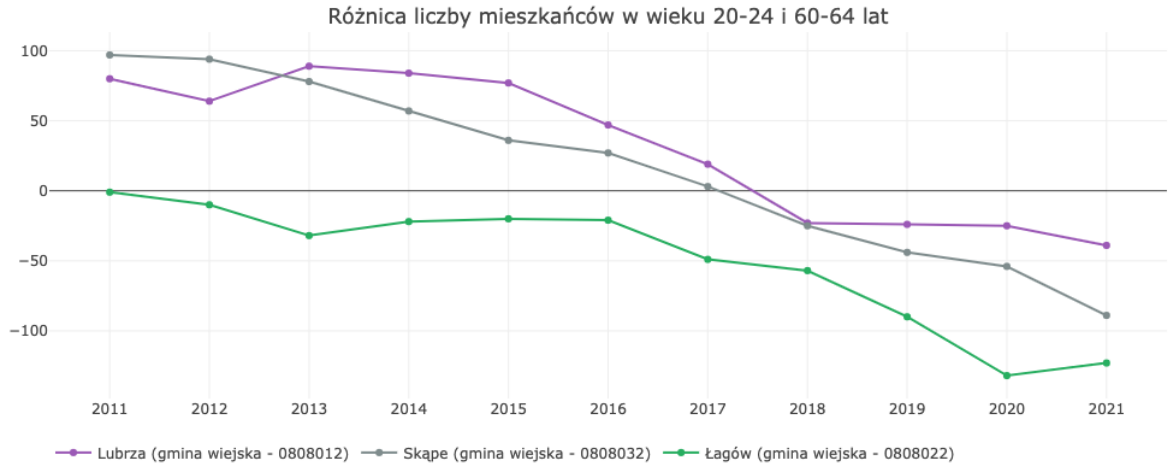

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwoju.pl

Wprawdzie w gminie Skąpe wyraźnie wzrósł odsetek ludności mobilnej zawodowo, lecz w zestawieniu z innymi danymi, w szczególności demograficznymi nie oznacza to znacznego wzrostu potencjału ludnościowego w zakresie dostępności siły roboczej.

Ryc. 10. Odsetek ludności mobilnej zawodowo

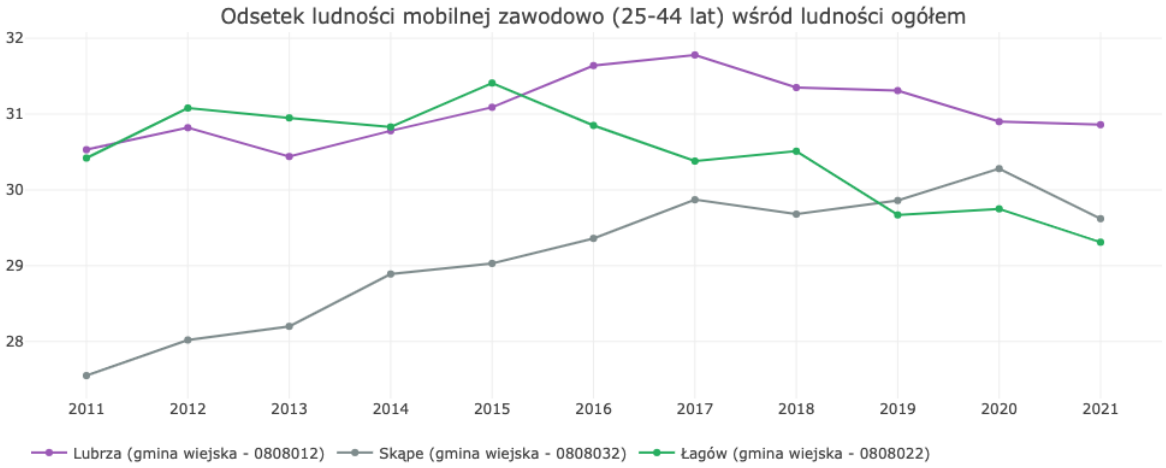

Źródła: Opracowanie ZMP analizy.monitorrozwoju.pl

Bezrobocie jest bardzo niskie (poniżej 4%), można więc mówić raczej o braku rąk do pracy. Znacznie gorzej zarówno wg danych statystycznych jak i opinii samych mieszkańców kształtują się: wysokość zarobków i atrakcyjność miejsc pracy. Uznane za słabą stronę obszaru partnerstwa przez 75 % badanych. To także jedne z głównych czynników zachęcających młodzież do przeprowadzki, oferta miejsc pracy zachęca do opuszczenia gminy 51,85 % badanej młodzieży a wysokość zarobków 66,67%. Na obszarze partnerstwa brak jest większych zakładów pracy oferujących atrakcyjne możliwości awansu, brak jest także urzędów wyższego szczebla, znaczących instytucji edukacyjnych czy z obszaru ochrony zdrowia. Większość miejsc pracy znajduje się w handlu i drobnych usługach, budownictwie i rolnictwie, są to miejsca pracy przeważnie niewymagające wysokich kwalifikacji i uważane przez młodzież za mało atrakcyjne. Większość młodzieży za atrakcyjną uważa pracę w dużej (55%) najlepiej zagranicznej firmie (81%) oraz własną działalność gospodarczą (59%) i pracę w firmie rodzinnej (63%) lub małej i średniej firmie lokalnej (62%) a także telepracę (62%). Za najmniej atrakcyjną ścieżkę kariery młodzież uznaje pracę w rolnictwie (prowadzenie własnego gospodarstwa za zupełnie nieatrakcyjne uznało 55% ankietowanych, a praca w rodzinnym gospodarstwie jest nieatrakcyjna dla 37% badanych) i prowadzenie gospodarstwa domowego (55%).

Tabela 4 Najważniejsi pracodawcy

Gmina	Rolnictwo i przetwórstwo rolne	Przemysł i Budownictwo	Usługi, handel
Łagów	Folwark Zielona Dolina w Sieniawie	Asbud Jadar Hurtownia Materiałów Budowlanych	Zamek Joannitów Leśnik Pensjonat Sage Biedronka Dino
Lubrza	Hukiewicz B. Gospodarstwo rolne, PHU Grzegorz Iwanicki, Gospodarstwo rolne Tomasz Gabruk	Przedsiębiorstwo wielobranżowe – Piotr Szulc	Citronex Koimex Port 2000 Las Vegas Mostki Żwirownia Bucze – Edward Skrzyniarz
Skąpe	Mirosława i Mirosław Kuś Radoszyn Jolanta i Jarosław Sik Skąpe Edward Wisz Pałck Edward Koszter Alfred Kałużny Węgrzynice Zawadzka sp. z o. o Radoszyn	Zawadzka sp. z o. o Radoszyn Urbanowicz Team Mateusz Urbanowicz Skąpe	Zawadzka sp. z o. o Radoszyn Euro Mebel sp. z o. o. Łąkie Sid-Bud Maciej Sidorowicz Węgrzynice TechSpaw Janusz Żegleń Skąpe Stolkos Niekarzyn Trans-Formacja Marcin Wijatyk Ołobok Pit-Stop Radoszyn Kalinowe Pola Kalinowo Sklep Dino w Skąpem Sklep Dino w Ołoboku PGNIG – Zakład Wydobycia

Badania również wskazują, że rynek pracy i wysokość zarobków są słabymi stronami obszaru partnerstwa, uznało tak 75 % badanych mieszkańców. Co ciekawe rynek i oferty pracy zachęcają do emigracji tylko 52% badanej młodzieży, natomiast wysokość zarobków zachęca do emigracji aż 67% młodzieży. Inaczej sytuacja wygląda w oczach liderów, tylko 23% z nich uważa rynek pracy za słabą stronę obszaru partnerstwa a w przypadku wysokości zarobków jest to 47%.

2.3.3.4. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki są nieduże.

Łączna kwota dochodu do opodatkowania dla całego partnerstwa nie przekracza 350 mln zł.

Ryc. 11. Łączna kwota dochodu do opodatkowania

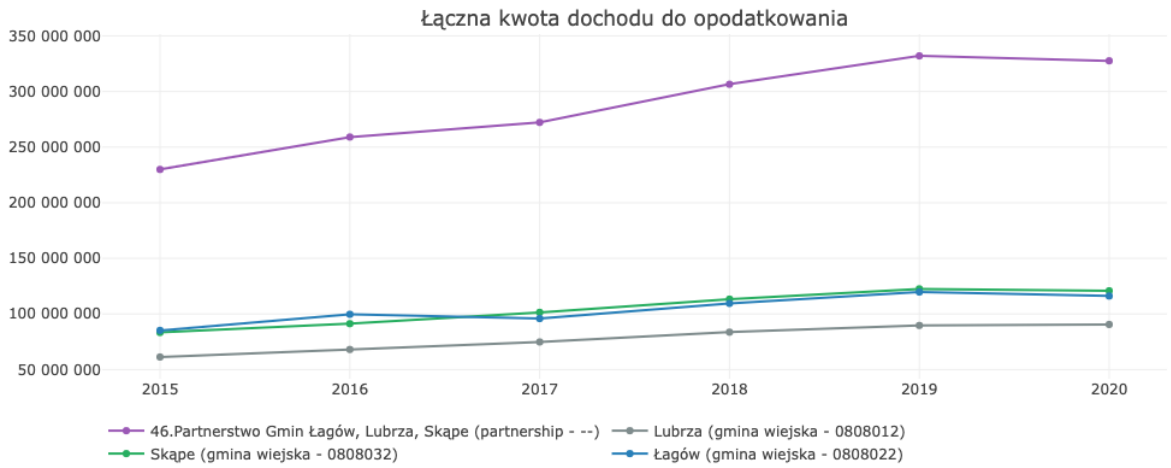

Źródło: Opracowanie ZMP przedsiebiorczosc.monitorrozwoju.pl

Łączna liczba podatników utrzymuje się w zasadzie na stałym poziomie, w Skąpem i Łagowie wynosi około 3500 osób a w Lubrzy około 2500 osób.

Ryc. 12. Łączna liczba podatników

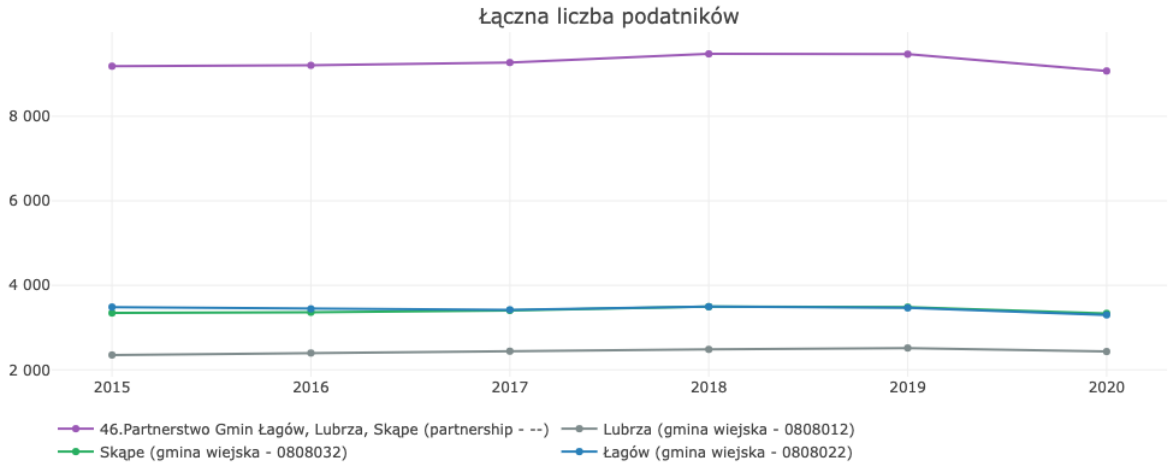

Źródło: Opracowanie ZMP przedsiebiorczosc.monitorrozwoju.pl

Łączna wartość dochodu do opodatkowania w przeliczeniu na 1 podatnika systematycznie rośnie, w 2020 roku osiągnęła w gminach tworzących partnerstwo poziom około 35 tys. złotych rocznie, jak łatwo zauważyć jest to około 2900 zł miesięcznie, więc niewiele więcej niż płaca minimalna w 2020 wynosząca 2600zł brutto. W większych ośrodkach miejskich dochód jest zdecydowanie wyższy, co wskazuje na słabość ekonomiczną obszaru partnerstwa.

Ryc. 13. Łączna wartość dochodu do opodatkowania w przeliczeniu na 1 podatnika

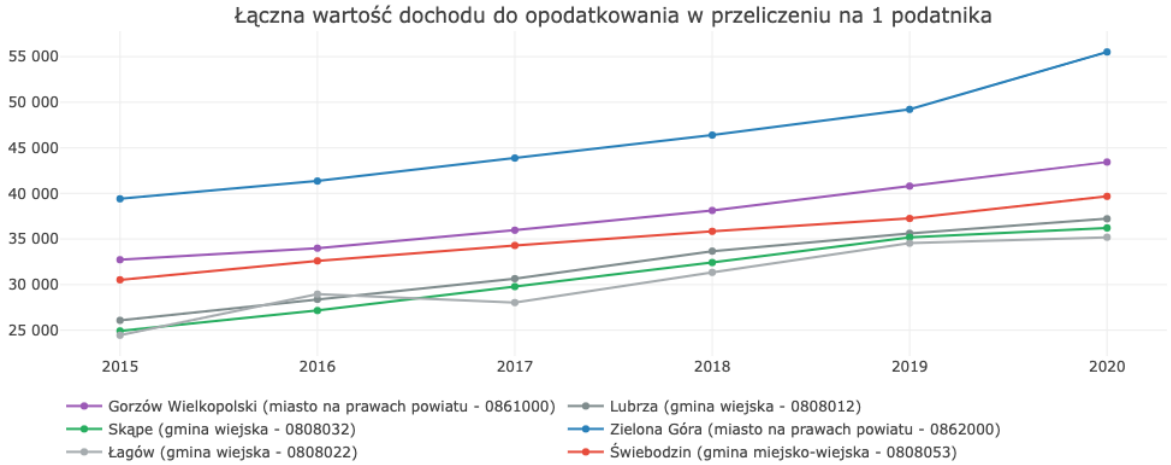

Źródło: Opracowanie ZMP przedsiebiorczosc.monitorrozwoju.pl

Ilość podatników posiadających osobowość prawną jest niewielka i porównywalna z innymi gminami wiejskimi z sąsiedztwa. Biorąc pod uwagę, że w tej grupie znajdują się również instytucje publiczne ilość większych firm jest bardzo niewielka. W zestawieniu z ośrodkami miejskimi widać wyraźnie, że gminy tworzące partnerstwo nie są centrami aktywności gospodarczej.

Tabela 5. Ilość podatników posiadających osobowość prawną

Gmina	2015	2017	2020
Łagów	56	55	50
Lubrza	27	30	34
Skąpe	69	71	73
Bledzew	44	51	50
Szczaniec	28	33	34
Zbąszynek	138	143	134
Świebodzin	688	723	705
Zielona Góra	2975	3382	3605
Gorzów Wlkp.	2596	2730	2892

Źródło: www.monitorrozwoju.pl

Ciekawie przedstawiają się dochody uzyskiwane przez różne grupy podatników. Najważniejszym źródłem dochodów jest stosunek pracy, który przynosi dochody ponad trzykrotnie wyższe niż działalność gospodarcza. Warto zauważyć, że większy niż działalność gospodarcza wolumen dochodów zapewniają emerytury i renty, które stanową już prawie połowę dochodów ze stosunku pracy. Dochody z tytułu umów o dzieło i umów zlecenia nie stanową globalnie istotnego źródła kapitału.

Tabela 6. Dochody z różnych form aktywności ekonomicznej

Partnerstwo	2015	2017	2020
Łączna kwota dochodów z tytułu działalności gospodarczej	41 125 314,92	54 330 527,76	54 283 077,88
Łączna kwota dochodów z tytułu rent i emerytur	58 781 150,13	62 578 459,04	80 666 644,19
Łączna kwota dochodów z tytułu stosunku pracy	139 590019,18	172 346 232,08	178 386 843,03
Łączna kwota dochodów z tytułu umów o dzieło lub zlecenia	7 177 747,12	8 976 634,43	9 332 905,10

Źródło: www.monitorrozwoju.pl

Lokalne sklepy są wypierane przez sieciowe markety zapewniające obsługę mieszkańców w artykuły spożywcze i produkty dnia codziennego.

Jak wynika z wywiadów z wójtami usługi gastronomiczne i turystyczne są słabo rozwinięte, częściowo mają charakter sezonowy. Na obszarze partnerstwa nie występują przedsiębiorstwa o szerzej rozpoznawalnej marce czy ponad lokalnym zasięgu działalności.

Na obszarze partnerstwa nie ma także problemu z dostępem do usług budowlanych, naprawczych, remontowych, oraz usług typu „beauty". Potwierdzają to zarówno opinie włodarzy jak i badania społeczne.

Wymiana handlowa odbywa się głównie w miastach (poza obszarem partnerstwa), gdzie znajdują się zarówno sklepy sieciowe jak i lokalne a także targowiska.

Warunki dla przedsiębiorczości zostały przez 55,56% młodzieży wskazane jako zachęcające do emigracji a jedynie przez 25,93% jako zachęcające do pozostania na obszarze partnerstwa.

2.3.4. Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze partnerstwa oraz określenie wiodących funkcji na obszarze

Biorąc pod uwagę dane zawarte w raporcie diagnostycznym i przeprowadzone na etapie diagnozy analizy można postawić następujące wnioski:

- Wiodące funkcje obszaru to osadnictwo, leśnictwo i rolnictwo. Istotna jest funkcja turystyczna, choć realizowana głównie poprzez indywidualne budownictwo rekreacyjne.
- Działalność gastronomiczna i hotelarska związana z turystyką ma charakter sezonowy i nie stanowi istotnej gałęzi gospodarki.
- Nasycenie usługami oraz działalnością gospodarczą terenu partnerstwa jest znikome, wstępują w zasadzie tylko usługi podstawowe (sklepy, szkoły podstawowe, podstawowa opieka zdrowotna).
- Na obszarze partnerstwa ilość podmiotów gospodarczych posiadających osobowość prawną jest niewielka, brak jest także firm o rozpoznawalnych w skali regionu czy kraju markach.
- Powiązania funkcjonalne (przepływy usług) pomiędzy gminami tworzącymi partnerstwo są niewielkie.
- Gminy stanowią zaplecze miasta Świebodzin i to w tym kierunku występują największe przepływy ludzi oraz usług.

2.3.5. Powiązania społeczne, gospodarcze, środowiskowe – wnioski

Gminy tworzące partnerstwo charakteryzują się zbliżonymi uwarunkowaniami środowiskowymi, gospodarczymi i społecznymi. Są to gminy typowo wiejskie, cechujące się dużą lesistością (około 50 % powierzchni), występowaniem dużej ilości jezior oraz występowaniem dużych jezior o walorach turystycznych. Zabudowa skoncentrowana jest w historycznych wsiach, często położonych nad jeziorami. Dominujące funkcje to osadnictwo, leśnictwo, rolnictwo i turystyka. Żadna z gmin nie jest centrum usługowym, społecznym, produkcyjnym czy gospodarczym, są one wszystkie zapleczem miasta Świebodzin.

Ze względu na uwarunkowania demograficzne i gospodarcze w wyobrażalnej perspektywie nie należy spodziewać się dynamicznego rozwoju tych terenów. Zarówno lokalne zasoby jak i atrakcyjność inwestycyjna są niewielkie.

Aktywność samorządów powinna skupiać się na stworzeniu uwarunkowań do zrównoważonego rozwoju głównie w oparciu o zasoby środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego (głównie w Łagowie). Mając świadomość ograniczeń

wynikających z peryferyjnego położenia oraz niewielkich zasobów, powinno się dążyć do zapewnienia wysokiej jakości życia na terenie partnerstwa i utrzymania, względnie poprawy jakości świadczonych usług publicznych.

Zawiązanie partnerstwa i wdrożenie wspólnych projektów mogą być szansą na efektywniejszą realizację zadań samorządów i zwiększenie ich skuteczności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych.

2.4. Powiązania międzygminne, współpraca JST

Partnerstwo gmin Łagów, Lubrza, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego jest pierwszą próbą nawiązania zinstytucjonalizowanej, średniookresowej współpracy pomiędzy partnerami. Partnerstwo funkcjonuje na podstawie porozumienia gminno-powiatowego nr 1/2023 z dnia 3 marca 2023 w sprawie utworzenia Partnerstwa gmin Łagów, Lubrza, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego oraz opracowania i wdrożenia strategii terytorialnej (zwanej strategią IIT).

Dotychczasowa współpraca gmin z powiatem dotyczyła głównie remontów dróg i była formalizowana w formie porozumień powiatowo-gminnych.

Tabela 7. Współpraca gmin partnerstwa z Powiatem świebodzińskim w zakresie wspólnych inwestycji drogowych:

ROK	Ilość zawartych porozumień z powiatem świebodzińskim na realizację wspólnych zadań drogowych		
	Gmina Lubrza	Gmina Łagów	Gmina Skąpe
2021	2	3	2
2022	2	1	8
2023	2		1

Gmina Lubrza, Gmina Skąpe i Powiat Świebodziński są członkami związku powiatowo – gminnego pod nazwą „Świebodziński Związek Powiatowo-Gminny”, którego celem jest wspólna organizacja publicznego transportu zbiorowego na sieci komunikacyjnej w powiatowo-gminnych przewozach pasażerskich na obszarze gmin i powiatu tworzących związek.

W Gminach tworzących partnerstwo (Lubrza i Skąpe) realizowany był także projekt „Wdrożenie i rozwój e-usług w administracji samorządowej oraz podnoszenie bezpieczeństwa teleinformatycznego. Celem projektu było wdrożenie usług elektronicznych w 15 gminach województwa lubuskiego, dzięki czemu w sposób znaczący podwyższono standard świadczenia usług administracji samorządowej na szczeblu gminnym.

3. Cele partnerstwa i ich operacjonalizacja

3.1. Cele strategii Partnerstwa

3.1.1. Cel ogólny (misja) Partnerstwa

Misją partnerstwa jest integracja działań samorządów w celu stymulacji rozwoju lokalnego

3.1.2. Cele szczegółowe strategii Partnerstwa

3.1.2.1. Cel w obszarze gospodarczym

Zrównoważony rozwój gospodarczy w oparciu o optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów środowiska naturalnego i kulturowego jako bazy dla dalszego rozwoju gospodarczego, w szczególności w sektorze turystycznym i rolno – spożywczym.

3.1.2.2. Cel w obszarze środowiskowo-przestrzennym

Zapewnienie czystości środowiska naturalnego, w szczególności powietrza i wód, podniesienie poziomu estetyki przestrzeni publicznych oraz maksymalizacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także zrównoważone zagospodarowanie cennych atrakcji przyrodniczych i historycznych.

3.1.2.3. Cel w obszarze społecznym

Integracja społeczna poprzez zapewnienie dostępności i wysokiej jakości usług publicznych, w tym z wykorzystaniem alternatywnych form komunikacji w ramach mobilności indywidualnej opartej na infrastrukturze pieszo-rowerowej.

3.1.2.4. Cel w obszarze administracyjno-instytucjonalnym

Aktywna, partnerska współpraca samorządów lokalnych, budująca wysoki kapitał społeczny mieszkańców, integrująca społeczności lokalne oraz zapewniająca różnorodną ofertę usług publicznych.

Tab. 3. Tabela integracji celów szczegółowych strategii

Cele szczegółowe strategii:	Cel koresponduje z wymiarami:			
	Społecz-nym	Gospo-darczym	Środowi-skowym	Przest-rzennym
Cel 1 **Zrównoważony rozwój gospodarczy w oparciu o optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów środowiska naturalnego i kulturowego jako bazy dla dalszego rozwoju gospodarczego, w szczególności w sektorze turystycznym i rolno–spożywczym.**	X	X	X	X
Cel 2 **Zapewnienie czystości środowiska naturalnego, w szczególności powietrza i wód, podniesienie poziomu estetyki przestrzeni publicznych oraz maksymalizacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także zrównoważone zagospodarowanie cennych atrakcji przyrodniczych i historycznych.**	X	X	X	X
Cel 3 **Integracja społeczna poprzez zapewnienie dostępności i wysokiej jakości usług publicznych, w tym z wykorzystaniem alternatywnych form komunikacji w ramach mobilności indywidualnej opartej na infrastrukturze pieszo-rowerowej.**	X	X	X	X
Cel 4 **Aktywna, partnerska współpraca samorządów lokalnych, budująca wysoki kapitał społeczny mieszkańców, integrująca społeczności lokalne oraz zapewniająca różnorodną ofertę usług publicznych.**	X	X	X	X

Źródło: opracowanie ZMP

3.2. Szczegółowy opis celów strategii

Tab. 4. Definicja celu strategicznego nr 1

CEL STRATEGICZNY 1 **Zrównoważony rozwój gospodarczy w oparciu o optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów środowiska naturalnego i kulturowego jako bazy dla dalszego rozwoju gospodarczego, w szczególności w sektorze turystycznym i rolno – spożywczym.**	
Cel strategiczny nr 1 będzie realizowany poprzez tworzenie klimatu i warunków do rozwoju gospodarczego, głównie w oparciu o zrównoważoną turystykę i sektor rolno-spożywczy. Nastąpi koncentracja działań polegających na budowie lub modernizacji infrastruktury turystycznej oraz około turystycznej kreującej warunki dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. W ramach realizacji niniejszego celu zaplanowano szereg działań integrujących i promujących zasoby partnerstwa, mających na celu ich ochronę i odpowiedzialne wykorzystywanie.	
1. Problemy na jakie odpowiada cel	Cel odpowiada na zdiagnozowane problemy we wszystkich obszarach tj.: 1. W wymiarze gospodarczym – niski potencjał gospodarczy, brak wspólnej oferty turystycznej, niska dostępność transportowa 2. W wymiarze społecznym – mała integracja społeczna i zaangażowanie, odpływ ludności. 3. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym – niska świadomość ekologiczna wśród mieszkańców, ograniczony dostęp do linii brzegowej jezior, małe wykorzystanie OZE. 4. W wymiarze instytucjonalnym – niska efektywność instytucjonalna samorządów partnerstwa, ograniczone środki finansowe.
2. Potencjały obszaru, które będą wykorzystywane i wzmacniane w trakcie dążenia do osiągnięcia tak zdefiniowanego celu	Potencjały, jakie będą wykorzystywane i wzmacniane – jako kluczowe zasoby: 1. Walory środowiska naturalnego (lasy, jeziora). 2. Atrakcje turystyczne (pole golfowe, zamek Joannnitów, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000). 3. Zasoby kulturowe i historyczne (Pałac Przełazy, bunkry MRU, zabytkowe kościoły, amfiteatr w Łagowie). 4. Zasoby instytucjonalne. Potencjały, jakie będę wykorzystywane i wzmacniane – jako kluczowe produkty: 1. Wspólny produkt turystyczny. 2. Gastronomia, usługi restauracyjne i hotelarskie. 3. Turystyka rowerowa. 4. Wspólna oferta (kalendarz) wydarzeń kulturalno-sportowych. 5. Lubuskie Lato Filmowe. 6. Sieć ścieżek pieszo-rowerowych.
3. Potrzeby rozwojowe na jakie odpowiada cel	**Społeczne** • Wzmocnienie dialogu, integracji i zaangażowania społecznego • Wzmocnienie atrakcyjności osiedleńczej • Zatrzymanie i/lub przyciągnięcie zasobów ludzkich **Gospodarcze** • Wykorzystanie walorów środowiskowo- przestrzennych do rozwoju gospodarczego (rolnictwo, przemysły czasu wolnego)

	• Poprawa dostępności komunikacyjnej międzygminnej • Rozwój alternatywnych środków transportu i dedykowanej im infrastruktury • Stworzenie wspólnej informacji i oferty turystycznej • Wykreowanie lokalnego produktu turystycznego • Rozwój atrakcyjnych miejsc pracy poza sezonem turystycznym • Rozwój odnawialnych źródeł energii, przejście na zeroemisyjny transport i ogrzewanie **Środowiskowo-przestrzenne** • Zapewnienie infrastruktury ruchu turystycznego (w tym parkingów) • Ochrona zasobów przyrodniczych i czystości krajobrazu (walka z zaśmiecaniem przestrzeni, niską emisją, zanieczyszczeniami transportowymi i rolniczymi) • Wzmocnienie świadomości ekologicznej mieszkańców • Zwiększenia wykorzystania OZE • Rozwój infrastruktury społecznej i przeznaczonej do spędzania czasu wolnego (głównie miejsc przeznaczonych dla dzieci i młodzieży jak boiska, place zabaw) • Zapewnienie zrównoważonego dostępu do linii brzegowej jezior • Wyznaczenie ścieżek i szlaków rowerowych i pieszych np. przez park krajobrazowy, lub inny obszar objęty jedną z form ochrony przyrody • Rozwój infrastruktury komunikacyjnej, w tym przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów • Przebudowa infrastruktury drogowej w celu ograniczenia nadmiernego hałasu i prędkości samochodów w sezonie letnim w miejscach wypoczynkowych, oraz w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i poprawy dostępności wewnątrz partnerstwa • Wzmocnienie systemu planowania przestrzennego **Instytucjonalne** • Zapewnienie stabilności finansowej samorządów • Podjęcie skoordynowanych działań międzygminnych
4. Terytorialność celu (wykazanie, że interwencje w jego ramach obejmują w sposób spójny całość lub większość obszaru);	Cały obszar Partnerstwa – 3 gminy
5. Zbieżność (spójność) celu ze strategiami wyższego rzędu (w tym przede wszystkim na poziomie regionalnym oraz dodatkowo na poziomie KSRR)	**Spójność z Programem Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027:** **Priorytet 1** Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki CS 1.3 Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne CS 1.4 Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości **Priorytet 2** Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego

	CS 2.2 Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju CS 2.7 Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia **Priorytet 4** Fundusze Europejskie na dostępność komunikacyjną Lubuskiego CS 3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej **Priorytet 5** Fundusze europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej CS 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – rynek pracy CS (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej CS (d)Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – edukacja CS h wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji **Priorytet 8** Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego CS 5.2 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie **Spójność z następującymi celami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 r.:** Cel strategiczny nr 1: Inteligentna, zielona gospodarka regionalna. Cel strategiczny nr 2: Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi. Cel strategiczny nr 3: Integracja przestrzenna regionu. Cel strategiczny 4: Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę. **Spójność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030:** Cel strategiczny nr 1: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

	Cel strategiczny nr 2: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Cel strategiczny nr 3: Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Źródło: opracowanie ZMP

Tab. 5. Definicja celu strategicznego nr 2

CEL STRATEGICZNY 2 **Zapewnienie czystości środowiska naturalnego, w szczególności powietrza i wód, podniesienie poziomu estetyki przestrzeni publicznych oraz maksymalizacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także-zrównoważone zagospodarowanie cennych atrakcji przyrodniczych i historycznych.**	
Cel strategiczny nr 2 będzie realizowany poprzez działania, które zmienią wizerunek Partnerstwa na czyste, estetyczne, zielone, skomunikowane i atrakcyjne miejsce do życia oraz spędzania czasu wolnego. W rezultacie mieszkańcy, a szczególnie młodzież będzie bardziej skłonna do nieopuszczania obszaru lub do powrotu po zdobyciu wykształcenia. Kluczowa dla dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego jest czystość środowiska, ochrona różnorodności biologicznej i dziedzictwa naturalnego a także kulturowego. Przestrzeń będzie zmieniała się w duchu neutralnego klimatyczne i samowystarczalnego energetycznie obszaru z wysoko rozwiniętą turystyką opartą na lokalnych zasobach, tożsamości i dziedzictwie kulturowym, co wpisuje się w kierunek efektywniejszego wykorzystania lokalnych zasobów społecznych oraz ekonomicznych.	
1. Problemy na jakie odpowiada cel	Cel odpowiada na zdiagnozowane problemy we wszystkich wymiarach tj.: 1. W wymiarze gospodarczym – niski potencjał gospodarczy, słabe wykorzystanie potencjałów rozwojowych, 2. W wymiarze społecznym – niska aktywność społeczna. 3. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym – małe wykorzystanie OZE, niska świadomość ekologiczna mieszkańców, niski poziom rozwoju infrastruktury dla zeroemisyjnej komunikacji, zły stan infrastruktury drogowej, zaśmiecanie przestrzeni. 4. W wymiarze instytucjonalnym – niska efektywność instytucjonalna samorządów partnerstwa
2. Potencjały obszaru, które będą wykorzystywane i wzmacniane w trakcie dążenia do osiągnięcia tak zdefiniowanego celu	Potencjały, jakie będą wykorzystywane i wzmacniane – jako kluczowe zasoby: 1. Zasoby kulturowe i historyczne. 2. Zasoby przyrodnicze oraz turystyczne. 3. Zasoby instytucjonalne. 4. Jeziora, lasy Potencjały, jakie będę wykorzystywane i wzmacniane – jako kluczowe produkty: 1. Wspólny produkt turystyczny. 2. Wspólna oferta gastronomiczna oraz noclegowa. 3. Wspólna oferta (kalendarz) wydarzeń kulturalno-sportowych. 4. Sieć ścieżek pieszo-rowerowych. 5. Lokalne produkty. 6. Obiekty historyczne

3. Potrzeby rozwojowe na jakie odpowiada cel	**Społeczne** • Wzmocnienie dialogu, integracji i zaangażowania społecznego • Wzmocnienie atrakcyjności osiedleńczej • Zatrzymanie i/lub przyciągniecie zasobów ludzkich **Gospodarcze** • Wykorzystanie walorów środowiskowo przestrzennych do rozwoju gospodarczego (rolnictwo, przemysły czasu wolnego) • Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrzgminnej i międzygminnej • Rozwój alternatywnych środków transportu i dedykowanej im infrastuktury • Wykreowanie lokalnego produktu turystycznego • Rozwój atrakcyjnych miejsc pracy poza sezonem turystycznym • Rozwój odnawialnych źródeł energii, przejście na zeroemisyjny transport i ogrzewanie **Środowiskowo-przestrzenne** • Zapewnienie infrastruktury ruchu turystycznego (w tym parkingów) • Ochrona zasobów przyrodniczych i czystości krajobrazu (walka z zaśmiecaniem przestrzeni, niską emisją, zanieczyszczeniami transportowymi i rolniczymi) • Wzmocnienie świadomości ekologicznej mieszkańców • Zwiększenia wykorzystania OZE • Rozwój infrastruktury społecznej i przeznaczonej do spędzania czasu wolnego (głównie miejsc przeznaczonych dla dzieci i młodzieży jak boiska, place zabaw) • Zapewnienie zrównoważonego dostępu do linii brzegowej jezior • Rozwój zeroemisyjnej infrastruktury komunikacyjnej, w tym przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów • Wyznaczenie ścieżek i szlaków rowerowych i pieszych np. przez park krajobrazowy • Rozwój infrastruktury komunikacyjnej, w tym przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów • Przebudowa infrastruktuy drogowej w celu ograniczenia nadmiernego hałasu i prędkości samochodów w sezonie letnim w miejscach wypoczynkowych, oraz w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i poprawy dostępności wewnątrz partnerstwa • Wzmocnienie systemu planowania przestrzennego **Instytucjonalne** • Poprawa standardów dostępności - likiwdacja barier architektonicznych • Podjęcie skoordynowanych działań międzygminnych
4. Terytorialność celu (wykazanie, że interwencje w jego ramach obejmują w sposób spójny całość lub większość obszaru);	Obszar całego Partnerstwa – 3 gminy

5. Zbieżność (spójność) celu ze strategiami wyższego rzędu (w tym przede wszystkim na poziomie regionalnym oraz dodatkowo na poziomie KSRR)	**Spójność z Programem Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027:** **Priorytet 1** Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki CS 1.3 Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne CS 1.4 Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości **Priorytet 2** Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego CS 2.1 Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych CS 2.2 Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018 /2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju CS 2.4 Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego CS 2.5 Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej CS 2.6 Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej CS 2.7 Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia **Priorytet 4** Fundusze Europejskie na dostępność komunikacyjną Lubuskiego CS 3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej **Priorytet 5** Fundusze europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej CS 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – rynek pracy CS (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej CS (d)Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia **Priorytet 8** Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego CS 5.2 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie **Spójność z następującymi celami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 r.:** Cel strategiczny nr 1: Inteligentna, zielona gospodarka regionalna. Cel strategiczny nr 2: Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi.

	Cel strategiczny nr 3: Integracja przestrzenna regionu. Cel strategiczny 4: Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę. **Spójność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030:** Cel strategiczny nr 1: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel strategiczny nr 2: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Cel strategiczny nr 3: Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Źródło: opracowanie własne ZMP

Tab. 6. Definicja celu strategicznego nr 3

CEL STRATEGICZNY 3 **Integracja społeczna poprzez zapewnienie dostępności i wysokiej jakości usług publicznych, w tym z wykorzystaniem alternatywnych form komunikacji w ramach mobilności indywidualnej opartej na infrastrukturze pieszo-rowerowej.**	
Cel strategiczny nr 3 będzie realizowany w działaniach wspierających tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe, co wpisuje się w kierunek efektywniejszego wykorzystania lokalnych zasobów społecznych oraz ekonomicznych. Rozwój edukacji, usług opiekuńczych, zdrowotnych i społecznych to wyraźny sygnał dla mieszkańców i przyjezdnych, że Partnerstwo stwarza warunki dobrej jakości życia osobistego i zawodowego. Nie odbędzie się to bez zwiększenia zdolności instytucjonalnych, integracji usług publicznych oraz poprawy komunikacji pomiędzy członkami Partnerstwa a mieszkańcami, a także zwiększenia dostępności transportowej do obiektów użyteczności publicznej poprzez stworzenie alternatywnych form komunikacji przy udziale infrastruktury pieszej i rowerowej.	
1. Problemy na jakie odpowiada cel	Cel odpowiada na zdiagnozowane problemy we wszystkich obszarach tj.: 1. W wymiarze gospodarczym – niska aktywność gospodarcza, małe wykorzystanie lokalnych zasobów. 2. W wymiarze społecznym – starzenie się społeczeństwa, wykluczenie komunikacyjne, niska aktywność społeczna, niewystarczająca jakość i atrakcyjność oferty edukacyjnej i spędzania czasu wolnego głownie dla młodzieży. 3. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym – niska świadomość ekologiczna, zły stan infrastruktury, utrudniona dostępność komunikacyjna, bariery architektoniczne. 4. W wymiarze instytucjonalnym – niski poziom kapitału instytucjonalnego, niskie standardy dostępności, transportowe ograniczenia w dotarciu do instytucji, brak żłobków.
2. Potencjały obszaru, które będą wykorzystywane i wzmacniane w trakcie dążenia do osiągnięcia tak zdefiniowanego celu	Potencjały, jakie będą wykorzystywane i wzmacniane – jako kluczowe zasoby: 1. Ludzie mieszkający na terenie Partnerstwa i ich talenty. 2. Zasoby instytucjonalne. Potencjały, jakie będę wykorzystywane i wzmacniane – jako kluczowe produkty: 1. Lokalne wydarzenia kulturalne i sportowe 2. Lokalne produkty i usługi.

3. Potrzeby rozwojowe na jakie odpowiada cel	**Społeczne** • Dostosowanie usług publicznych do potrzeb starzejącego się społeczeństwa • Zwiększenie dostępności do usług i obiektów publicznych, w tym przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu w dostępie do oferty publicznej poprzez rozwijanie alternatywnych form komunikacji • Utrzymanie podstawowego zakresu usług publicznych (głównie medycznych i edukacyjnych) na satysfakcjonującym poziomie • Utrzymanie kosztów świadczenia usług publicznych na akceptowalnym poziomie • Wzmocnienie dialogu, integracji i zaangażowania społecznego • Wzmocnienie atrakcyjności osiedleńczej • Rozwój komunalnych zasobów mieszkaniowych • Rozwój atrakcyjnej oferty edukacyjnej dla młodzieży • Zatrzymanie i/lub przyciągniecie zasobów ludzkich • Rozwój usług opiekuńczych (żłobki, opieka nad seniorami) **Gospodarcze** • Wykorzystanie walorów środowiskowo przestrzennych do rozwoju gospodarczego (rolnictwo, przemysły czasu wolnego) • Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrzgminnej i międzygminnej • Rozwój alternatywnych środków transportu i dedykowanej im infrastuktury • Rozwój atrakcyjnych miejsc pracy poza sezonem turystycznym **Środowiskowo-przestrzenne** • Zapewnienie infrastruktury ruchu turystycznego (w tym parkingów) • Wzmocnienie świadomości ekologicznej mieszkańców • Rozwój infrastruktury społecznej i przeznaczonej do spędzania czasu wolnego (glównie miejsc przeznaczonych dla dzieci i młodzieży jak boiska, place zabaw) • Zapewnienie zrównoważonego dostępu do usług publicznych np. poprzez rozbudowę infrastruktury alternatywnych form komunikacji • Przebudowa infrastruktuy drogowej w celu ograniczenia nadmiernego hałasu i prędkości samochodów w sezonie letnim w miejscach wypoczynkowych, oraz w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i poprawy dostępności wewnątrz partnerstwa **Instytucjonalne** • Poprawa standardów dostępności - likiwdacja barier architektonicznych • Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej (internet, sieć telefoniczna) • Rozwój e-usług • Zapewnienie systemu gwarantującego dobrą dostępność do służby zdrowia, usług prawnych, domów kultury • Modernizacja i rozwój komunalnego zasobu mieszkaniowego (w tym mieszkań socjalnych) • Zapewnienie stabilności finansowej samorządów • Podjęcie skoordynowanych działań międzygminnych

4. Terytorialność celu (wykazanie, że interwencje w jego ramach obejmują w sposób spójny całość lub większość obszaru);	Obszar całego Partnerstwa – 3 gminy
5. Zbieżność (spójność) celu ze strategiami wyższego rzędu (w tym przede wszystkim na poziomie regionalnym oraz dodatkowo na poziomie KSRR)	**Spójność z Programem Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027:** **Priorytet 1** Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki CS 1.2 Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych **Priorytet 3** Fundusze Europejskie na rozwój mobilności miejskiej w Lubuskiem CS 2.8 Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej **Priorytet 4** Fundusze Europejskie na dostępność komunikacyjną Lubuskiego CS 3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej **Priorytet 5** Fundusze europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej CS 4.2 Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online CS 4.3 Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne CS 4.5 Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej CS 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – rynek pracy CS (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej CS (d)Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – edukacja CS f wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo

	wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami CS g wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – włączenie społeczne CS h wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji CS k zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej CS l wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci **Priorytet 8** Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego CS 5.2 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie **Spójność z następującymi celami zawartymi w Spójność z następującymi celami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 r.:** Cel strategiczny nr 1: Inteligentna, zielona gospodarka regionalna. Cel strategiczny nr 2: Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi. Cel strategiczny nr 3: Integracja przestrzenna regionu. Cel strategiczny 4: Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę. **Spójność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030:** Cel strategiczny nr 1: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel strategiczny nr 2: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Cel strategiczny nr 3: Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Źródło: opracowanie ZMP

Tab. 7. Definicja celu strategicznego nr 4

CEL STRATEGICZNY 4 **Aktywna, partnerska współpraca samorządów lokalnych, budująca wysoki kapitał społeczny mieszkańców, integrująca społeczności lokalne oraz zapewniająca różnorodną ofertę usług publicznych.**	
Cel strategiczny nr 4 będzie realizowany w działaniach zwiększających zdolności instytucjonalne oraz rozwijających partnerską współpracę samorządów. Wysoki kapitał społeczny budowany będzie także poprzez działania partycypacyjne, włączające lokalną społeczność we współdecydowanie i współzarządzanie rozwojem. Lepsza komunikacja i zintensyfikowana współpraca samorządów przyczynią się do integracji społecznej oraz rozwoju usług publicznych.	
1. Problemy na jakie odpowiada cel	Cel odpowiada na zdiagnozowane problemy we wszystkich obszarach tj.: 1. W wymiarze gospodarczym – niska aktywność gospodarcza, małe wykorzystanie lokalnych zasobów. 2. W wymiarze społecznym – starzenie się społeczeństwa, wykluczenie komunikacyjne, niska aktywność społeczna, niewystarczająca jakość i atrakcyjność oferty edukacyjnej i spędzania czasu wolnego głównie dla młodzieży. 3. W wymiarze środowiskowo-przestrzennym – niska świadomość ekologiczna, zły stan infrastruktury, utrudniona dostępność komunikacyjna, bariery architektoniczne. 4. W wymiarze instytucjonalnym – niski poziom kapitału instytucjonalnego, niskie standardy dostępności, transportowe ograniczenia w dotarciu do instytucji, brak żłobków, małe zaawansowanie współpracy pomiędzy samorządami, ograniczona dostępność do służby zdrowia, ograniczone środki finansowe samorządów, brak odpowiedniej infrastruktury domów kultury.
2. Potencjały obszaru, które będą wykorzystywane i wzmacniane w trakcie dążenia do osiągnięcia tak zdefiniowanego celu	Potencjały, jakie będą wykorzystywane i wzmacniane – jako kluczowe zasoby: 3. Ludzie mieszkający na terenie Partnerstwa i ich talenty. 4. Zasoby instytucjonalne. Potencjały, jakie będę wykorzystywane i wzmacniane – jako kluczowe produkty: 3. Lokalne wydarzenia kulturalne i sportowe 4. Lokalne produkty i usługi.
3. Potrzeby rozwojowe na jakie odpowiada cel	**Społeczne** • Dostosowanie usług publicznych do potrzeb starzejącego się społeczeństwa • Utrzymanie podstawowego zakresu usług publicznych (głównie medycznych i edukacyjnych) na satysfakcjonującym poziomie • Utrzymanie kosztów świadczenia usług publicznych na akceptowalnym poziomie • Wzmocnienie dialogu, integracji i zaangażowania społecznego • Wzmocnienie atrakcyjności osiedleńczej • Rozwój komunalnych zasobów mieszkaniowych • Rozwój atrakcyjnej oferty edukacyjnej dla młodzieży

	• Zatrzymanie i/lub przyciągniecie zasobów ludzkich • Rozwój usług opiekuńczych (żłobki, opieka nad seniorami) **Gospodarcze** • Wykorzystanie walorów środowiskowo przestrzennych do rozwoju gospodarczego (rolnictwo, przemysły czasu wolnego) • Poprawa dostępności komunikacyjnej międzygminnej • Rozwój alternatywnych środków transportu i dedykowanej im infrastuktury • Rozwój atrakcyjnych miejsc pracy poza sezonem turystycznym **Środowiskowo-przestrzenne** • Zapewnienie infrastruktury ruchu turystycznego (w tym parkingów) • Wzmocnienie świadomości ekologicznej mieszkańców • Rozwój infrastruktury społecznej i przeznaczonej do spędzania czasu wolnego (glównie miejsc przeznaczonych dla dzieci i młodzieży jak boiska, place zabaw) • Rozwój infrastruktury komunikacyjnej, w tym przeznaczonej dla pieszych i rowerzystów • Przebudowa infrastruktuy drogowej w celu ograniczenia nadmiernego hałasu i prędkości samochodów w sezonie letnim w miejscach wypoczynkowych, oraz w celu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i poprawy dostępności wewnątrz partnerstwa **Instytucjonalne** • Poprawa standardów dostępności - likiwdacja barier architektonicznych • Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej (internet, sieć telefoniczna) • Rozwój e-usług • Zapewnienie systemu gwarantującego dobrą dostępność do służby zdrowia, usług prawnych, domów kultury • Modernizacja i rozwój komunalnego zasobu mieszkaniowego (w tym mieszkań socjalnych) • Zapewnienie stabilności finansowej samorządów • Podjęcie skoordynowanych działań międzygminnych
4. Terytorialność celu (wykazanie, że interwencje w jego ramach obejmują w sposób spójny całość lub większość obszaru);	Obszar całego Partnerstwa – 3 gminy
5. Zbieżność (spójność) celu ze strategiami wyższego rzędu (w tym przede wszystkim na poziomie regionalnym oraz dodatkowo na poziomie KSRR)	**Spójność z Programem Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027:** **Priorytet 1** Fundusze Europejskie dla lubuskiej gospodarki CS 1.2 Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych **Priorytet 4** Fundusze Europejskie na dostępność komunikacyjną Lubuskiego CS 3.2 Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

	Priorytet 5 Fundusze europejskie na rzecz zwiększenia dostępności regionalnej infrastruktury społecznej CS 4.2 Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online CS 4.3 Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne CS 4.5 Zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej CS 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – rynek pracy CS (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej CS (d)Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – edukacja CS f wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami CS g wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej **Priorytet 6** Fundusze Europejskie na wsparcie obywateli – włączenie społeczne CS h wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji CS k zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w

	niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej CS l wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci **Priorytet 8** Fundusze Europejskie dla lokalnego lubuskiego CS 5.2 Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie **Spójność z następującymi celami zawartymi w Spójność z następującymi celami zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego 2030 r.:** Cel strategiczny nr 1: Inteligentna, zielona gospodarka regionalna. Cel strategiczny nr 2: Region silny w wymiarze społecznym oraz bliski obywatelowi. Cel strategiczny nr 3: Integracja przestrzenna regionu. Cel strategiczny 4: Region atrakcyjny, efektywnie zarządzany i otwarty na współpracę. **Spójność z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030:** Cel strategiczny nr 1: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Cel strategiczny nr 2: Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Cel strategiczny nr 3: Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Źródło: opracowanie ZMP

3.2.1. Wizja strategiczna partnerstwa

Obszar Partnerstwa cechuje czystość środowiska naturalnego, w szczególności powietrza i wód, rozwinięta sieć ścieżek rowerowych, zadbana i estetyczna przestrzeń publiczna oraz duży stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Jest to miejsce o wysokiej jakości życia, w którym mieszkańcy korzystają z różnorodnej oferty usług publicznych, cieszą się dostępnością kultury, edukacji, służby zdrowia i zintegrowanego transportu publicznego.

Nastąpił znaczny rozwój branży turystycznej, funkcjonują wysokiej klasy hotele i baza gastronomiczna. Cenne atrakcje przyrodnicze i historyczne są w odpowiedni sposób zagospodarowane i utrzymywane, przyciągając licznych odwiedzających będąc również atrakcyjnym miejscem rekreacji dla mieszkańców.

Jedną z głównych osi rozwoju jest efektywne wykorzystanie sektora kultury, w oparciu o wieloletnie tradycje wydarzeń o rozpoznawalnych w kraju i regionie markach. Jednocześnie rozwijana jest integracja społeczności lokalnych poszczególnych

miejscowości Partnerstwa poprzez animację życia kulturalnego, zapewniająca pogłębianie więzi międzypokoleniowych.

Posiadane zasoby są optymalnie wykorzystywane stanowiąc bazę dla dalszego rozwoju. Partnerskie samorządy aktywnie współpracują, budując wysoki kapitał społeczny lokalnej społeczności.

3.3. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych

3.3.1. Działania i typy operacji realizujące cele szczegółowe strategii

Tab. 8. Działnia i typy operacji przewidziane dla realizacji poszczególnych celów szczegółowych strategii

Cel	Działanie	Dopuszczalne typy operacji
Obszar gospodarczy		
1. Zrównoważony rozwój gospodarczy w oparciu o optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów środowiska naturalnego i kulturowego jako bazy dla dalszego rozwoju gospodarczego, w szczególności w sektorze turystycznym i rolno – spożywczym.	1.1 Wypracowanie płaszczyzny współpracy i wspólnych przedsięwzięć dla podmiotów działających w sferze turystyki, kultury, sportu rekreacji i przemysłów czasu wolnego	1.1.1 Tworzenie zintegrowanego systemu informacji turystycznej w tym stworzenie bazy informacji o usługach turystycznych, noclegowych 1.1.2 Tworzenie zintegrowanych, partnerskich wydarzeń kulturalnych i sportowych 1.1.3 Prowadzenie działań zmierzających do wzmocnienia dialogu między samorządami partnerstwa a przedsiębiorcami
	1.2 Stworzenie optymalnych warunków dla możliwości pracy (w tym zdalnej) na obszarze partnerstwa (dostęp do Internetu, rozwój komunikacji publicznej, dostępność usług opiekuńczych)	1.2.1 Wspieranie rynku pracy i rozwoju przedsiębiorczości 1.2.2 Wsparcie rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej 1.2.3 Budowa systemu komunikacji publicznej 1.2.4 Tworzenie i utrzymanie miejsc opieki nad dziećmi

	1.3 Zrównoważone zagospodarowanie cennych atrakcji przyrodniczych i historycznych.	1.3.1 Zagospodarowanie przestrzeni i obiektów na cele turystyki i rekreacji 1.3.2 Tworzenie nowych i rozwój istniejących produktów turystycznych 1.3.3 Działania w kierunku rozwoju turystki tematycznej 1.3.4 Wspieranie / tworzenie uwarunkowań dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych, ekologicznych i baz noclegowych 1.3.5 Wykorzystanie obiektów dziedzictwa naturalnego i kulturowego w celu rozwoju gospodarczego
	1.4 Rozwój nowoczesnej gospodarki	1.4.1 Wspieranie rynku pracy 1.4.2 Tworzenie systemu wsparcia dla rozwoju przedsiębiorczości 1.4.3.Wzrost aktywności gospodarczej i społecznej z wykorzystaniem struktur sieciowych (m.in. LGD, ODR, izby rolnicze) 1.4.5 Rozwój terenów inwestycyjnych
Obszar środowiskowo-przestrzenny		
2. Zapewnienie czystości środowiska naturalnego, w szczególności powietrza i wód, podniesienie	2.1 Rozbudowa sieci szlaków i tras turystycznych w tym: ścieżek rowerowych, pieszych, szlaków wodnych na bazie kanałów fortecznych	2.1.1 Remonty dróg i chodników 2.1.2 Budowa sieci ścieżek rowerowych i pieszych tworzących sieć 2.1.3 Budowa/rozwój sieci/systemu transportowego 2.1.4 Utworzenie/modernizacja szlaków wodnych, w celu stworzenia sieci szlaków

poziomu estetyki przestrzeni publicznych oraz maksymalizacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także zrównoważone zagospodarowanie cennych atrakcji przyrodniczych i historycznych.		2.1.5 Budowa infrastruktury obsługi ruchu turystycznego, głównie rowerowego
	2.2 Rozwój OZE w miejscach niekolidujących z rozwojem turystyki	2.2.1 Budowa OZE wraz z magazynami energii 2.2.2 Rozbudowa OZE wraz z magazynami energii 2.2.3. Programy wsparcia rozwoju OZE dla mieszkańców
	2.3 Wzmocnienie instrumentów planowania przestrzennego w celu ochrony cennych walorów krajobrazowych	2.3.1 Uchwalanie MPZP dla obszarów cennych krajobrazowo 2.3.2 Utworzenie struktur odpowiedzialnych za planowanie przestrzenne i jakość przestrzeni
	2.4 Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2.4.1 Tworzenie i odnowa kompleksów sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych dla mieszkańców 2.4.1 Ochrona i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków
	2.5 Skuteczne zarządzanie gospodarką komunalną i dostosowanie do zmian klimatu	2.5.1 Modernizacja systemu zbierania odpadów 2.5.2 Działania zmierzające do poprawy gospodarki odpadami komunalnymi 2.5.3 Działanie zmierzające do zwiększenia odporności na zmiany klimatu
	2.6 Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów w obszarze turystyki	2.6.1 Rewitalizacja istniejących na terenie partnerstwa ośrodków wypoczynkowych 2.6.2 Ochrona cennych zasobów przyrodniczych

	2.7 Utworzenie na obszarze partnerstwa uzdrowiska	2.7.1 Działania zmierzające do utworzenia na obszarze partnerstwa uzdrowiska
Obszar społeczny		
3. Integracja społeczna poprzez zapewnienie dostępności i wysokiej jakości usług publicznych, w tym z wykorzystaniem alternatywnych form komunikacji w ramach mobilności indywidualnej opartej na infrastrukturze pieszo-rowerowej.	3.1 Wzrost jakości, atrakcyjności i dostępności usług opiekuńczych i edukacyjnych (żłobki, przedszkola).	3.1.1 Tworzenie i utrzymanie miejsc opieki nad dziećmi 3.1.2 Modernizacja bazy oświatowej 3.1.3 Działania integrujące i rozwijające kompetencje dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym 3.1.4 Podnoszenie kwalifikacji zawodowych mieszkańców w tym z wykorzystaniem technologii informacyjnych i komunikacyjnych umożliwiających zdalne nauczanie i świadczenie usług na odległość 3.1.5 Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, innowacyjnych metod kształcenia i szkolenia na odległość oraz on-line oraz edukacji włączającej. 3.1.6 Wzmocnienie jakości kadry pedagogicznej w placówkach opiekuńczych i edukacyjnych
	3.2 Poprawa dostępności komunikacyjnej (rozwój transportu publicznego i alternatywnych form komunikacji)	3.2.1 Budowa/rozwój sieci/systemu transportu publicznego (ekologicznego) 3.2.2 Utworzenie sieci połączeń komunikacyjnych pomiędzy gminami a stolicą powiatu 3.2.3 Remonty dróg i chodników 3.2.4 Inne działania poprawiające dostępność komunikacyjną

	3.3 Zapewnienie wysokiej jakości i dostępności usług medycznych i w obszarze opieki nad seniorami	3.3.1 Zapewnienie dostępu do specjalistów lekarzy i rodzinnych 3.3.2 Profilaktyka – programy zdrowotne
	3.4 Integracja społeczna	3.4.1 Działania zmierzające do rozwoju różnych form opieki nad osobami ze szczególnymi potrzebami, w szczególności seniorami. 3.4.2 Organizacja wydarzeń kulturalnych i sportowych integrujących lokalną społeczność 3.4.3 Działania wzmacniające świadomość kulturalną, społeczną i ekologiczną 3.4.4 Organizacja wydarzeń kulturalnych o zasięgu ponadlokalnym (innych niż Lubuskie Lato Filmowe)
Obszar administracyjno-samorządowy		
4. Aktywna, partnerska współpraca samorządów lokalnych, budująca wysoki kapitał społeczny mieszkańców, integrująca społeczności lokalne oraz zapewniająca różnorodną ofertę usług publicznych.	4.1 Rozwój współpracy pomiędzy partnerskimi samorządami w celu efektywniejszej realizacji usług publicznych	4.1.1 Rozwój sieci szybkiego publicznego internetu (światłowody) 4.1.2 Rozwój e-usług i wzmocnienie cyfryzacji urzędów 4.1.3 Dostosowanie oferty urzędów do potrzeb klientów (usługi doradcze, aktywizacja, rozwój społeczny) 4.1.4 Projekty zmierzające do uwspólnienia (integracji) usług komunalnych 4.1.5 Modernizacja/rewitalizacja gminnego zasobu nieruchomości 4.1.6 Działania zmierzające do wykreowania marki obszaru partnerstwa

Źródło: opracowanie ZMP

3.4. Mapa pokazująca przestrzennie planowane działania/wizualizacja kluczowych działań.

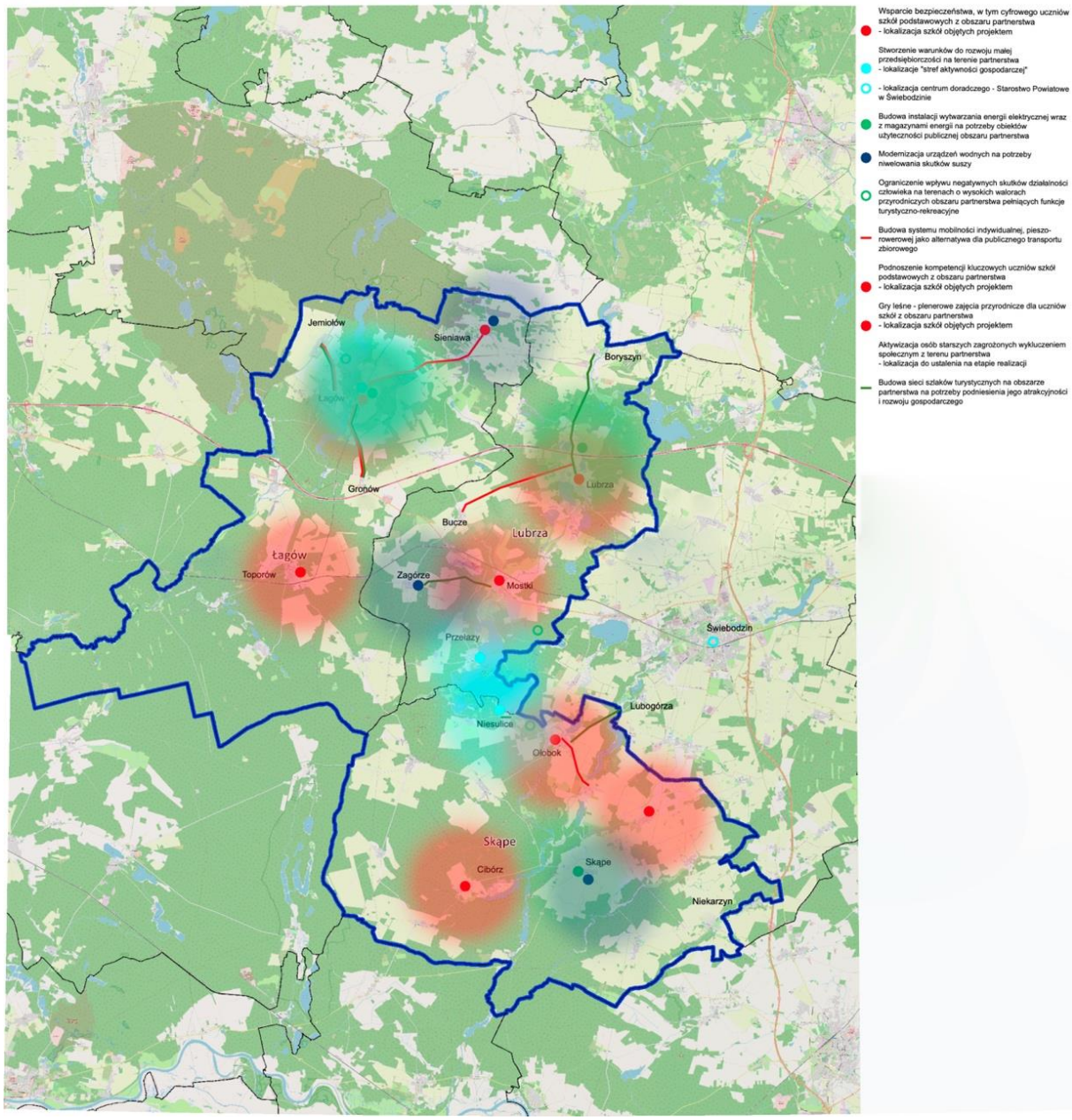

3.5. Rezultaty strategiczne

Tab. 9 Rezultaty strategiczne poszczególnych celów i ich wskaźniki

Wskaźnik rezultatu strategicznego	Wartość bazowa	Wartość docelowa
1. Zrównoważony rozwój gospodarczy w oparciu o optymalne wykorzystanie posiadanych zasobów środowiska naturalnego i kulturowego jako bazy dla dalszego rozwoju gospodarczego, w szczególności w sektorze turystycznym i rolno – spożywczym.		
Rezultat strategiczny: Wzrost przedsiębiorczości na obszarze Partnerstwa		
Wskaźnik rezultatu strategicznego: Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	0	4
2. Zapewnienie czystości środowiska naturalnego, w szczególności powietrza i wód, podniesienie poziomu estetyki przestrzeni publicznych oraz maksymalizacja wykorzystania odnawialnych źródeł energii, a także zrównoważone zagospodarowanie cennych atrakcji przyrodniczych i historycznych.		
Rezultat strategiczny: 1. Poprawa jakości środowiska 2. Poprawa estetyki przestrzeni publicznej		
Wskaźnik rezultatu strategicznego:		
1. Liczba przeprowadzonych działań mających na celu poprawę estetyki przestrzeni publicznej	0	3
2. Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	0	3
3. Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	0	3
4. Liczba obiektów infrastruktury na cele ukierunkowania ruchu turystycznego albo edukacji przyrodniczej	0	3

Wskaźnik rezultatu strategicznego	Wartość bazowa	Wartość docelowa
5. Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowe-rowej	0	150
3. Integracja społeczna poprzez zapewnienie dostępności i wysokiej jakości usług publicznych, w tym z wykorzystaniem alternatywnych form komunikacji w ramach mobilności indywidualnej opartej na infrastrukturze pieszo-rowerowej.		
Rezultat strategiczny: 1. Wzmocnienie integracji społecznej 2. Zwiększenie jakości i dostępności oferty usług publicznych		
Wskaźniki rezultatu strategicznego:		
1. liczba osób uczestniczących w spotkaniach społecznych i inicjatywach na rzecz rozwoju obszaru partnerstwa [projekty komplementarne]	0	50
2. Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 - dwustronna interakcja	0	1
3. Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych	0	803
4. Liczba osób korzystających z oferty obiektów uzyteczności publicznej dzięki alternatywnym formom komunikacji	0	1438
4. Aktywna, partnerska współpraca samorządów lokalnych, budująca wysoki kapitał społeczny mieszkańców, integrująca społeczności lokalne oraz zapewniająca różnorodną ofertę usług publicznych.		
Rezultat strategiczny: Wzmocnienie współpracy samorządów partnerstwa		
Wskaźnik rezultatu strategicznego:		
1. Ilość zrealizowanych projektów i inicjatyw partnerskich	0	9
2. Ilość samorządów objętych współpracą partnerską	0	3

Źródło: opracowanie ZMP

4. Projekty

4.1. Proces identyfikacji i wyboru projektów

Proces identyfikacji i wyboru projektów przebiegał z uwzględnieniem aspektu włączenia społecznego. Na etapie konstruowania wizji, misji i celów zorganizowano warsztaty strategiczne z udziałem partnerów i lokalnych interesariuszy. Materiał z warsztatów posłużył do wyznaczenia kluczowych kierunków działań. Na ich podstawie poszczególne samorządy proponowały konkretne projekty, które zostały zapisane w strategii. W ramach pracy nad strategią odbyły się 2 warsztaty

- 08 grudnia 2022 w Urzędzie Gminy w Lubrzy
- 19 stycznia 2023 w Starostwie Powiatowym w Świebodzinie

W warsztatach wzięli udział przedstawiciele

- partnerów społeczno-gospodarczych,
- podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie,
- podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska,
- podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych oraz równości płci i niedyskryminacji.

Na warsztatach wypracowano także kierunki działań i typy operacji oraz część projektów strategicznych.

W celu umożliwienia interesariuszom zgłaszania propozycji projektów został opracowany wzór fiszki projektowej i formularz online z pomocą którego wszystkie zainteresowane osoby mogły zgłaszać działania (projekty). Informacja o naborze projektów znalazła się na stronie internetowej i w mediach społecznościowych każdego samorządu. Łącznie zebrano 25 propozycji projektów, które następnie zostały opracowane przez zespół ekspertów ZMP oraz grupę roboczą. Finalna lista projektów została opracowana przez grupę roboczą we współpracy z ekspertami ZMP i skonsultowana z IZ Przy wyborze projektów do realizacji kierowano się takimi kryteriami jak: zgodność z celami strategii, partnerski charakter, oddziaływanie obejmujące więcej niż jedną gminę, wykonalność.

4.2. Lista projektów

Ze względu na uwarunkowania związane z architekturą finansowania w ramach programu operacyjnego FEWL 2021-2027 zdecydowano się podzielić projekty strategiczne na dwie grupy:

1. Projekty przeznaczone do dofinansowania w ramach alokacji IIT na wymiar terytorialny w ramach FEWL 2021-2027 (tabela nr 10)
2. Projekty przeznaczone do dofinansowania z innych źródeł (listę tych projektów zawiera tabela nr 11).

Tab. 10. Lista projektów przeznaczonych do dofinansowania w ramach mechanizmu IIT FEWL 2021-2027

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
nr projektu	**Tytuł projektu**	**Cel/ działanie strategii**	**Nr celu szczegółowego FEWL 2021-2027**	**Numer Działania Szczegółowego Opisu Priorytetów FEWL 2021-2027**	**Wnioskodawca-Lider/ Partnerzy**	**Cel i krótki opis projektu**	**Projekty powiązane**	**Szacowana wartość całkowita projektu (PLN) / Dofinansowanie (PLN)**	**Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie**	**Okres realizacji projektu / inwestycji**
1.	Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Lubrza	4/ 4.1	1.2	FELB.01.09 Cyfrowe lubuskie - IIT	Gmina Lubrza	Przedmiotem projektu jest wsparcie procesów zarządzania przez Gminę Lubrza bezpieczeństwem dzieci i młodzieży poprzez wdrożenie we wszystkich szkołach z terenu gminy mobilnej aplikacji służącej prewencyjno-interwencyjnemu wsparciu cyfrowemu w rozwiązywaniu problemów przemocy wraz z modułem generowania na poziomie jst raportów i sprawozdań niezbędnych do opracowania strategii w zakresie poprawy bezpieczeństwa wśród nieletnich mieszkańców gminy.	Projekt nr 2, 3, 17, 18, 19, 20	72 726,70 PLN/ 61 817,70 PLN	I kw. 2025	2025-2028

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
2.	Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Łagów	4/ 4.1	1.2	FELB.01.09 Cyfrowe lubuskie - IIT	Gmina Łagów	Przedmiotem projektu jest wsparcie procesów zarządzania przez Gminę Łagów bezpieczeństwem dzieci i młodzieży poprzez wdrożenie we wszystkich szkołach z terenu gminy mobilnej aplikacji służącej prewencyjno-interwencyjnemu wsparciu cyfrowemu w rozwiązywaniu problemów przemocy wraz z modułem generowania na poziomie jst raportów i sprawozdań niezbędnych do opracowania strategii w zakresie poprawy bezpieczeństwa wśród nieletnich mieszkańców gminy.	Projekt nr 1, 3, 17, 18, 19, 20	72 726,70 PLN/ 61 817,70 PLN	I kw. 2025	2025-2028
3.	Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Skąpe	4/ 4.1	1.2	FELB.01.09 Cyfrowe lubuskie - IIT	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest wsparcie procesów zarządzania przez Gminę Skąpe bezpieczeństwem dzieci i młodzieży poprzez wdrożenie we wszystkich szkołach z terenu gminy mobilnej aplikacji służącej prewencyjno-interwencyjnemu wsparciu cyfrowemu w rozwiązywaniu problemów przemocy wraz z modułem generowania na poziomie jst raportów i sprawozdań niezbędnych do opracowania strategii w zakresie poprawy bezpieczeństwa wśród nieletnich mieszkańców gminy.	Projekt nr 1, 2, 17, 18, 19, 20	72 726,70 PLN/ 61 817,70 PLN	I kw. 2025	2025-2028

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
4.	Stworzenie warunków do rozwoju małej przedsiębiorczości na terenie partnerstwa - usługi doradcze dla sektora turystycznego i pozostałych	1/ 1.4	1.3	FELB.01.10 Rozwój przedsiębiorczości - IIT	Powiat Świebodziński/ Gmina Skąpe, Gmina Lubrza, Gmina Łagów	Przedmiotem projektu jest wzmocnienie potencjału lokalnych przedsiębiorców z obszaru partnerstwa i ich rozwój poprzez konsolidację tego środowiska na potrzeby wypracowania wspólnych powiązań biznesowych mających doprowadzić do stworzenia zintegrowanej na całym obszarze partnerstwa sieci turystycznej, a także realizację usług doradczych i szkoleniowych, udział w targach i wydarzeniach branżowych międzynarodowych.	Projekt nr 21, 22, 23 projekt komplementarny nr 3, 5, 7, 11	323 693,29 PLN/ 275 139,30 PLN	I kw. 2025	2025-2027
5.	Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Lubrza	2/ 2.2	2.2	FELB.02.12 Odnawialne źródła energii - IIT	Gmina Lubrza	Przedmiotem projektu jest budowa instalacji fotowoltaicznej o planowanej mocy do 100kW na obiekcie użyteczności publicznej Gminy Lubrza, tj. oczyszczalni ścieków i ewentualnie 1 magazyn energii w postaci akumulatorów o planowanej mocy do 20kW.	Projekt nr 6, 7 Projekt komplementarny nr 4, 9	539 838,17 PLN/ 89 962,44 PLN	II kw. 2025	2025-2026
6.	Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Łagów	2/ 2.2	2.2	FELB.02.12 Odnawialne źródła energii - IIT	Gmina Łagów	Przedmiotem projektu jest budowa instalacji fotowoltaicznej o planowanej mocy do 50kW na obiekcie użyteczności publicznej Gminy Łagów, tj. budynku urzędu gminy.	Projekt nr 5, 7 Projekt komplementarny nr 4, 9	539 838,17 PLN/ 89 962,44 PLN	III kw. 2025	2025-2026

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
7.	Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Skąpe	2/ 2.2	2.2	FELB.02.12 Odnawialne źródła energii - IIT	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest budowa instalacji fotowoltaicznej o planowanej mocy do 50kW na obiekcie użyteczności publicznej Gminy Skąpe, tj. budynku urzędu gminy i ewentualnie 1 magazyn energii w postaci akumulatorów o planowanej mocy do 10kW.	Projekt nr 5, 6 Projekt komplementarny nr 4, 9	539 838,17 PLN/ 89 962,44 PLN	II kw. 2025	2025
8.	Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Lubrza na potrzeby niwelowania skutków suszy	2/ 25	2.4	FELB.02.13 Adaptacja do zmian klimatu - IIT	Gmina Lubrza	Przedmiotem projektu jest przebudowa z modernizacją minimum 1 obiektu małej retencji, tj. stawu, zlokalizowanego m.in. w m. Zagórze i/lub Bucze albo Nowa Wioska, wybranego wg kryteriów jak: aktualny stan techniczny, poziom wody w obiekcie, znaczenie obiektu dla lokalnej społeczności, dla wzmocnienia jego oddziaływania na promocję wśród lokalnej społeczności postaw ekologicznych, w tym dbania o środowisko naturalne i zasoby wody.	Projekt nr 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13 projekt komplementarny nr 4, 9, 12	170 960,32 PLN/ 145 316,27 PLN	I kw. 2025	2025

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
9.	Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Łagów na potrzeby niwelowania skutków suszy	2/ 2.5	2.4	FELB.02.13 Adaptacja do zmian klimatu - IIT	Gmina Łagów	Przedmiotem projektu jest przebudowa z modernizacją minimum 1 obiektu małej retencji, tj. stawu, zlokalizowanego m.in. w m. Sieniawa i Łagówek, wybranego wg kryteriów jak: aktualny stan techniczny, poziom wody w obiekcie, znaczenie obiektu dla lokalnej społeczności, dla wzmocnienia jego oddziaływania na promocję wśród lokalnej społeczności postaw ekologicznych, w tym dbania o środowisko naturalne i zasoby wody.	Projekt nr 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13 projekt komplementarny nr 4, 9, 12	170 960,32 PLN/ 145 316,27 PLN	IV kw. 2025	2025-2026
10.	Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Skąpe na potrzeby niwelowania skutków suszy	2/2.5	2.4	FELB.02.13 Adaptacja do zmian klimatu - IIT	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest przebudowa z modernizacją minimum 1 obiektu małej retencji, tj. stawu, zlokalizowanego m.in. w m. Skąpe i/lub Pałck, wybranego wg kryteriów jak: aktualny stan techniczny, poziom wody w obiekcie, znaczenie obiektu dla lokalnej społeczności, dla wzmocnienia jego oddziaływania na promocję wśród lokalnej społeczności postaw ekologicznych, w tym dbania o środowisko naturalne i zasoby wody.	Projekt nr 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13 projekt komplementarny nr 4, 9, 12	170 960,32 PLN/ 145 316,27 PLN	I kw. 2025	2025

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
11.	Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Lubrza poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów	2/ 2.6	2.7	FELB.02.14 Ochrona przyrody - IIT	Gmina Lubrza	Przedmiotem projektu jest budowa na terenie Gminy Lubrza ekologicznej, zeroemisyjnej infrastruktury turystycznej, w tym pieszo-rowerowej służącej ochronie środowiska poprzez poprawę jakości powietrza oraz kanalizacji niekontrolowanego, żywiołowego ruchu turystycznego na terenach przyrodniczych objętych minimum jedną z form ochrony przyrody, w tym nad jeziorami Lubie i Goszcza, na obszarze chronionego krajobrazu pn. „Rynna Paklicy i Ołoboku" lub nad jeziorem Pień na obszarze rezerwatu przyrody pn. „Pniewski Ług"	Projekt 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 23 projekt komplementarny nr 6, 12, 14, 15	168 289,03 PLN/ 143 045,67 PLN	I kw. 2025	2025
12.	Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Łagów poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów	2/ 2.6	2.7	FELB.02.14 Ochrona przyrody - IIT	Gmina Łagów	Przedmiotem projektu jest budowa na terenie Gminy Łagów ekologicznej, zeroemisyjnej infrastruktury turystycznej, w tym pieszo-rowerowej służącej ochronie środowiska poprzez poprawę jakości powietrza oraz kanalizacji niekontrolowanego, żywiołowego ruchu turystycznego na terenach przyrodniczych objętych minimum jedną z form ochrony przyrody, w tym nad jeziorem Łagowskim/Trześniowskim na obszarze Łagowsko-Sulęcińskiego Parku Krajobrazowego lub nad jeziorem Trześniowskim na obszarze rezerwatu przyrody pn. „Nad Jeziorem Trześniowkim" lub nad jeziorem Łagowski na obszarze rezerwatu przyrody pn. „Pawski Ług".	Projekt 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 23 projekt komplementarny nr 6, 12, 14, 15	168 289,03 PLN/ 143 045,67 PLN	II kw. 2025	2025

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
13.	Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Skąpe poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów	2/ 2.6	2.7	FELB.02.14 Ochrona przyrody - IIT	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest budowa na terenie Gminy Skąpe ekologicznej, zeroemisyjnej infrastruktury turystycznej, w tym pieszo-rowerowej służącej ochronie środowiska poprzez poprawę jakości powietrza oraz kanalizacji niekontrolowanego, żywiołowego ruchu turystycznego na terenach przyrodniczych objętych minimum jedną z form ochrony przyrody, w tym nad jeziorem Niesłysz, na obszarze chronionego krajobrazu pn. „Rynna Paklicy i Ołoboku”.	Projekt 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 21, 22, 23 projekt komplementarny nr 6, 12, 14, 15	168 289,03 PLN/ 143 045,67 PLN	III kw. 2025	2026
14.	Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Lubrza jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego	2/ 2.1; 3/ 3.2	2.8	FELB.03.03 Mobilność miejska - IIT	Gmina Lubrza	Przedmiotem projektu jest budowa w Gminie Lubrza ciągów pieszych i/lub pieszo-rowerowych łączących sąsiadujące ze sobą miejscowości w taki sposób, by mieszkańcy nieposiadający bezpośrednio dostępu (lub gdy jest on niewielki) w obrębie swojej miejscowości do usług publicznych, zostali najkrótszą możliwą trasą połączeni z miejscowością, na terenie której zlokalizowane są obiekty użyteczności publicznej, w tym z miejscowości Boryszyn do miejscowości Sieniawa w gminie Łagów – I etap od Boryszyna do granicy gminy Lubrza.	Projekt nr 14, 15, 16, 21, 22, 23 projekt komplementarny nr 5, 6, 14, 15	976 880,95 PLN/ 829 978,47 PLN	IV kw.2025	2026

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
15.	Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Łagów jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego	2/ 2.1; 3/ 3.2	2.8	FELB.03.03 Mobilność miejska - IIT	Gmina Łagów	Przedmiotem projektu jest budowa w Gminie Łagów ciągów pieszych i/lub pieszo-rowerowych łączących sąsiadujące ze sobą miejscowości w taki sposób, by mieszkańcy nieposiadający bezpośrednio dostępu (lub gdy jest on niewielki) w obrębie swojej miejscowości do usług publicznych, zostali najkrótszą możliwą trasą połączeni z miejscowością, na terenie której zlokalizowane są obiekty użyteczności publicznej, w tym z miejscowości Jemiołów do miejscowości Łagów.	Projekt nr 21, 22, 23 projekt komplementarny nr 5, 6, 14, 15	976 880,95 PLN/ 829 978,47 PLN	III kw.2025	2026
16.	Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Skąpe jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego	2/ 2.1; 3/ 3.2	2.8	FELB.03.03 Mobilność miejska - IIT	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest budowa w Gminie Skąpe ciągów pieszych i/lub pieszo-rowerowych łączących sąsiadujące ze sobą miejscowości w taki sposób, by mieszkańcy nieposiadający bezpośrednio dostępu (lub gdy jest on niewielki) w obrębie swojej miejscowości do usług publicznych, zostali najkrótszą możliwą trasą połączeni z miejscowością, na terenie której zlokalizowane są obiekty użyteczności publicznej, w tym ciąg pieszo-rowerowy z Niesulic do Ołoboku, etap I: Niesulice oraz odcinek drogi rowerowej w granicach gminy Skąpe na trasie Ołobok-Lubogóra-*(Świebodzin)*.	Projekt nr 21, 22, 23 projekt komplementarny nr 5, 6, 14, 15	976 880,95 PLN/ 829 978,47 PLN	I kw. 2025	2025

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
17.	Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Lubrza	3/ 3.1	4.f	FELB.06.15 Edukacja - IIT	Gmina Lubrza/ LGD Brama Lubuska	Przedmiotem projektu jest organizacja we wszystkich szkołach podstawowych w Gminie Lubrza pozalekcyjnych zajęć w formie kół zainteresowań, pozwalających na rozwijanie w uczniach kompetencji kluczowych, w tym kompetencji językowych, naukowo-technicznych, informatycznych, społeczno-obywatelskich oraz związanych z przedsiębiorczością i/lub innych w zależności od aktualnych potrzeb	Projekt nr 1, 2, 3, 18, 19, 20 Projekt komplementarny nr 13	1 000 290,31 PLN/ 850.246,77 PLN	I kw.2025	2025-2026
18.	Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Łagów	3/ 3.1	4.f	FELB.06.15 Edukacja - IIT	Gmina Łagów/ LGD Brama Lubuska	Przedmiotem projektu jest organizacja we wszystkich szkołach podstawowych w Gminie Łagów pozalekcyjnych zajęć w formie kół zainteresowań, pozwalających na rozwijanie w uczniach kompetencji kluczowych, w tym kompetencji językowych, naukowo-technicznych, informatycznych, społeczno-obywatelskich oraz związanych z przedsiębiorczością i/lub innych w zależności od aktualnych potrzeb	Projekt nr 1, 2, 3, 17, 19, 20 Projekt komplementarny nr 13	1 000 290,31 PLN/ 850.246,77 PLN	I kw.2025	2025-2026

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
19.	Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Skąpe	3/ 3.1	4.f	FELB.06.15 Edukacja - IIT	Gmina Skąpe/ LGD Brama Lubuska	Przedmiotem projektu jest organizacja we wszystkich szkołach podstawowych w Gminie Skąpe pozalekcyjnych zajęć w formie kół zainteresowań, pozwalających na rozwijanie w uczniach kompetencji kluczowych, w tym kompetencji językowych, naukowo-technicznych, informatycznych, społeczno-obywatelskich oraz związanych z przedsiębiorczością i/lub innych w zależności od aktualnych potrzeb	Projekt nr 1, 2, 3, 17, 18, 20 Projekt komplementarny nr 13	1 000 290,31 PLN/ 850.246,77 PLN	I kw.2025	2025-2026
20.	Gry leśne - plenerowe zajęcia przyrodnicze dla uczniów szkół z obszaru Partnerstwa Gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego	3/ 3.1	4.f	FELB.06.15 Edukacja - IIT	Gmina Lubrza, Gmina Łagów, Gmina Skąpe/ LGD Brama Lubuska	Przedmiotem projektu jest organizacja dla uczniów szkół podstawowych z obszaru partnerstwa cyklicznych (min. raz w roku) plenerowych zajęć przyrodniczych, w ramach których połączony zostanie element edukacyjny ze sportowym z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych wszystkich parterów projektu.	Projekt nr 1, 2, 3, 11, 12, 13, 17, 18, 19 Projekt komplementarny nr 13	167 000,00 PLN/ 141 950,00 PLN	I kw. 2025	2025-2029

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
21.	Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Lubrza na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego	1/ 1.3; 2/ 2.1	5.2	FELB.08.04 Wsparcie terytorialne obszarów innych niż miejskie - IIT	Gmina Lubrza	Projekt zakłada budowę ścieżek rowerowych przeznaczonych do ruchu pieszego i rowerowego służących zwiększeniu oferty ekologicznych, alternatywnych form komunikacji i skierowaniu ruchu na inne niż tylko stricte turystyczne rejony gminy skoncentrowane nad j. Niesłysz, tj. na obszary bogate np. w zasoby kulturowe, historyczne i przyrodnicze, zwiększając tym samym atrakcyjność podróżowania po gminie poprzez zaoferowanie możliwości przejścia z samochodu na rower i dotarcia do cennych zabytków, ciekawych obiektów historycznych, uroczych zakątków przyrodniczych itp. w tym droga rowerowa lub ciąg pieszo-rowerowy na trasie Lubrza-Boryszyn.	Projekt nr 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 22, 23 projekt komplementarny nr 5, 6, 7, 14, 15	1 353 493,64 PLN/ 1 150 469,60 PLN	II kw. 2025	2025-2026

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
22.	Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Łagów na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego	1/ 1.3; 2/ 2.1	5.2	FELB.08.04 Wsparcie terytorialne obszarów innych niż miejskie - IIT	Gmina Łagów	Projekt zakłada budowę ścieżek rowerowych przeznaczonych do ruchu pieszego i rowerowego służących zwiększeniu oferty ekologicznych, alternatywnych form komunikacji i skierowaniu ruchu na inne niż tylko stricte turystyczne rejony gminy skoncentrowane nad j. Łagowski i Trześniowskim, tj. na obszary bogate np. w zasoby kulturowe, historyczne i przyrodnicze, zwiększając tym samym atrakcyjność podróżowania po gminie poprzez zaoferowanie możliwości przejścia z samochodu na rower i dotarcia do cennych zabytków, ciekawych obiektów historycznych, uroczych zakątków przyrodniczych itp. w tym droga rowerowa lub ciąg pieszo-rowerowy na trasie Łagów-Sieniawa i/lub ciąg pieszo-rowerowy na trasie Łagów-Gronów	Projekt nr 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 23 projekt komplementarny nr 5, 6, 7, 14, 15	1 353 493,64 PLN/ 1 150 469,60 PLN	III kw. 2025	2025-2026

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
23.	Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Skąpe na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego	1/ 1.3; 2/ 2.1	5.2	FELB.08.04 Wsparcie terytorialne obszarów innych niż miejskie - IIT	Gmina Łagów	Projekt zakłada budowę ścieżek rowerowych przeznaczonych do ruchu pieszego i rowerowego służących zwiększeniu oferty ekologicznych, alternatywnych form komunikacji i skierowaniu ruchu na inne niż tylko stricte turystyczne rejony gminy skoncentrowane nad j. Niesłysz, tj. na obszary bogate np. w zasoby kulturowe, historyczne i przyrodnicze, zwiększając tym samym atrakcyjność podróżowania po gminie poprzez zaoferowanie możliwości przejścia z samochodu na rower i dotarcia do cennych zabytków, ciekawych obiektów historycznych, uroczych zakątków przyrodniczych itp. w tym droga rowerowa lub ciąg pieszo-rowerowy na trasie Łąkie-Ołobok	Projekt nr 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22 projekt komplementarny nr 5, 6, 7, 14, 15	1 353 493,64 PLN/ 1 150 469,60 PLN	III kw. 2025	2025-2026

Źródło: Opracowanie własne

Tab. 11. Lista projektów komplementarnych

A		B	C	E	F	G	H	I
Lp.	**Tytuł projektu**	**Cel /działanie strategii**	**źródło finansowania**	**Wnioskodawca Lider/ Partnerzy**	**Cel i krótki opis projektu**	**Szacowana wartość całkowita projektu (EUR) / Dofinansowanie (EUR)**	**Przewidywany termin złożenia wniosku o dofinansowanie**	**Okres realizacji projektu / inwestycji**
1.	Budowa Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych wraz z zakupem wyposażenia	2/ 2.5	FELB.02.09 Gospodarka odpadami	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest budowa stacjonarnego punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych wraz z punktem napraw i wymiany rzeczy na potrzeby wszystkich mieszkańców Gminy Skąpe.	2 251 548,91 PLN/ 1 699 999,98 PLN	II kw. 2024	2024-2025
2.	Zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych najuboższych mieszkańców partnerstwa poprzez zwiększenie zasobu lokali socjalnych i/lub komunalnych	4/ 4.1	Fundusz Dopłat	Do ustalenia na późniejszym etapie	Przedmiotem projektu jest budowa na terenie 3 gmin partnerstwa mieszkań socjalnych i/lub komunalnych na potrzeby zagwarantowania mieszkańcom o niskim statusie ekonomicznym dostępu do własnych lokali mieszkalnych.	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie

A		B	C	E	F	G	H	I
3.	Podniesienie atrakcyjności turystycznej partnerstwa poprzez opracowanie i wdrożenie polityki promocji walorów przyrodniczych, kulturowych i społecznych	1/ 1.1; 1.3; 4/ 4.1	do ustalenia na późniejszym etapie	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest opracowanie strategii promocji partnerstwa i jej wdrożenie na potrzeby budowania konkurencyjności i rozwoju potencjału turystycznego obszaru partnerstwa.	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie
4.	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców obszaru partnerstwa poprzez wyposażenie jednostek OSP w agregaty prądotwórcze	2/ 2.5	FEWL 21-27/ NFOŚiGW	Do ustalenia na późniejszym etapie	Przedmiotem projektu jest wyposażenie jednostek OSP w sprzęt gwarantujący mieszkańcom nieprzerwane dostawy wody pitnej i bezpieczeństwo ekologiczne i/lub epidemiologiczne na wypadek zerwania dostaw prądu w wyniku ekstremalnych zjawisk atmosferycznych	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie
5.	Utworzenie militarnego szlaku Fortyfikacji MRU na obszarze partnerstwa wraz z infrastrukturą turystyczną	1/ 1.3; 2/ 2.1	FEWL 21-27	Gmina Lubrza	Przedmiotem projektu jest utworzenie na terenie partnerstwa szlaku turystycznego z wykorzystaniem obiektów Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego, w tym budowa infrastruktury turystycznej pozwalającej na dotarcie do tych obiektów, ich bezpieczną eksplorację lub wypoczynek na ich terenie.	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie

A		B	C	E	F	G	H	I
6.	Budowa wiat rowerowych, w tym dla rowerów elektrycznych wraz ze stacjami do ładowania na potrzeby podniesienia standardu wypoczynku na obszarach turystycznych partnerstwa	2/ 2.1	FEWL 21-27	Gmina Łagów	Przedmiotem projektu jest budowa na terenie partnerstwa, na obszarach zwiększonego ruchu turystycznego, wiat rowerowych przystosowanych do rowerów elektrycznych wraz ze stacjami ładowania, służących przechowaniu jednośladów przez turystów, podnosząc ich komfort wypoczynku oraz zachowanie porządku w miejscach zwiększonego ruchu rowerowego.	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie
7.	Zagospodarowanie obiektów zabytkowych lub historycznych lub ich otoczenia z obszaru partnerstwa na potrzeby nadania im nowych funkcji społecznych i kulturalnych	1/ 1.3; 2/ 2.4; 3/ 3.4	FEWL 21-27/ MKiDN/ Polski Ład	Do ustalenia na późniejszym etapie	Przedmiotem projektu jest zagospodarowanie obiektów zabytkowych lub historycznych – tam, gdzie jest to możliwe, a jeżeli nie jest to możliwe – zagospodarowanie ich otoczenia poprzez rewitalizację oraz montaż infrastruktury umożliwiającej nadanie im nowych funkcji społeczno-kulturalnych na potrzeby organizacji wydarzeń plenerowych, w tym np. koncertów, wernisaży, projekcji filmów itp.	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie
8.	Budowa gminnej oczyszczalni ścieków w aglomeracji Skąpe	2/ 2.5	FEWL 21-27/ NFOŚiGW/ FENiKS	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest budowa oczyszczalni ścieków wraz z instalacją wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych wyłącznie na potrzeby własne, tj. na działalność wodno-ściekową w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) dla aglomeracji do 10000RLM na potrzeby zagwarantowania oczyszczania ścieków zgodnie z obowiązującymi przepisami	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie

A		B	C	E	F	G	H	I
9.	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją OZE	2/ 2.2	FEWL 21-27	Do ustalenia na późniejszym etapie	Przedmiotem projektu jest termomodernizacja wybranych obiektów użyteczności publicznej na terenie 3 gmin z obszaru partnerstwa, w tym wymiana źródeł ciepła (gdzie jest to niezbędne) oraz instalacja urządzeń OZE na potrzeby ochrony powietrza	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie
10.	Cykl imprez integracyjnych na potrzeby promocji i budowania konkurencyjności obszaru jako atrakcyjnego miejsca do życia	3/ 3.4	FEWL 21-27	Do ustalenia na późniejszym etapie	Przedmiotem projektu jest organizacja szeregu różnorodnych imprez lokalnych, w tym np. dożynki, zawody, festyny, turnieje, wydarzenia kulturalne itp., podnoszących poczucie wspólnoty wśród całej społeczności obszaru partnerstwa oraz budowanie trwałych więzi między mieszkańcami, ich identyfikacji z miejscem zamieszkania oraz międzypokoleniowej integracji.	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie	Do ustalenia na późniejszym etapie
11.	Stworzenie stref aktywności gospodarczej na potrzeby wsparcia lokalnej przedsiębiorczości	1/ 1.4	do ustalenia na późniejszym etapie	Gmina Skąpe/ Gmina Łagów, Gmina Lubrza	Przedmiotem projektu jest utworzenie w trzech gminach partnerstwa lokalnych stref aktywności gospodarczej wraz z niezbędną infrastrukturą, w tym mobilną na potrzeby wzmocnienia rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	do ustalenia na późniejszym etapie	do ustalenia na późniejszym etapie	do ustalenia na późniejszym etapie
12.	Aktywizacja osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu partnerstwa	3/ 3.4	do ustalenia na późniejszym etapie	PCPR Świebodzin/ Gmina Skąpe. Gmina Łagów. Gmina Lubrza	Przedmiotem projektu jest organizacja szeregu przedsięwzięć mających na celu aktywizację osób starszych poprzez ich zaangażowanie w różnego rodzaju kółka tematyczne i warsztaty szkoleniowe, aranżację terenów zielonych lub udział w wytwarzaniu lokalnych produktów	Projekt zakłada organizację działań aktywizacyjnych dla osób starszych, służących włączeniu społecznemu.	do ustalenia na późniejszym etapie	do ustalenia na późniejszym etapie

A		B	C	E	F	G	H	I
13.	Aktywna integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach Centrum Integracji Społecznej	3/ 3.4; 3.1	do ustalenia na późniejszym etapie	Centrum Integracji Społecznej / Stowarzyszenie na Rzecz Edukacji „Pomost”	Przedmiotem projektu jest organizacja szeregu przedsięwzięć mających na celu integrację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym migrantów	Projekt zakłada organizację działań aktywizacyjnych, służących włączeniu społecznemu.	do ustalenia na późniejszym etapie	do ustalenia na późniejszym etapie
14.	Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Skąpe jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego etap II	2/ 2.1; 3/ 3.2	do ustalenia na późniejszym etapie	Gmina Skąpe	Przedmiotem projektu jest budowa w Gminie Skąpe ciągów pieszych i/lub pieszo-rowerowych łączących sąsiadujące ze sobą miejscowości w taki sposób, by mieszkańcy nieposiadający bezpośrednio dostępu (lub gdy jest on niewielki) w obrębie swojej miejscowości do usług publicznych, zostali najkrótszą możliwą trasą połączeni z miejscowością, na terenie której zlokalizowane są obiekty użyteczności publicznej, w tym ciąg pieszo-rowerowy – etap II Łąkie-Ołobok	do ustalenia na późniejszym etapie	do ustalenia na późniejszym etapie	do ustalenia na późniejszym etapie
15.	Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Łagów jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego etap II	2/ 2.1; 3/ 3.2	do ustalenia na późniejszym etapie	Gmina Łagów	Przedmiotem projektu jest budowa w Gminie Łagów ciągów pieszych i/lub pieszo-rowerowych łączących sąsiadujące ze sobą miejscowości w taki sposób, by mieszkańcy nieposiadający bezpośrednio dostępu (lub gdy jest on niewielki) w obrębie swojej miejscowości do usług publicznych, zostali najkrótszą możliwą trasą połączeni z miejscowością, na terenie której zlokalizowane są obiekty użyteczności publicznej, w tym ciąg pieszo-rowerowy – etap II od granicy Gminy Łagów do Sieniawy	do ustalenia na późniejszym etapie	do ustalenia na późniejszym etapie	do ustalenia na późniejszym etapie

* Proces identyfikacji i wyboru projektów opisano w punkcie 4.1

Źródło: Opracowanie własne

4.3. Powiązanie pomiędzy projektami (wiązki projektów) - podejście zintegrowane

Dla zapewnienia podejścia zintegrowanego projekty ujęte w strategii charakteryzują się poniższymi cechami:

- nastawienie na realizację celu strategicznego;
- wpływ na rozwój więcej niż jednej gminy partnerstwa;
- przygotowanie i akceptacja przez samorządy partnerstwa;

Projekt może być przewidziany do realizowania na wiele sposobów:

- przez pojedynczą gminę,
- w partnerstwie międzygminnym, lub powiatowo-gminnym,
- w partnerstwie międzysektorowym (integrującym kilka rodzajów interesariuszy: władze publiczne, podmioty prywatne, organizacje pozarządowe itp).

Zintegrowane podejście do planowania rozwoju wyraża się także w powiązaniu projektów w większe całości zwane wiązkami, które w całościowy sposób obejmują pewien zakres tematyczny lub przestrzenny.

Przez wiązkę projektów rozumiemy grupę projektów powiązanych ze sobą merytorycznie lub funkcjonalnie w sposób na tyle bezpośredni i istotny, że ich planowanie, wdrażanie lub późniejsza eksploatacja wymaga skoordynowania. Wiązka to grupa projektów które spełniają co najmniej jeden z trzech warunków:

1. Na etapie przygotowania muszą być opracowywane równolegle i w sposób skoordynowany, z uwzględnieniem merytorycznej spójności między nimi lub synchroniczności późniejszego wdrażania;

2. Na etapie realizacji wymagają wdrażania skoordynowanego z uwagi na ścisłe powiązanie merytoryczne lub funkcjonalne;

3. Na etapie eksploatacji wymagają skoordynowanego zarządzania.

Projekty w ramach danej wiązki wykazują więc wzajemną komplementarność i synergię. Zintegrowanie może odbywać się nie tylko na poziomie pojedynczego projektu, ale także na poziomie wiązki projektów.

Tab. 12. Wiązki projektów i opisy powiązań między projektami

Wiązka projektów	Projekty i opisy powiązań pomiędzy nimi:
Wiązka nr 1 **Mobilność i atrakcyjność turystyczna**	Projekt nr 14: Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Lubrza jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego Projekt nr 15: Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Łagów jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego Projekt nr 16: Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Skąpe jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego Projekt nr 21: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Lubrza na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego Projekt nr 22: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Łagów na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego Projekt nr 23: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Skąpe na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego Projekt komplementarny nr 5: Utworzenie militarnego szlaku Fortyfikacji MRU na obszarze partnerstwa wraz z infrastrukturą turystyczną Projekt komplementarny nr 6: Budowa wiat rowerowych, w tym dla rowerów elektrycznych wraz ze stacjami do ładowania na potrzeby podniesienie standardu wypoczynku na obszarach turystycznych partnerstwa Projekt komplementarny nr 14: Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Skąpe jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego etap II Projekt komplementarny nr 15: Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Łagów jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego etap II

Wiązka projektów	Projekty i opisy powiązań pomiędzy nimi:
	Projekty w ramach wiązki odpowiadają na potrzebę poprawy dostępności komunikacyjnej partnerstwa oraz wzrostu atrakcyjności turystycznej poprzez rozwój infrastruktury pieszo -rowerowej. W efekcie ich realizacji powstanie sieć szlaków, ścieżek i dróg pieszo-rowerowych umożliwiająca sprawną komunikację po obszarze partnerstwa służącą zarówno mieszkańcom jak i turystom. Projekty przyczynią się także do rozwoju na terenie partnerstwa elektromobilności (stacje ładowania pojazdów i rowerów elektrycznych). Projekty powinny być realizowane w skoordynowany sposób by zapewnić ich wzajemne połączenie i doprowadzić do rozwijania spójnej i funkcjonalnej sieci połaczeń.

Wiązka nr 2 **Czyste środowisko naturalne i przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu**	Projekt nr 5: Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Lubrza Projekt nr 6: Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Łagów Projekt nr 7: Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Skąpe Projekt nr 8: Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Lubrza na potrzeby niwelowania skutków suszy Projekt nr 9: Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Łagów na potrzeby niwelowania skutków suszy Projekt nr 10: Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Skąpe na potrzeby niwelowania skutków suszy Projekt nr 11: Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Lubrza poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów Projekt nr 12: Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Łagów poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów Projekt nr 13: Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Skąpe poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów Projekt komplementarny nr 1: Budowa Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych wraz z zakupem wyposażenia Projekt komplementarny nr 4: Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców obszaru partnerstwa poprzez wyposażenie jednostek OSP w agregaty prądotwórcze. Projekt komplementarny nr 8: Budowa gminnej oczyszczalni ścieków w aglomeracji Skąpe Projekt komplementarny nr 9 : Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją OZE

Wiązka projektów	Projekty i opisy powiązań pomiędzy nimi:
	Projekt komplementarny nr 12: Aktywizacja osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu partnerstwa
	Ta wiązka grupuje projekty proekologiczne, które razem zmierzają (wraz z projektami z pierwszej wiązki) do poprawy jakości środowiska naturalnego oraz przeciwdziałania skutkom zmian klimatu. Projekty przyczynią się do ograniczenia negatywnego wpływu człowieka na środowisko oraz pozwolą na rozpoczęcie procesu niezależności energetycznej na bazie odnawialnych źródeł energii.

Wiązka projektów	Projekty i opisy powiązań pomiędzy nimi:
Wiązka nr 3 **Aktywna i bezpieczna społeczność obszaru partnerstwa**	Projekt nr 1: Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Lubrza Projekt nr 2: Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Łagów Projekt nr 3: Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Skąpe Projekt nr 17: Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Lubrza Projekt nr 18: Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Łagów Projekt nr 19: Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Skąpe Projekt nr 20: Gry leśne - plenerowe zajęcia przyrodnicze dla uczniów szkół z obszaru Partnerstwa Gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego Projekt komplementarny nr 2: Zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych najuboższych mieszkańców partnerstwa poprzez zwiększenie zasobu lokali socjalnych i/lub komunalnych Projekt komplementarny nr 10: Cykl imprez integracyjnych na potrzeby promocji i budowania konkurencyjności obszaru jako atrakcyjnego miejsca do życia Projekt komplementarny nr 12: Aktywizacja osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu partnerstwa Projekt komplementarny nr 13: Aktywna integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach Centrum Integracji Społecznej

Wiązka projektów	Projekty i opisy powiązań pomiędzy nimi:
	Ta wiązka grupuje projekty społeczne i edukacyjne, mające na celu rozwój społeczności lokalnej jak i również wzmacniać kapitał społeczny. Projekty również sprzyjać będą budowaniu tożsamości lokalnej jak i również będą się przyczyniać do zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców i polepszenia i warunków życia.
Wiązka nr 4 **Gospodarka i promocja**	Projekt nr 21: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Lubrza na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego Projekt nr 22: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Łagów na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego Projekt nr 23: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Skąpe na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego Projekt komplementarny nr 3: Podniesienie atrakcyjności turystycznej partnerstwa poprzez opracowanie i wdrożenie polityki promocji walorów przyrodniczych, kulturowych i społecznych Projekt komplementarny nr 5: Utworzenie militarnego szlaku Fortyfikacji MRU na obszarze partnerstwa wraz z infrastrukturą turystyczną Projekt komplementarny nr 7: Zagospodarowanie obiektów zabytkowych lub historycznych lub ich otoczenia z obszaru partnerstwa na potrzeby nadania im nowych funkcji nowych funkcji społecznych i kulturalnych Projekt komplementarny nr 11: Stworzenie stref aktywności gospodarczej na potrzeby wsparcia lokalnej przedsiębiorczości
	Ta wiązka grupuje projekty mające na celu wsparcie przedsiębiorczosci oraz zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej i walorów rekreacyjno-turystycznych partnerstwa.

Źródło : Opracowanie własne

4.4. Produkty i rezultaty poszczególnych projektów oraz ich wskaźniki

Tab. 13. Produkty i rezultaty projektów i ich wskaźniki

Produkt i rezutat	Wskaźnik	Wartość bazowa [rok 2024]	Wartość docelowa [rok2030]
Projekt nr 1: Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Lubrza **Projekt nr 2: Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Łagów** **Projekt nr 3: Wdrożenie aplikacji na potrzeby wsparcia zarządzania bezpieczeństwem, w tym cyfrowym na rzecz najmłodszych mieszkańców Gminy Skąpe**			
Wsparte instytucje publiczne (P)	Liczba podmiotów wspartych w zakresie rozwoju usług, produktów i procesów cyfrowych [szt.]	0	7
Wsparte strategie (P)	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	0	1
Wsparci obywatele (P)	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju regionalnego [os.]	0	1463
Wsparci obywatele (R)	Użytkownicy nowych i zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych [os.]	0	803

Produkt i rezutat	Wskaźnik	Wartość bazowa [rok 2024]	Wartość docelowa [rok2030]
Projekt nr 4: Stworzenie warunków do rozwoju małej przedsiębiorczości na terenie partnerstwa - usługi doradcze dla sektora turystycznego i pozostałych			
Wsparte MŚP (P)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże) [szt.]	0	4
Wsparte MŚP (P)	Przedsiębiorstwa otrzymujące wsparcie niefinansowe [szt.]	0	4
Wsparte MŚP (P)	Liczba wspartych mikroprzedsiębiorstw [szt.]	0	3
Wsparte MŚP (P)	Liczba wspartych małych pzredsiębiorstw [szt.]	0	1
Wsparte MŚP (R)	Liczba obsłużonych inwestorów [szt.]	0	1
Wsparte strategie (P)	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	0	1
Wsparci obywatele (P)	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju regionalnego [os.]	0	5928
Projekt nr 5: Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Lubrza **Projekt nr 6: Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Łagów** **Projekt nr 7: Budowa instalacji wytwarzania energii elektrycznej na potrzeby obiektów użyteczności publicznej w Gminie Skąpe**			

Produkt i rezutat	Wskaźnik	Wartość bazowa [rok 2024]	Wartość docelowa [rok2030]
Wsparte instytucje publiczne (P)	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE [szt.]	0	3
Wsparte instytucje publiczne (R)	Dodatkowa moc zainstalowana odnawialnych źródeł energii [MW]	0	0,2
Wsparte instytucje publiczne (R)	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna) [MWh/rok]	0	190
Wsparte strategie (P)	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	0	1
Wsparci obywatele (P)	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	0	12 229
Projekt nr 8: Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Lubrza na potrzeby niwelowania skutków suszy **Projekt nr 9: Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Łagów na potrzeby niwelowania skutków suszy** **Projekt nr 10: Modernizacja urządzeń wodnych na terenie Gminy Skąpe na potrzeby niwelowania skutków suszy**			
Inwestycje na rzecz adaptacji do zmian klimatu (P)	Liczba wybudowanych, przebudowanych i wyremontowanych urządzeń wodnych (w tym obiektów kompleksowych) [szt.]	0	3
Inwestycje na rzecz adaptacji do zmian klimatu (P)	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu [ha]	0	0,82

Produkt i rezutat	Wskaźnik	Wartość bazowa [rok 2024]	Wartość docelowa [rok2030]
Inwestycje na rzecz adaptacji do zmian klimatu (P)	Pojemność obiektów małej retencji [m^3]	0	16 400
Inwestycje na rzecz adaptacji do zmian klimatu (P)	Wartość inwestycji w nowe/ przebudowane/ wyremontowane urządzenia wodne i infrastruktury towarzyszącej [PLN]	0	512 880,96
Wsparci obywatele (R)	Zasięg działań/ kampanii edukacyjno-informacyjnych [os.]	0	12 229
Wsparte strategie (P)	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	0	1
Wsparci obywatele (P)	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	0	786
Projekt nr 11: Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Lubrza poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów **Projekt nr 12: Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Łagów poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów** **Projekt nr 13: Ochrona bioróżnorodności na terenach pełniących funkcje turystyczno-rekreacyjne w Gminie Skąpe poprzez ograniczenie negatywnych skutków działalności turystów**			
Inwestycje na rzecz ochrony bioróżnorodności (P)	Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu [ha]	0	0,21

Produkt i rezutat	Wskaźnik	Wartość bazowa [rok 2024]	Wartość docelowa [rok2030]
Inwestycje na rzecz ochrony bioróżnorodności (P)	Liczba wspartych form ochrony przyrody [szt.]	0	3
Inwestycje na rzecz ochrony bioróżnorodności (P)	Liczba obiektów infrastruktury na cele ukierunkowania ruchu turystycznego albo edukacji przyrodniczej [szt.]	0	3
Wsparci obywatele (R)	Ludność mieszkająca w sąsiedztwie obszarów objętych działaniami ochronnymi i odtwarzającymi [os.]	0	3621
Wsparci obywatele (R)	Ludność mająca dostęp do nowej lub zmodernizowanej zielonej infrastruktury	0	3621
Wsparci obywatele (R)	Zasięg działań/ kampanii edukacyjno-informacyjnych [os.]	0	5780
Wsparci obywatele (P)	Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych kształtujących świadomość ekologiczną [szt.]	0	3
Wsparci obywatele (P)	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	0	12 229
Wsparte strategie (P)	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	0	1
Projekt nr 14: Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Lubrza jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego **Projekt nr 15: Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Łagów jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego**			

Produkt i rezutat	Wskaźnik	Wartość bazowa [rok 2024]	Wartość docelowa [rok2030]
Projekt nr 16: Budowa systemu mobilności indywidualnej, pieszo-rowerowej w Gminie Skąpe jako alternatywa dla publicznego transportu zbiorowego			
Inwestycje na rzecz dostępności transportowej (R)	Szacowana emisja gazów cieplarnianych [CO_2/rok]	46,749	38,480
Inwestycje na rzecz dostępności transportowej (P)	Wspierana infrastruktura rowerowa [km]	0	8,653
Wsparci obywatele (R)	Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej [os.]	0	150
Wsparci obywatele (R)	Zasięg działań/ kampanii edukacyjno-informacyjnych [os.]	0	12 229
Wsparci obywatele (P)	Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych kształtujących świadomość ekologiczną [szt.]	0	3
Wsparte strategie (P)	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	0	1
Wsparci obywatele (P)	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	0	12 229
Projekt nr 17: Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Lubrza **Projekt nr 18: Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Łagów** **Projekt nr 19: Podnoszenie kompetencji kluczowych uczniów szkół podstawowych w Gminie Skąpe**			

Produkt i rezutat	Wskaźnik	Wartość bazowa [rok 2024]	Wartość docelowa [rok2030]
Wsparte instytucje (P)	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem [szt.]	0	7
Wsparci obywatele (R)	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.]	0	605
Wsparci obywatele (P)	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem [os.]	0	605
Projekt nr 20: Gry leśne - plenerowe zajęcia przyrodnicze dla uczniów szkół z obszaru Partnerstwa Gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego			
Wsparte instytucje (P)	Liczba szkół i placówek systemu oświaty objętych wsparciem [szt.]	0	7
Wsparci obywatele (R)	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.]	0	404
Wsparci obywatele (P)	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem [os.]	0	404
Projekt nr 21: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Lubrza na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego **Projekt nr 22: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Łagów na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego** **Projekt nr 23: Budowa ścieżek rowerowych w Gminie Skąpe na potrzeby podniesienia jej atrakcyjności i rozwoju gospodarczego**			

Produkt i rezutat	Wskaźnik	Wartość bazowa [rok 2024]	Wartość docelowa [rok2030]
Inwestycje na rzecz rozwoju turystyki (R)	Szacowana emisja gazów cieplarnianych [CO_2/rok]	13,403	11,525
Inwestycje na rzecz rozwoju turystyki (P)	Wspierana infrastruktura rowerowa [km]	0	11
Wsparte strategie (P)	Wspierane strategie zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	0	1
Wsparte strategie (P)	Podmioty zaangażowane w przygotowanie i realizację strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [szt.]	0	4
Wsparci obywatele (P)	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego [os.]	0	12 229

Źródło: Opracowanie własne

5. Wdrażanie: warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii – system zarządzania i wdrażania

5.1. Zarządzanie wdrażaniem strategii

5.1.1. Forma instytucjonalizacji

Partnerstwo funkcjonuje na podstawie porozumienia gminno-powiatowego z dnia 3 marca 2023 w sprawie utworzenia Partnerstwa gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego oraz opracowania i wdrożenia strategii terytorialnej (zwanej strategią IIT).

5.1.2. System zarządzania wdrażaniem strategii

Aby zapisy niniejszej strategii były realizowane, potrzebny jest sprawny system instytucjonalny, który będzie tworzył ramy prawne i funkcjonalne oraz będzie odpowiedzialny za planowanie i rozdzielanie zadań, śledzenie postępów w ich wdrażaniu, okresową ocenę, ewaluację, nanoszenie korekt i uzupełnień oraz wprowadzanie do dokumentu nowych propozycji.

Zgodnie z podpisanym Porozumieniem za opracowanie i koordynację wdrożenia niniejszej strategii odpowiedzialny jest Lider Partnerstwa, Gmina Skąpe. Do obowiązku Lidera Partnerstwa należą m.in.

a) opracowanie strategii IIT zgodnie z ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do przyjęcia lub wdrożenia strategii IIT, a także zmian strategii IIT oraz uzgadnianie ich treści z pozostałymi Partnerami i innymi podmiotami,

b) przyjęcie strategii IIT i przedkładanie jej do zaopiniowania i uzgodnienia z podmiotami wymienionymi w powszechnie obowiązujących przepisach prawa,

3) informowanie pozostałych Partnerów o przypadkach, które mogą mieć wpływ na prawidłową i terminową realizację powierzonych zadań,

4) współpraca z Radą Partnerstwa/Komitetem Sterującym IIT i innymi podmiotami w procesie realizacji powierzonych zadań.

5) przetwarzanie danych osobowych, w sposób zgodny z przepisami o ochronie danych osobowych, pozyskanych w związku z opracowaniem Strategii IIT oraz wszelkich innych dokumentów niezbędnych do realizacji powierzonych zadań.

Natomiast do obowiązków Partnerów, należy m.in.:

a. współpraca z Radą Partnerstwa/Komitetem Sterującym IIT oraz innymi podmiotami,

b. informowanie Lidera Partnerstwa o przypadkach, które mogą mieć wpływ na prawidłową i terminową realizację działań realizowanych w ramach Porozumienia.

Rada Partnerstwa jest ciałem wspierającym i doradczym Lidera Partnerstwa. Do zadań Rady Partnerstwa/Komitetu Sterującego IIT należy:

a. opiniowanie projektu strategii IIT, propozycji jej zmian oraz innych dokumentów niezbędnych do opracowania i wdrożenia strategii IIT,

b. inicjowanie zmian strategii IIT,

c. nadzór nad realizacją powierzonych zadań

Rekomenduje się, aby docelowy kształt Partnerstwa – w jego wymiarze instytucjonalnym – zawierał następujące elementy:

1. **Rada Partnerstwa** – pod przewodnictwem Lidera Partnerstwa, złożona z wójtów i starosty powiatu
2. **Grupa Robocza** – złożona z przedstawicieli jednostek wchodzących w skład Partnerstwa, pod stałym kierownictwem Dyrektora Biura Partnerstwa.
3. **Zespoły robocze** – powoływane przez Radę Partnerstwa spośród propozycji zgłoszonych przez jej członków (obejmujących przedstawicieli administracji samorządowej, organizacji pozarządowych, kluczowych interesariuszy, etc.), do bieżącego opracowywania działań podejmowanych przez Partnerstwo.
4. **Koordynatorzy projektów** – pracownicy poszczególnych jednostek tworzących Partnerstwo, odpowiedzialni za wdrażanie projektów na poziomie gmin.
5. **Biuro Partnerstwa** – komórka w zasobach Lidera powołana przez Partnerstwo do koordynacji wdrożenia Strategii.
6. **Zespół Partnerów Społeczno-Gospodarczych -** jest ciałem opiniująco-doradczym Lidera i Rady Partnerstwa oraz Grupy Roboczej. Do zadań Zespołu Doradczego Partnerów Społeczno-Gospodarczych należy:
   - udział w organizowanych spotkaniach i warsztatach związanych z opracowaniem strategii i zarządzaniem nią,
   - opiniowanie projektu strategii oraz propozycji jej zmian i innych dokumentów,
   - inicjowanie zmian strategii w razie konieczności,

- opiniowanie projektów w zakresie ochrony środowiska, włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji

W skład Zespołu Partnerów Społeczno-Gospodarczych wchodzą w szczególności przedstawiciele podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji, działających na obszarze Partnerstwa.

Rada Partnerstwa jako główna oś komunikacyjna partnerstwa powinna odbywać regularne posiedzenia (co najmniej raz w kwartale), w czasie których jej członkowie powinni zapoznawać się z bieżącymi efektami działań związanych z realizacją celów Partnerstwa. Do wyłącznych kompetencji Rady Partnerstwa będzie należało wsparcie Lidera w podejmowaniu kluczowych, strategicznych i kierunkowych decyzji związanych z działaniami Partnerstwa, w tym także z rozszerzaniem lub ograniczaniem jego składu, wyznaczania zadań i celów przed Grupą Roboczą, Zespołami Roboczymi i Biurem Partnerstwa, a także monitorowaniem efektów podejmowanych przez poszczególne organy Partnerstwa działań.

Grupa Robocza stanowić powinna zespół kluczowych przedstawicieli poszczególnych samorządów, którzy na poziomie operacyjnym odpowiedzialni będą za wdrażanie zapisów Strategii i realizację projektów na poziomie gmin Partnerstwa. Dla zapewnienia efektywności działań Grupy Roboczej istotne jest, by w jej skład wchodziły osoby posiadające zarówno odpowiednie kompetencje, jak i stosowne umocowanie w strukturze swoich macierzystych samorządów, co pozwoli im skutecznie współpracować z pozostałymi komórkami organizacyjnymi urzędów gmin i jednostek powiązanych. Kluczowym aspektem dla efektywnej realizacji zadań Grupy Roboczej będzie także cykliczność jej prac, w formacie co najmniej comiesięcznych spotkań oraz regularnego uczestnictwa jej członków w różnorodnych formach wymiany doświadczeń i podnoszenia kwalifikacji dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego.

Zespoły robocze powinny skupiać reprezentantów poszczególnych samorządów Partnerstwa, ale także przedstawicieli interesariuszy, organizacji pozarządowych, instytucji samorządowych i administracji, odpowiedzialnych za realizację poszczególnych projektów na poziomie gmin, dla potrzeb każdego z podejmowanych przez Partnerstwo projektów. Powoływanie zespołów roboczych umożliwi sprawne zarządzanie projektami, a także umożliwi odpowiedni poziom partycypacji społecznej na poziomie realizacji i monitorowania zapisów Strategii.

Koordynatorzy projektów stanowić powinni każdorazowo poziom operacyjny dla poszczególnych projektów na szczeblu gmin Partnerstwa. Można domniemywać, iż

w większości przypadków będą nimi członkowie Grupy Roboczej, jednak w określonych sytuacjach (np. potrzeby posiadania określonych kompetencji, specjalistycznej wiedzy, etc.) mogą być nimi inne osoby wskazane przez władze poszczególnych gmin.

Biuro Partnerstwa będzie skupiało w swoich zadaniach **monitorowanie postępów prac nad Strategią oraz animowało realizację jej zapisów**. Do zadań Biura będzie należała **koordynacja komunikacji** pomiędzy samorządami Partnerstwa, **prowadzenie prac** Rady Partnerstwa, Grupy Roboczej i nadzór nad realizacją zadań postawionych przed koordynatorami projektów. Zadaniem Biura Partnerstwa będzie również **poszukiwanie nowych form** zacieśniania współpracy międzysamorzadowej oraz poszukiwanie środków finansowych na realizację projektów partnerskich. Osoba zarządzająca Biurem Partnerstwa powinna pełnić funkcję **Koordynatora Grupy Roboczej Partnerstwa**.

Ryc. 1. Schemat orgnizacyjny systemu realizacji strategii

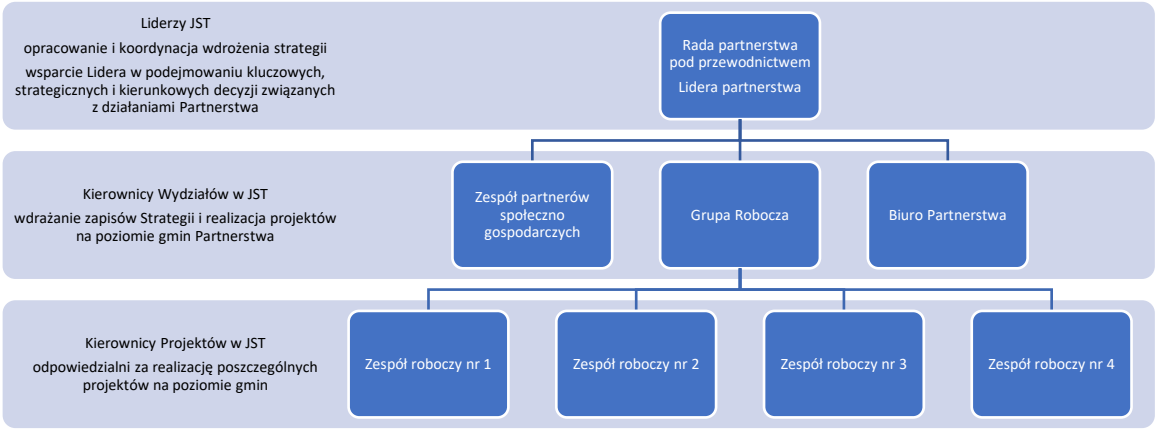

5.1.3. Cykl aktualizacji strategii

Strategia obejmuje lata 2023-2027 i jest skorelowana z dystrybucją środków unijnych w perspektywie finansowej 2021-2027. Horyzont czasowy realizacji strategii sięga 2030 roku.

Wskazana jest średniookresowa aktualizacja dokumentu strategii, która powinna odbywać się co najmniej raz na 5 lat, jednak dopuszcza się możliwość częstszej aktualizacji wg potrzeb partnerów. Należy wówczas dokonać przynajmniej uproszczonej diagnozy, aby zbadać zmiany w otoczeniu społeczno-gospodarczym. Weryfikacji należy poddać stopień realizacji strategii i zaktualizować listę projektów w zależności od potrzeb i stopnia zaawansowania realizacji. Rekomendowanym rozwiązaniem jest również audyt wdrażania w połowie okresu obowiązywania dokumentu (tzw. ewaluacja on going) pozwalająca dokonać niezbędnych korekt.

5.2. Monitorowanie i ocena wdrażania

5.2.1. Monitorowanie procesu wdrażania Strategii

Monitorowanie wdrażania strategii to obserwowanie w czasie rzeczywistym procesu realizacji projektów i powstawania w ich ramach produktów. Monitorowanie polega na systematycznym zbieraniu i przetwarzaniu danych opisujących postęp realizacji programów strategicznych i skupia się przede wszystkim na terminowości realizacji zadań i osiągania produktów w zaplanowanych terminach. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach.

Dla zapewnienia efektywności procesu monitorowania wdrażania Strategii niezbędne jest stałe współdziałanie wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację działalności Partnerstwa. Rekomenduje się, aby w proces monitorowania zostali zaangażowani:

- **Rada Partnerstwa** – jako komitetu sterującego wdrażaniem Strategii
- **Biuro Partnerstwa** – jako podmiotu koordynującego proces wdrażania Strategii oraz na bieżąco monitorującego efekty realizowanych działań
- **Koordynatorzy projektów** – odpowiedzialnych za wdrażanie projektów na poziomie poszczególnych powiatów i gmin
- **Wykonawcy zadań strategicznych** – odpowiedzialnych za realizację poszczególnych projektów oraz przekazywanie danych monitorujących ich pracę Biuru Partnerstwa

Wdrażaniu Strategii powinny towarzyszyć dwa rodzaje monitoringu:

- **monitoring rzeczowy** odnoszący się do terminowości realizowania zadań i powstawania produktów;
- **monitoring finansowy** obejmujący analizę przepływów finansowych w ramach realizacji Strategii.

Dla zapewnienia efektywności podejmowanych działań oraz urzeczywistnienia zakładanych celów, należy opracować matrycę monitoringu projektów, która pozwoli na bieżące wskazywanie postępu w ich wdrażaniu na poziomie każdej jednostki samorządu terytorialnego zaangażowanej w realizację Strategii.

5.2.2. Ocena (ewaluacja) stopnia osiągnięcia celów strategicznych

Na potrzeby oceny stopnia osiągnięcia celów strategicznych (a więc – skuteczności wdrażania strategii) przyjęto zasady ewaluacji strategii. W odróżnieniu od monitoringu, który jest procesem ciągłym, ewaluacja odbywa się w konkretnych punktach osi czasu:

- na zakończenie całego procesu wdrażania strategii (ewaluacja końcowa, ewaluacja ex-post);
- gdy strategia ma wyodrębnione etapy kończące się konkretnymi rezultatami – ewaluacji etapowej (ewaluacji mid-term);

Przedmiotem ewaluacji jest co do zasady stopień osiągnięcia celów strategicznych (rezultaty strategiczne), ale na ogół ewaluacji dokonuje się na dwóch poziomach: skuteczności osiągania rezultatów bezpośrednich i skuteczności osiągania celów strategicznych. W systemie oceny zaleca się trzy poniższe kryteria oceny:

- **trafność**, rozumianą jako adekwatność zaplanowanych projektów do przyjętych wcześniej celów strategicznych i kierunków działań;
- **efektywność**, rozumianą jako zadowalająca relacja między nakładami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi), a osiągniętymi efektami;
- **skuteczność**, rozumianą jako ocena stopnia realizacji zakładanych celów.

Dodatkowo zastosować można dwa poniższe kryteria dodatkowe:

- **użyteczność**, rozumianą jako dopasowanie osiągniętych efektów strategii (produktów i rezultatów) do faktycznych potrzeb beneficjentów;
- **trwałość** rozumianą jako pewność kontynuowania rezultatów strategii przez zaplanowany okres (nie krótszy, niż 5 lat) po zakończedniu fazy realizacyjnej projektów.

6. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

6.1. Opis procesu zaangażowania w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii - Partycypacja społeczna na etapie przygotowywania strategii

Aby zapewnić jak najszerszy udział społeczności lokalnej w procesie planowania strategicznego, zastosowano różnorodne metody włączenia interesariuszy z terenu Partnerstwa obejmujące zarówno informowanie o podejmowanych działaniach, konsultowanie jak i kreowanie rozwiązań i podejmowanie decyzji przez lokalną społeczność. Szczególnie ważny był szeroki udział mieszkańców i interesariuszy na etapie diagnozy. Wiedzę pozyskaną z danych zastanych, analiz i statystyk zestawiono z tą pozyskaną w toku badań ankietowych skierowanych do różnych grup odbiorców oraz pozyskaną w trakcie warsztatów strategicznych.

Na etapie diagnozy przeprowadzono badania ankietowe zbierające opinie poszczególnych grup interesariuszy według metodologii Związku Miast Polskich, przygotowanej specjalnie na potrzeby projektu CWD. W ramach badań zastosowano ankietę internetową skierowaną do mieszkańców obszaru poruszającą temat postrzegania partnerstwa jako miejsca do życia, sposobu korzystania z usług na terenie partnerstwa i poza nim oraz zapotrzebowania na przedsięwzięcia, które powinny zostać zrealizowane w latach przyszłych. Badanie przeprowadzono online w lipcu i sierpniu 2022 na próbie 209 internautów - mieszkańców (z których w całości ankietę wypełniły 104 osoby).

W ramach drugiego obszaru analizy zorganizowano badanie ankietowe uczniów ostatnich klas szkół ponadpodstawowych na temat ich planów życiowych i zawodowych, postaw przedsiębiorczych oraz postrzegania obszaru jako miejsca do życia. Przeprowadzono je online w czerwcu 2022, na próbie 42 uczniów, z których w całości ankietę wypełniło 27 osób, w tym 19 uczestników zamieszkiwało na obszarze partnerstwa.

Trzecim badaniem opinii była ankieta skierowana do lokalnych liderów, czyli osób aktywnych na rzecz lokalnej społeczności, ważnych z punku widzenia rozwoju obszaru. Byli to zarówno liderzy społeczni, przedsiębiorcy oraz przedstawiciele lokalnej

administracji. Ankieta zbierała „ekspercką” wiedzę liderów na temat obszaru, przepływu mieszkańców między gminami w celu realizacji usług oraz przedsięwzięć koniecznych dla dalszego rozwoju Partnerstwa. Badanie przeprowadzono online i stacjonarnie w lipcu i sierpniu 2022 na próbie 20 lokalnych liderów, z których w całości ankietę wypełniły 17 osób.

Kolejnym zastosowanym na etapie diagnozy narzędziem badawczym była matryca przepływu usług skierowana do przedstawicieli samorządów należących do Partnerstwa zbierająca wiedzę i opinię na temat kierunków i częstotliwości przepływu ludności na terenie Partnerstwa i poza nim, w celu realizacji potrzeb życiowych. Badanie zostało przeprowadzone w formie pogłębionych wywiadów strukturyzowanych z wójtami, które były nie tylko podstawą do opracowania matrycy bilansu usług na terenie partnerstwa, ale także dostarczyły cennej wiedzy na temat obszaru partnerstwa i postrzegania wyzwań rozwojowych przez liderów samorządowych.

Należy wspomnieć, że informacje o odbywających się ankietach i badaniach były zamieszczane na stronach internetowych i Facebooku partnerów lub przesyłane bezpośrednio do wytypowanych grup interesariuszy (np. lokalnych liderów), którzy zostali wcześniej zidentyfikowani w toku pracy warsztatowej grupy roboczej.

Kolejnym narzędziem włączenia na etapie diagnozy były spotkania warsztatowe i konsultacyjne z członkami Rady Partnerstwa i Grupy Roboczej oraz lokalnymi liderami. Dotyczyły one wypracowania listy głównych wyzwań i potencjałów partnerstwa i uczestniczyli w nich przedstawiciele sektora samorządowego, lokalnych organizacji, instytucji i firm. W maju 2022 roku odbyło się spotkanie, na którym w pierwszym kroku wypracowano plan pracy i przedstawiono założenia projektu, a w drugim w trakcie wizyty studyjnej diagnozowano potencjały i problemy Partnerstwa. Następnie w sierpniu 2022 roku miały miejsce warsztaty diagnostyczne, na których analizie podlegał wymiar gospodarczy, społeczny, środowiskowo-przestrzenny i instytucjonalny. Natomiast we wrześniu 2022 roku nastąpiła prezentacja diagnozy wraz z dyskusją i propozycją zmian w dokumencie.

Zrealizowane w znacznym stopniu własnymi zasobami Partnerstwa badania dostarczyły unikatowego zasobu danych i informacji o gminach i ich mieszkańcach: opiniach, preferencjach, zachowaniach, planach i aspiracjach. Powtarzalność części pytań we wszystkich 3 badaniach umożliwiła zbadanie oglądu tych samych zjawisk przez różne grupy społeczne. Przeprowadzenie analogicznych badań we wszystkich partnerstwach biorących udział w projekcie CWD Plus umożliwiło natomiast porównanie sytuacji gmin partnerstwa na tle innych partnerstw z terenu całego kraju. Sposób organizacji badań (z dużym zaangażowaniem Partnerów) oraz szeroko stosowana formuła badania opinii publicznej, wniosła dodatkowo do prac diagnostycznych walor partycypacji społecznej mieszkańców. Zgromadzone dane pozostają do dyspozycji Partnerstwa i umożliwiają - w miarę potrzeb, dalszą pogłębioną analizę wyników.

Robocza wersja dokumentu diagnozy została poddana debacie publicznej, w wyniku której zostały wprowadzone poprawki oraz dodatkowe treści. W tym celu została przygotowana prezentacja, będąca streszczeniem diagnozy, która została omówiona podczas spotkania podsumowującego diagnozę, które odbyła się we wrześniu 2022 roku. Dokumenty te wraz z pełnym tekstem diagnozy zostały upublicznione na stronach internetowych partnerów. Ponadto diagnozę przekazano do konsultacji Urzędowi Marszałkowskiemu. Ostateczny kształt tego dokumentu został przedyskutowany z przedstawicielami Rady Partnerstwa oraz członkami Grupy Roboczej w formie indywidualnych konsultacji.

Etap przygotowania strategii również przebiegał z uwzględnieniem aspektu włączenia społecznego. Na etapie konstruowania wizji, misji i celów zorganizowano warsztaty strategiczne z udziałem partnerów i lokalnych interesariuszy. Materiał z warsztatów posłużył do wyznaczenia kluczowych kierunków działań. Na ich podstawie poszczególne samorządy proponowały konkretne projekty, które zostały zapisane w strategii. W ramach pracy nad strategią odbyły się 2 warsztaty

- 08 grudnia 2022 w Urzędzie Gminy w Lubrzy
- 19 stycznia 2023 w Starostwie Powiatowym w Świebodzinie

W warsztatach wzięli udział przedstawiciele

- partnerów społeczno-gospodarczych,
- podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie,
- podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska,
- podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych oraz równości płci i niedyskryminacji.

Na warsztatach wypracowano także kierunki działań i typy operacji oraz część projektów strategicznych.

Ryc. 2. Zdjęcie z warsztatów strategicznych w starostwie powiatowym 19.01.2023

Fot. ZMP

Na tym etapie interesariusze mogli także zgłosić swoje propozycje projektów. W tym celu został opracowany wzór fiszki projektowej i z pomocą którego wszystkie zainteresowane osoby mogły proponować działania. Informacja o naborze projektów znalazła się na stronie internetowej i w mediach społecznościowych każdego samorządu. Łącznie zebrano 25 propozycji projektów, które następnie zostały opracowane przez zespół ekspertów ZMP oraz grupę roboczą.

Ostatnim elementem włączającym lokalną społeczność na etapie przygotowania strategii są „konsultacje społeczne" polegające na upublicznieniu dokumentu na stronach internetowych partnerów oraz udostępnieniu do wglądu w urzędach, a także rozesłaniu dokumentu do kluczowych instytucji lokalnych oraz do Urzędu Marszałkowskiego. Pozwala to na zebranie uwag od lokalnej społeczności i kluczowych interesariuszy przed ostatecznym zatwierdzeniem dokumentu. Proces „konsultacji społecznych" odbył się w dniach 24.10-31.10 2023.

Łącznie w proces przygotowania strategii udało się zaangażować zarówno mieszkańców jak i partnerów społeczno-gospodarczych w tym przedstawicieli instytucji, organizacji i lokalnych przedsiębiorstw, reprezentantów społeczeństwa obywatelskiego w tym aktywnych mieszkańców i organizacje pozarządowe, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska, podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych oraz równości płci i niedyskryminacji. Niniejsze grono interesariuszy zostało zidentyfikowane przez grupę roboczą na początku procesu prac nad strategią i osoby te były zapraszane do pracy na każdym etapie jej tworzenia.

Ponadto wiele narzędzi partycypacyjnych zostało rozpowszechnionych wśród wszystkich mieszkańców i każda zainteresowana osoba miała możliwość włączenia się w proces.

6.2. Partycypacja społeczna na etapie realizacji strategii

Realizacja strategii będzie kolejnym etapem, na którym powinno być realizowane włączenie społeczne w działania władz samorządowych wynikające z realizacji strategii.

Na poziomie zarządczym społeczność lokalna powinna być systematycznie informowana o stopniu realizacji strategii i osiągniętych rezultatach strategicznych oraz celach. Informacje te mogą być przekazywane społeczności lokalnej poprzez roczne komunikaty na podstawie przyjętych przez Radę Partnerstwa sprawozdań, jak również stanowić część raportów o stanie gmin podawanych corocznie do wiadomości publicznej przez władze lokalne. Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych może zostać wzmocnione poprzez udział ciała doradczego w procesie wdrażania strategii.

W trakcie wdrażania zaplanowanych projektów strategicznych istotnym elementem jest uspołecznienie tego procesu, w szczególności w zakresie wypracowania wraz ze społecznością lokalną koncepcji ostatecznego kształtu przedsięwzięć. Partycypacyjny proces planowania pozwoli na ściślejsze i bardziej trafne dopasowanie projektu do realnych potrzeb jego odbiorców.

Zaplanowane w strategii projekty będą wymagały opracowania eksperckiego oraz zostaną podjęte działania zmierzające do włączenia mieszkańców w proces informacyjny. Mogą to być spotkania informacyjno-konsultacyjne, warsztaty, spacery badawcze, ankiety, sondy itp. Będą w nie zaangażowani nie tylko mieszkańcy, ale także partnerzy społeczno-gospodarczy, reprezentanci społeczeństwa obywatelskiego, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska i podmioty odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych oraz równości płci i niedyskryminacji.

Reasumując udział mieszkańców na etapie realizacji strategii będzie przyjmował różne formy: od bardziej biernych polegających na komunikowaniu zagadnień, informowaniu o kolejnych etapach, po bardziej czynne, np. spotkania, dialog, pozyskiwanie informacji, wypracowywanie koncepcji, programu funkcjonalnego. Wybór stosownych działań włączających społeczność lokalną spośród szerokiego katalogu możliwości, będzie zależał od etapu wdrażania poszczególnych projektów. Za działania zwiększające partycypację społeczną odpowiedzialne będą przede wszystkim samorządy zaangażowane w dany projekt strategiczny.

6.3. Partycypacja społeczna na etapie oceny efektów strategii

Oceny efektów realizacji strategii nie należy ograniczać do analizy wskaźnikowej, tj. prostego zbadania czy zrealizowano założone produkty i rezultaty. Równie ważny jest odbiór społeczny i akceptacja dokonanych zmian, oraz jakościowa ocena wprowadzonych rozwiązań. W tym celu na etapie oceny efektów strategii należy zastosować podobne narzędzia i metody partycypacyjne jakie zostały zastosowane na etapie diagnozy tj. ankiety skierowane do szerokiego grona odbiorców i zidentyfikowanych grup społecznych oraz wywiady pogłębione (ustrukturalizowane) z kluczowymi interesariuszami. Pozwoli to na uzyskanie pełnego obrazu odczuć społecznych na temat realizacji strategii. W zasadzie dla zachowania ciągłości procesu planowania strategicznego powinien to być również pierwszy krok do opracowania nowej lub aktualizacji przedmiotowej strategii.

Włączenie społeczne na etapie oceny efektów strategii będzie odbywało się dwutorowo. Z jednej strony społeczność lokalna będzie informowana o stopniu realizacji wskaźników, z drugiej sama będzie uczestniczyć w ocenie ich realizacji. Informacja o poczynionych postępach w realizacji zostanie upubliczniona poprzez zamieszczenie na stronach internetowych wszystkich samorządów w formie raportu. Jednocześnie monitoring niektórych wskaźników będzie odbywał się na podstawie badań opinii publicznej, które przyjmą różne formy np. badań ankietowych, w tym powtórzenia badań z etapu diagnozy czy innych badań sondażowych na temat oceny procesów, które zaszły na obszarze partnerstwa w trakcie i po zakończeniu wdrażania strategii, wywiadów lub badań fokusowych dot. jakości życia na obszarze objętym partnerstwem i debat z władzami publicznymi i partnerami społeczno-gospodarczymi na temat efektów zrealizowanych działań. Podobnie jak na poprzednich etapach narzędzia te będą stosowane na całym obszarze partnerstwa i obejmować będą mieszkańców, partnerów społeczno-gospodarczych, reprezentantów społeczeństwa obywatelskiego, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska i podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych oraz równości płci i niedyskryminacji. Wyniki badań opinii publicznej podobnie jak wskaźniki oparte na innych zebranych danych zostaną upowszechnione i podane do wiadomości lokalnej społeczności.

Zaangażowanie partnerów społeczno-gospodarczych w ocenę efektów działań strategii może zostać wzmocnione poprzez udział ciała doradczego w procesie jej wdrażania.

7. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

W dniu 24.10.2023 r. zwrócono się do RDOŚ z wnioskiem o odstąpienie od przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Pismem znak WZŚ.411.167.2023.EK z dnia 16.11.2023 r. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp. uznała brak potrzeby przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko „Strategii terytorialnej Partnerstwa Gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego”

8. Źródła finansowania

Architektura finansowa projektów ujętych w strategii jest złożona. Projekty strategiczne mogą mieć różne źródła finansowania. Podstawę działań stanowią środki własne gmin i powiatu. W szczególności partnerzy powinni zapewnić stabilne finansowanie komórek (zespołów projektowych) odpowiedzialnych za przygotowanie realizacji i wdrożenie projektów. Horyzont czasowy obowiązywania niniejszej Strategii Terytorialnej jest skorelowany z nową perspektywą Funduszy Europejskich na lata 2021-2027. Głównym źródłem finansowania w zakresie projektów strategicznych oraz komplementarnych będą:

- Budżety gmin wchodzących w skład Partnerstwa,
- Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027 (FEWL),
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko na lata 2021-2027 (FENIKS),
- Program Współpracy Interreg VI A Brandenburgia-Polska 2021-2027,
- Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego na lata 2021-2027,
- Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC) na lata 2021-2027,
- Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG) 2021-2027,
- Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich 2018-2030,
- Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030,
- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności,
- Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych,
- Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg i inne rządowe Fundusze Celowe,
- Programy krajowe m.in. z Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu,
- Środki partnerów współrealizujących projekty, w tym PPP
- Środki komisji europejskiej,
- Środki organizacji pozarządowych,
- Fundusz sprawiedliwości,
- Środki pochodzące z samorządu województwa lubuskiego,
- Środki pochodzące od konserwatora zabytków,
- Środki pochodzące od wojewody,
- Inne środki pozyskiwane w przypadku kwalifikowalności wydatków realizowanych projektów.

Dla partnerstwa w ramach mechanizmu IIT, została **wyodrębniona** alokacja w ramach regionalnego programu operacyjnego FEWL 2021-2027. Z tego względu przygotowano odrębną listę projektów przeznaczonych do sfinansowania w ramach tej alokacji.

Tab. 14. Alokacja na realizację projektów Strategii w ramach programu regionalnego

Działania Strategii	Cel szczegółowy/ obszar programu region.	Alokacja [EUR]	Poziom dofinans.
4.1 Rozwój współpracy pomiędzy partnerskimi samorządami w celu efektywniejszej realizacji usług publicznych	1.2 Cyfryzacja i e-usługi	41 497,67	85%
1.4 Rozwój nowoczesnej gospodarki	1.3 Konkurencyjność MŚP	61 566,19	85%
2.2 Rozwój OZE w miejscach niekolidujących z rozwojem turystyki	2.2 Wsparcie OZE	60 390,99	85%
2.5 Skuteczne zarządzanie gospodarką komunalną i dostosowanie do zmian klimatu	2.4 Zmiany klimatu	97 549,52	85%
2.6 Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów w obszarze turystyki	2.7 Bioróżnorodność i dziedzictwo naturalne	96 025,29	85%
3.2 Poprawa dostępności komunikacyjnej (rozwój transportu publicznego i alternatywnych form komunikacji)	2.8 Mobilność miejska	557 157,17	85%
3.1 Wzrost jakości, atrakcyjności i dostępności usług opiekuńczych i edukacyjnych (żłobki, przedszkola).	4f.Edukacja – nowoczesna szkoła i przedszkole	602 526,36	85%
3.4 Integracja społeczna	4.h Włączenie społeczne	209 795,44	85%
2.6 Zrównoważone wykorzystanie istniejących zasobów w obszarze turystyki 3.4 Integracja społeczna	5.2 Rozwój obszarów wiejskich	772 300,02	85%
	suma	**2 498 808,65**	85%

Źródło: Opracowanie własne

Punktem wyjścia dla określenia ram finansowych strategii jest ocena sytuacji finansowej JST wchodzących w skład OF dla którego przygotowywana jest strategia.

Wyniki przeprowadzonej oceny sytuacji finansowej pozwalają zidentyfikować realne możliwości finansowe samorządów, a tym samym określić ich gotowość do podjęcia zobowiązań finansowych wynikających z realizacji działań służących osiągnięciu celów strategii.

Jednym z głównych źródeł finansowania rozwoju będą tzw. środki własne JST, bazujące na dochodach własnych samorządów tworzących partnerstwo.

Analizy w tym zakresie będą bazować na danych zaprezentowanych w wieloletnich prognozach finansowych JST w perspektywie do 2030 roku. Tworzy to potencjał własny finansowania rozwoju.

Tab. 15. Potencjał finansowy partnerstwa w latach 2023-2030

KodGUS	Nazwa JST	Wyszczególnienie	Wartości [zł]
0808012	LUBRZA	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	13 468 533,53
		Poziom niepodzielonych wyd. majątkowych	8 099 239,20
		Wynik operacyjny netto	1 587 149,20
0808022	ŁAGÓW	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	12 548 426,62
		Poziom niepodzielonych wyd. majątkowych	7 011 130,40
		Wynik operacyjny netto	1 695 299,68
0808032	SKĄPE	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	15 343 016,80
		Poziom niepodzielonych wyd.majątkowych	29 907 500,96
		Wynik operacyjny netto	4 473 366,17
80800	Powiat świebodziński	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	13 326 091,40
		Poziom niepodzielonych wyd.majątkowych	60 719 010,40
		Wynik operacyjny netto	26 306 895,40
Razm PARTNERSTWO		**Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu**	**54 686 068,35**
		Poziom niepodzielonych wyd.majątkowych	**105 736 880,96**
		Wynik operacyjny netto	**34 062 710,45**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie złożonych WPF na 2023 r., Ministerstwo Finansów

Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu – określa „zapas" w zakresie poziomu spłaty długu wraz z kosztami jego obsługi (odsetkami) w poszczególnych latach. Skumulowana wartość wskazuje na przybliżoną wartość nowego długu (wraz z kosztami jego obsługi) w analizowanym okresie, który może jeszcze zaciągnąć dany Partner (JST).

Kwota niepodzielonych wydatków majątkowych – określa wielkość środków na wydatki majątkowe, które nie zostały zaangażowane na zadania wieloletnie (ujmowane w załączniku przedsięwzięć do WPF). Tym samym jest to wartość wydatków majątkowych, która może zostać przeznaczona na realizację projektów w poszczególnych latach (pod warunkiem rezygnacji z realizacji zadań jednorocznych).

Wynik operacyjny netto – dodatnia różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi pomniejszona o rozchody z tytułu spłaty długu. Wartość wyniku operacyjnego netto informuje o wysokości środków finansowych, które mogą zostać przeznaczone na wydatki majątkowe. Jest to szczególnie istotne dla oceny zdolności do finansowania nowych inwestycji przez poszczególnych członków Partnerstwa. Im wyższa wartość dodatniego wyniku operacyjnego netto, tym większe możliwości do finansowania wydatków majątkowych środkami własnymi (dochodami), bez konieczności pozyskiwania kredytów, pożyczek lub emisji obligacji. Ujemny wynik operacyjny netto oznacza, że badana JST (członek Partnerstwa) nie posiada wystarczających środków własnych (dochodów) na spłatę zadłużenia. Dalsze zadłużanie się takiej jednostki może doprowadzić do powstania spirali zadłużenia, w której kolejne kredyty będą zaciągane na spłatę wcześniejszego zadłużenia a nie na działania inwestycyjne. Ponadto, w takiej sytuacji może wystąpić niekontrolowany znaczny wzrost wydatków na obsługę długu. Wówczas zaleca się dokonanie pogłębionej analizy struktury przychodów, które mogą stanowić źródło finansowania spłaty długu.

Na potrzeby diagnozy potencjału finansowego Partnerstwa zwrócono uwagę na zdolność poszczególnych partnerów (JST) do spłaty i obsługi nowych zobowiązań, tj. nowego długu, który dotychczas nie był planowany, a jego zaciągnięcie może być niezbędne do realizacji projektów. Ponadto analizie poddano poziom wydatków majątkowych z wyłączeniem wydatków majątkowych, które zostały zaplanowane w wieloletnich prognozach finansowych, jako wydatki wieloletnie (tj. ujmowanych w załączniku przedsięwzięć do WPF) oraz poziom nadwyżki operacyjnej netto. Wskazane informacje pozwalają na określenie zdolności poszczególnych partnerów (JST) do realizacji projektów wynikających ze strategii. Dla celów analitycznych jako ostatni rok prognozy (WPF) przyjęto 2030 r. Analizy dokonano na podstawie złożonych projektów WPF na 2023 r.

Całkowity prognozowany potencjał finansowy Partnerstwa w latach 2023-2030 kształtuje się na poziomie 160 mln zł, z tego blisko 55 mln zł dotyczy zdolności do spłaty i obsługi nowego długu. Łączna kwota wydatków majątkowych, która nie została podzielona na wieloletnie zadania inwestycyjne wynosi 106 mln zł. Natomiast prognozowana skumulowana nadwyżka operacyjna netto osiągnie poziom 34 mln zł.

Szacunkowa wartość projektów wyniesie 13.338.130,65 zł. Przyjmując założenie, że projekty będą realizowane w 85% z dofinansowania zewnętrznego, tj.

10.229.600,06 zł i w 15% ze środków własnych, tj. 3.108.530,59 zł, są one możliwe do realizacji przez Partnerstwo.

9. Wykazy i spisy

9.1. Spis tabel

Tab. 1. Kluczowe zasoby 20

Tab. 2. Kluczowe produkty 21

Tab. 3. Tabela integracji celów szczegółowych strategii 50

Tab. 4. Definicja celu strategicznego nr 1 51

Tab. 5. Definicja celu strategicznego nr 2 54

Tab. 6. Definicja celu strategicznego nr 3 57

Tab. 7. Definicja celu strategicznego nr 4 61

Tab. 8. Działnia i typy operacji przewidziane dla realizacji poszczególnych celów szczegółowych strategii 65

Tab. 9 Rezultaty strategiczne poszczególnych celów i ich wskaźniki 71

Tab. 10. Lista projektów przeznaczonych do dofinansowania w ramach mechanizmu IIT FEWL 2021-2027 75

Tab. 11. Lista projektów komplementarnych 88

Tab. 12. Wiązki projektów i opisy powiązań między projektami 94

Tab. 13. Produkty i rezultaty projektów i ich wskaźniki 100

Tab. 14. Alokacja na realizację projektów Strategii w ramach programu regionalnego 122

Tab. 15. Potencjał finansowy partnerstwa w latach 2023-2030 123

Uzasadnienie

Działając na podst. art. 36 ust. 4 i ust. 7 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (Dz. U. z 2022r. poz. 1079) strategia IIT oraz jej zmiany są przyjmowane przez radę gminy, radę powiatu albo w trybie właściwym dla utworzonej formy współpracy. Na mocy zawartego w dniu 3 marca 2023r. porozumienia w sprawie utworzenia Partnerstwa gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego oraz opracowania i wdrożenia strategii terytorialnej (zwanej strategią IIT) Gmina Skąpe jako lider porozumienia opracowała strategię IIT zgodnie z ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027, przygotowała wszelkie inne dokumenty niezbędne do przyjęcia i wdrożenia strategii IIT, oraz uzgodniła ich treści z pozostałymi Partnerami i innymi podmiotami.

Zgodnie z zapisami § 4 ust. 2 pkt 2 ww. porozumienia zadaniem Lidera jest przyjęcie strategii IIT i przedkładanie jej do zaopiniowania i uzgodnienia z podmiotami wymienionymi w powszechnie obowiązujących przepisach prawa. Projekt strategii przed przyjęciem przez Lidera wymaga pozytywnej opinii Rady Partnerstwa. Na spotkaniu Rady Partnerstwa w dniu 14 listopada br. przedłożony projekt strategii otrzymał pozytywną opinię wszystkich członków partnerstwa.

W związku z powyższym przedkładam niniejszy projekt uchwały w sprawie przyjęcia Strategii Innych Instrumentów Terytorialnych dla Partnerstwa gmin Lubrza, Łagów, Skąpe i Powiatu Świebodzińskiego w celu jej podjęcia.